

GEOMEDIA

**KOHALIKE OMAVALITSUSTE
VABATAHTLIKUD INITSIIATIIVID
ETTEVÕTLUSKESKKONNA
ARENDAMISE JA ETTEVÕTLUSE
TOETAMISE SUUNAL**

LÕPPRAPORT

**Tellija: EV Siseministerium
Kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse osakond**

**Täitja: Konsultatsiooni- ja koolituskeskus Geomeedia
Rivo Noorkõiv, Priit Orumaa, Kaja Loodla**

www.geomeedia.ee

Tartu 2013

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. Uuringu läbiviimise eesmärk ja ülesanne	5
2. Metoodika ja andmeallikad	6
3. Ettevõtlusalase olukorra taust.....	7
4. Ülevaade viimastel aastatel Eestis läbi viidud linnade/valdade ettevõtluskeskkonna arendamisega seotud uuringute tulemustest	13
5. Kohalike omavalitsuste ettevõtluskeskkonna ja tööhõive parendamisele suunatud tegevuse analüüs	23
5.1. KOV interneti põhistel kodulehtedel ettevõtluse kajastamine.....	23
5.2. KOV organisatsioonistruktuuris ettevõtlusega tegelevate ametnike olemasolu	24
5.3. KOV arengukavades ettevõtluse kajastamine	25
5.4. KOV tööstusalad ja -pargid	32
5.5 KOV koostöö Eesti Töötukassaga	33
5.6. KOV ja maakondlike arenduskeskuste (MAK) koostöö.....	34
5.7. Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetmest toetatud kohaliku avaliku ettevõtlusinfrastruktuuri projektide tulemused seisuga 01.02.2013	39
5.8. KOV ja ettevõtluse toetuse aktiivsuse seosed	41
6. Riiklikud regionaalpoliitilised suunised perioodiks 2014-2020.....	43
7. Juhtumi uuringud.....	45
7.1 Tartu linn	45
7.2. Haapsalu linn.....	54
7.3. Rakvere linn	58
7.4 Kose vald.....	60
7.5 Rõuge vald.....	62
8. Kokkuvõte ja ettepanekud	65
Kasutatud allikad	66
Lisa 1. KOV investeerimisootuses objektid	68

Joonised

Joonis 1. Ettevõtete arv kohalikes omavalitsustes.....	7
Joonis 2. Alla 9 töötajaga ettevõtete osakaal ettevõtetest.....	7
Joonis 3. Töökoha keskmine väärtus 2012, eurot.....	8
Joonis 4. Tulumaksu laekumine elaniku kohta 2012, eurot.....	8
Joonis 5. Hõivatud majandussektorite järgi 2012, Statistikaamet.....	9
Joonis 6. Kuukeskmine töötuse määr 15-64 aastaste seas.....	9
Joonis 7. Elu- ja töökoha vahel liikujate osatähtsus lähtekoha piirkonna elukohtade arvust tööperioodil, Tartu Ülikool.....	10
Joonis 8. SKT elaniku kohta maakonniti ja selle muutus, Siseministeerium.....	10
Joonis 9. Elanike arv omavalitsusüksuste lõikes, Rahvastikuregister.....	11
Joonis 10. Elanike arvu prognoos Eesti KOVides, baasstsenaarium, Geomedia, 2012).....	11
Joonis 11. Kõrgharidusega elanike osakaal (REL, 2011).....	12
Joonis 12. Pensionikindlustuse aastakoefitsient, 2012.....	12
Joonis 13. Leader kohalikud tegevusgrupid (Allikas: Põllumajandusministeerium).....	13
Joonis 14. Kalanduspiirkondade kaart (Allikas: Eesti kalanduse strateegia 2007-2013).....	13
Joonis 15. Kohalike omavalitsuste hinnang ettevõtluse edendamise seotud väidetele (Allikas: Eesti Kaubandus ja Tööstuskoda, 2013).....	14
Joonis 16. Kuidas hindate valla/linna ja kohalike ettevõtete vahelist koostööd? (Allikas: Eesti Kaubandus ja Tööstuskoda, 2013).....	14
Joonis 17. Ettevõtete koondhinnang kohalike omavalitsuste hoiaku ja ettevõtlusesse suhtumise kohta (Allikas: Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, 2012).....	21
Joonis 18. Kas kohalik omavalitsus on toetanud/soodustanud (ei pea silmas otsest rahalist toetust) Teie ettevõtte tegevust? (Allikas: Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, 2012).....	21
Joonis 19. Mis takistab Teie arvates kohalikul omavalitsusel olemast tänasega võrreldes veelgi ettevõtjasõbralikum? (Allikas: Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, 2012).....	22
Joonis 20. Kuidas saaks Teie hinnangul (veelgi) suurendada kohaliku omavalitsuse ettevõtjasõbralikkust või motivatsiooni ettevõtlusele ja töökohtade loomisele kaasa aidata? (Allikas: Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, 2012).....	22
Joonis 21. Ettevõtluskeskkonna meetmete kajastatus KOV elanike arvu järgi.....	32
Joonis 22. Ettevõtluskeskkonna meetmete kajastatud KOV tüübi järgi.....	32

Joonis 23. Tööstusalade arv KOV elanike arvu järgi	33
Joonis 24. Tööstusalade arv KOV tüübi järgi	33
Joonis 25. Kirjeldatud investeerimisobjektide osakaal	39
Joonis 26. Investeerimisobjektide pindala (ha)	39
Joonis 27. Avaliku ettevõtlusinfrastruktuuri arendamise toetusotsused Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetmest (Allikas: Siseministerium)	40
Joonis 28. KOV võimekuse indeksi ja ettevõtlustoetuse aktiivsus.....	43
Joonis 29. Töökoha keskmine väärtus ja ettevõtlustoetuse aktiivsus.....	43
Joonis 30. KOV töötuse määr ja ettevõtlustoetuse aktiivsus	43
Joonis 31. KOV eelarve mahu ja ettevõtlustoetuse aktiivsus.....	43
Joonis 32. Eesti territoriaalne jaotus (Allikas: Eesti regionaalarengu strateegia 2020, eelnõu)	44
Joonis 33. Regioonide võimalik spetsialiseerumine eelisarendatavatele kasvuvaldkondadele Allikas: Eesti regionaalarengu strateegia 2020, eelnõu)	44

Tabelid

Tabel 1. Hõivatute arv (tuhat) ja osatähtsus hõivesektorite lõikes, 2007-2012	9
Tabel 2. Ettevõtlust kajastav alajaotus KOV interneti kodulehel	24
Tabel 3. Ettevõtlusega tegeleva struktuuriüksuse või ametniku olemasolu KOVide	24
Tabel 4. Ettevõtluse kajastamine KOV arengukavas	25
Tabel 5. KOV arengukavas ettevõtlusega seotud meetmete olemasolu	25
Tabel 6. KOV arengukavades enim toodud ettevõtluse arendamise meetmed	31
Tabel 7. Tööharjutuse teenus osutamine kohalikes omavalitsustes	33
Tabel 8. Tööharjutuse tegevused kohalikes omavalitsustes	34
Tabel 9. MAK rahastamine 2012.....	35
Tabel 10. MAK ettevõtjate nõustamine asukoha KOV alusel, 2012	36
Tabel 11. Kirjeldatud investeerimisobjektid maakondades.....	38

Sissejuhatas

Käesolev aruanne on Konsultasiooni- ja koolituskeskus Geomedia 2012. aasta kohaliku omavalitsuse võimekuse indeksi (KOV-indeks) osa. Traditsiooniliselt keskendutakse KOV-indeksi esitamisel igal aastal ühele KOV-indeksi valdkonna põhjalikumale käsitlusele. Seekord võeti vaatluse alla linnade ja valdade ettevõtluse alase tegevuse kaardistamine. Olgu siiinkohal öeldud, et kohaliku omavalitsuse korralduse seadus ei kohusta kohalikke omavalitsusi (KOV) tegelema linna või valla ettevõtluskeskkonna kujundamisega ja ettevõtjate töökohtade loomise toetamisega, vaid selle suunaline KOV tegevus on vabatahtlik. Tegemist on uuringuga, mis näitab, et milline on KOV poolne aktiivsus ettevõtluskeskkonna kujundamise valdkonnas.

Töö tellijaga, EV Siseministeriumiga, lepiti kokku, et uuringu käigus eraldi KOV küsitlust ei korraldata, vaid andmeid kogutakse olemasolevaid teabeallikaid kasutades. Aluseks võeti viimastel aastatel antud teemal tehtud uuringud, KOV internetipõhised kodulehed, KOV arengukavad, ettevõtluse tugistruktuuride andmebaasid jms. KOV tasandil toimusid otsekontaktid vaid juhtumipõhise lähenemisena, mille tarvis Siseministerium määratles analüüsitava KOVide loetelu.

Aruanne koosneb sissejuhatusest, metoodikast, viiest sisuosast, kokkuvõttest ja arutelust. Esitatakse kasutatud allikate nimekiri ja tabel lisas. Töö panid kokku Geomedia konsultant Rivo Noorkõiv, Geomedia analüütikud Kaja Loodla ja Priit Orumaa. Töö valmimisele aitasid kaasa Aarne Leisalu Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskusest, Piret Liimand Eesti Töötukassast, Kaido Sipelgas Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusest, Natalja Zinovjeva ja Margarita Golovko Siseministeriumist.

1. Uuringu läbiviimise eesmärk ja ülesanne

Analüüsi läbiviimisel seati **eesmärk** esitada kaardistus KOV tegevustest ettevõtluskeskkonna kujundamisel oma territooriumil ja koostada üldistus, mis võimaldab avada KOV ettevõtluskeskkonna suunal tehtavast ja seada sihte töökohtade loomise stimuleerimiseks tulevikus. Töös ei analüüsita KOVide endi osalemist ettevõtluses.

Töö tarvis püstitati järgmised **uurimisülesanded**:

- Koondada erinevad sekundaarandmed KOV poolt ettevõtlussuunal tehtavast, sh viimastel aastatel tehtud uuringud, KOV arengukavad (valla või linna arengukava, ettevõtluse arengukavad, turismi arengukavad) ja analüüsida nende põhjal KOV ettevõtlusvaldkonna käsitlusi ja ettevõtluse arengule suunatud meetmeid.
- Selgitada võimalikud riiklikud andmekogud (Töötukassa, EAS, Siseministerium), mida kasutades saaks analüüsida KOVide ja riigiasutuste ettevõtluse toetamisele suunatud koostöövõrgustikku ja ühiselt korraldatavaid ettevõtluskeskkonda parendavaid tegevusi.

- Analüüsida kõigi Eesti 226 KOV interneti kodulehti, eesmärgiga koguda nendelt teavet, mis kajastavad KOV ettevõtlusega seotud organisatsioonistruktuuri, nende territooriumil ettevõtluse kajastamist ja ettevõtjate kohta olevat teavet.
- Viia läbi valitud KOVides (Haapsalu linn, Kose vald, Rakvere linn, Rõuge vald, Tartu linn) ettevõtluse toetamisele suunatud tegevuse süvakaardistus, nn juhtumi põhised analüüsid.

2. Metoodika ja andmeallikad

Tööks püstitati järgmised uurimisküsimused:

- Millised on ettevõtluskeskkonna kitsaskohad KOVides ja milliseid meetmeid KOVid rakendavad ettevõtluskeskkonna ja tööhõivega seotud valdkondades?
- Kui palju on KOVides ettevõtluskeskkonna arendusele suunatud arengukavasid ja milliste meetmete kaudu nende täitmist soovitakse ellu viia? Kuidas ettevõtlust praktikas toetatakse?
- Kuidas KOVid kajastavad ettevõtluskeskkonda linnas või vallas oma interneti kodulehtedel?
- Kui palju on KOV organisatsioonistruktuurides ettevõtlusega seotud struktuuriüksusi ja töötajaid?
- Kuidas KOVid on kasutanud ettevõtlussuunalisi toetusi piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetmetest?
- Milline on KOV koostöö maakondlike arenduskeskustega ja Eesti Töötukassaga ning mis laadis ühistöö toimub?
- Kuidas regionaalarengu strateegia 2014-2020 (eelnõu) seisukohad toetavad KOV tegevusi kohaliku ettevõtluskeskkonna parendamisel?
- Millised on KOVide ettevõtlusele suunatud tegevuste seosed KOV ettevõtluse näitajatega ja KOV võimekuse indeksiga?

Uurimisküsimustele vastamiseks jagati KOV tegevus ettevõtluse suunal kolmeks:

- Kohaliku ettevõtluskeskkonna kavandamine ja kohaliku ettevõtluskeskkonna toetamise meetmed (infrastruktuuri rajamine, ettevõtlikkusele suunatud koolitused, ettevõtjate ümarlauad jms);
- KOV ettevõtlust toetav organisatsiooniline struktuur ning KOV koostöö maakondlike arenduskeskustega ja Eesti Töötukassaga ning projektitaotluste esitamine ettevõtluse infrastruktuuri rajamiseks;

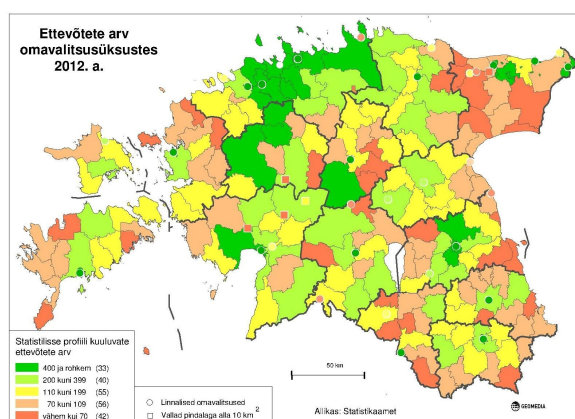
- KOV võimekuse indeksi seoste analüüs KOVide ettevõtluskeskkonna kujundamise aktiivsusega.

Analüüsi koostamisel kasutati KOV interneti kodulehekülgi, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse, Siseministeriumi, Töötukassa ja maakondlike arenduskeskuste andmebaase, töötati läbi viimaste aastate antud valdkonda kajastavad uuringud Eestis, viidi läbi intervjuusid valla- ja linnavalitsuste töötajatega, tugistruktuuride ja teiste asjasse puutuvate organisatsioonide esindajatega. Kokku tehti kuus KOV süvaanalüüsi, et selgitada nende täpsem tegevus ettevõtluskeskkonna ja tööhõive valdkonna arendamisel. Siseministeriumi ettepanekul käsitleti detailsemalt Haapsalu linna, Kose valla, Rakvere linna, Rõuge valla ja Tartu linna ettevõtluse toetamisele suunatud tegevust.

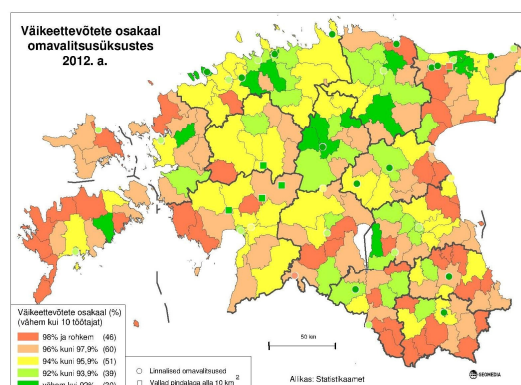
3. Ettevõtlusalase olukorra taust

Järgnevalt esitame lühiülevaate olulisematest näitajatest, mis iseloomustavad ettevõtluskeskkonda KOVide lõikes.

Ettevõtluse käsitlemise aktuaalsus KOV tasandi sõltub paljuski tema territooriumil paiknevatest ettevõtetest, nende ajaloolisest taustast ja ettevõtlusega tegelemise kultuurist. KOVid erinevad ettevõtete arvu ja nende töötajate arv pooldest.

Joonis 1. Ettevõtete arv kohalikes omavalitsustes

Joonis 2. Alla 9 töötajaga ettevõtete osakaal ettevõtetest

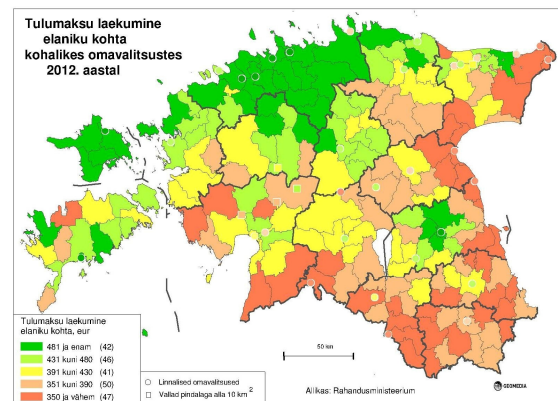
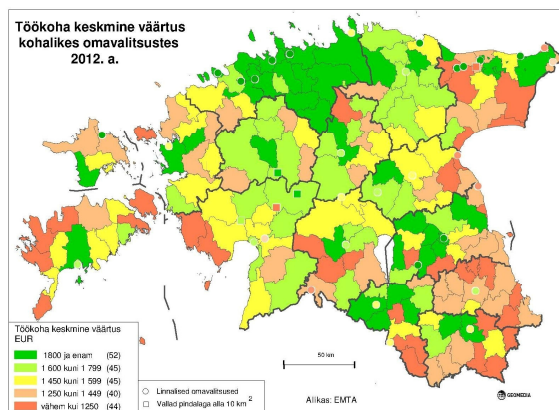
Kõige enam on ettevõtteid Harjumaal, maakonnakeskustes ja nende lähiumbruse KOVides. Tuleb meelses pidada, et ligi pooled Eesti hõivatutest elavad Harjumaal Statistikaameti andmetel on Eestis 108 884 ettevõtet¹, millest 101 891 (93,6%) on alla 9

¹ Alljärgnevalt käsitletakse Registrikeskuse statistilisse profiili kantud ehk majanduslikult aktiivseid äriettevõtteid (Äriregistris registreeritud majanduslikult aktiivsed füüsilisest isikust ettevõtjad (FIED), täisühingud, usaldusühingud, osahingud, tulundusühingud ja aktsiaseltsid). Statistiline profiil on majanduslikult aktiivsete üksuste kogum, mis moodustatakse majandusüksuste statistilise registri andmete põhjal. Kuna statistiline profiil hõlmab ainult tegutsevate üksuste andmeid, on nende arv alati väiksem äriregistrisse kantud üksuste arvust.

töötajaga. 5 705 ettevõttes (5,2%) on töötajaid 10-49 ja 50-249 töötajat on 1115 ettevõttes (1,1%). 250 ja enama töötajate arvuga on vaid 173 tegutsevat ettevõtet (0,16%).

Töökoha keskmine väärtus, mis on arvutatud KOV üksuses registreeritud tööandjate, sh füüsilisest isikust ettevõtjate poolt deklareeritud sotsiaalmaksu summa jagamisel isikute arvuga, kelle eest on omavalitsusüksuses registreeritud tööandja sotsiaalmaksu deklareerinud, näitab märkimisväärset regionaalset erinevust. Kokku deklareeriti 2012. aastal sotsiaalmaksu 874 564 tasu saanud isiku eest. KOV lõikes oli töökoha keskmine väärtus 2012. aastal 1 576 eurot. Suurim töökoha keskmine väärtus oli Vaivara vallas (3 631 eurot) ja Kunda linnas (3 016). Järgnesid Järvakandi (2 608), Rae (2 598) ja Vasalemma (2 564) vallad. Eesti kahes suurimas kasvukeskuses Tallinnas ja Tartus oli näitaja väärtuseks vastavalt 2 207 (12. koht) ja 1 908 eurot (35. koht). Väiksem oli näitaja väärtus Kasepää (899), Alajõe (719) ja Piirissaare (634) valdades.

Kohalike omavalitsuste olulisim tulullikas on üksikisiku tulumaks füüsilise isiku deklareeritud brutotulust. 2012. aastal eraldati rahvastikuregistrisse kantud aadressiandmete alusel isiku elukohajärgsele KOVile nimetatud maksust 11,4%, mis moodustas omavalitsusüksuste sissetulekutest 47%. Aastal 2013 tõsteti nimetatud määr 11,57%-ni maksustavast brutotulust eluaseme ja riigiasutuste maamaksuvabastuse osaliseks kompenseerimiseks. Määr jääb alla majanduskriisi eelsest tasemest - 2009. aastal oli see 11,93%.

Joonis 3. Töökoha keskmine väärtus 2012, eurot

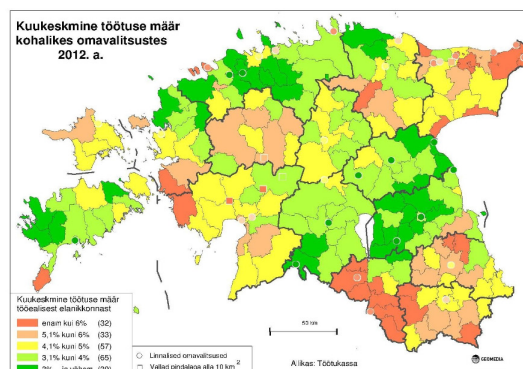
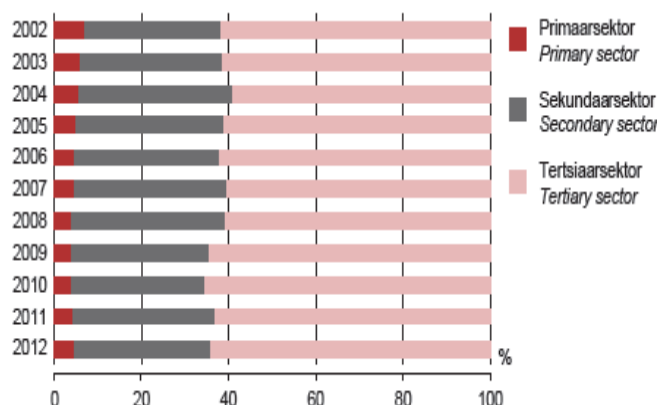
Joonis 4. Tulumaksu laekumine elaniku kohta 2012, eurot

Tulumaksu rahaline suurus ühe elaniku kohta KOV lõikes, mis arvutati tehtega, kus jagati isiku tulumaksu laekumise summa KOV eelarvesse 2012. aastal elanike arvuga 01.01.2013, näitab tulutasemetes suuri erisusi. **Kõrgem tulumaks elaniku kohta on Tallinna ja Tartu linnaregioonide KOVides.** Kahes vallas -Viimsi ja Harku - ületab näitaja 800 euro piiri, vastavalt 812 ja 811 eurot. Tallinna ja Tartu näitajad on vastavalt 570 ja 500 eurot. Kõige madalamad näitajad on Kallaste linnas (235), Piirissaare vallas (193) ja Peipsiääre vallas (166). Tuluerisused kiirendavad rahvastiku kontsentratsiooni linnaregioonidesse, põhjustades maapiirkondadest elanike väljarände ja madala tulutasemega KOVide konkurentsivõime languse.

Eesti tööhõive struktuur on viimastel aastatel teinud läbi olulise muutuse. Kui 2005.-2007 olid kiire hõive kasvuga aastad, siis sellele järgnenud majanduslangus tõi kaasa hõivatute

olulise languse 2012. aastal töötas Eestis primaarsektoris 5%, sekundaarsektoris 31% ja teenindussektoris 64% töötajaskonnast. Tööstussektoris on hõive langenud võrreldes masu eelse perioodiga.

Joonis 5. Hõivatud majandussektorite järgi 2012, Statistikaamet

Joonis 6. Kuukeskmine töötuse määr 15-64 aastaste seas

Majandusbuumi eelne tase hõives on seni saavutamata. Perioodil 2007-2012 on primaarsektori hõive vähenenud 1 400 inimese võrra (-4,8%), kuid osatähtsus koguhõives on säilinud. Tööstuses on hõive sama aja jooksul langenud 13 100 inimese võrra (-9%), töötlevas tööstuses 14 500 hõivatu võrra (-11,4%). Kõige suurem hõive langus on toimunud ehituses, kus 2012. aastal oli 28 700 hõivatut vähem (-38%) kui aastal 2007. Ehitusvaldkonna osatähtsus koguhõives on vähenenud 11,8%lt 7,8%ni.

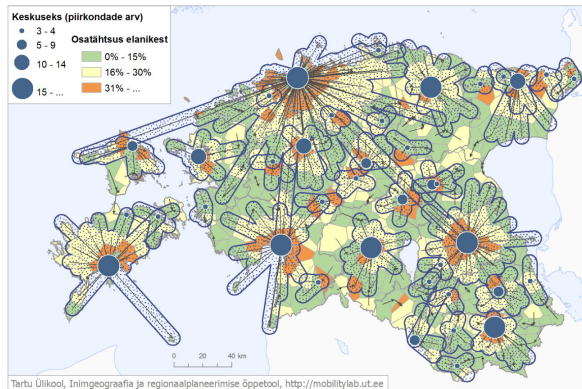
Tabel 1. Hõivatute arv (tuhat) ja osatähtsus hõivesektorite lõikes, 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kokku	641,8	642,9	576,5	550,9	589,3	602,5
..primaarsektor	29.4	24.8	22.4	22.9	26.0	28.0
% kogu hõivest	4,6	3,9	3,9	4,1	4,4	4,6
..tööstus	145.5	149.5	128.7	123.7	137.4	132.4
% kogu hõivest	22,7	23,2	22,3	22,4	23,3	22,0
..töötlev tööstus	129.1	133.2	112.2	105.8	119.2	114.6
% kogu hõivest	20,1	20,7	19,5	19,2	20,2	19,0
..ehitus	75.6	72.6	50.1	37.0	45.8	46.9
% kogu hõivest	11,8	11,2	8,7	6,7	7,8	7,8

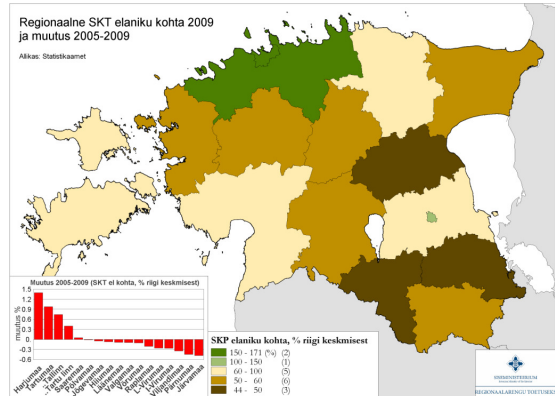
Allikas: EUROSTAT

Linnades oli töötus kõrgem kui maal, vastavalt 5,2% ja 4,5%. Töötuse ruumimuster on kirju ja paljud töötajad liiguvad töötöisingutel kodumavalitsusest väljapoole. Töötus oli 2012. aastal kõrgem Valgemaal (6,4%) ja Ida-Virumaal (6,3%) ning madalam Tartumaal (3,2%). Ida-Virumaa eristub muudest piirkondadest ennekõike kõrgema püsiva tööpuuduse ja elanike vähese ettevõtlusaktiivsusega. Kolm Lõuna-Eesti maakonda aga seisavad silmitsi vajadusega leida uusi võimalusi majanduskasvuks läbi majanduse mitmekesistamise, traditsioonilistes ja tööjõumahukates tootmisharudes - põllumajandus, metsandus, toidutootmine - tuleb suurema hõive ja sissetuleku tarvis kasvatada lisandväärtuse loomist.

Majandustegevus ja oluline osa sisemajanduse kogutoodangust on koondunud ennekõike Tallinna ja Tartu linnapiirkondadesse.

Joonis 7. Elu- ja töökoha vahel liikujate osatähtsus lähtekoha piirkonna elukohtade arvust tööperioodil, Tartu Ülikool

Joonis 8. SKT elaniku kohta maakonniti ja selle muutus, Siseministerium

Suur on tööalane pendelränne maakonnakeskustesse (Ahas, Silm, 2013). Keskuste tõmme on otseses sõltuvuses asula elanike arvust - mida suurem linn, seda rohkem on pendelrändes osalejaid. Üle maakonna piiri omavad märkimisväärsed tõmmet vaid Tallinn ja Tartu. Pendelrände uuringu andmetel 79 000 inimest liigub igapäevaselt töö-, õppimise või muude regulaarsete tegevustega seoses Tallinnasse ja 41000 inimest Tallinnast välja. Regioonikeskused Tartu, Pärnu ja Jõhvi koos Kohtla-Järvega on samuti olulise igapäevase pendeldajate arvuga. Tartusse siseneb ligikaudu 21000 inimest ja väljub 13000, Pärnusse siseneb 10600 ja väljub 5800 ning Jõhvi siseneb 11300 ja väljub 5900 inimest. Ida-Virumaa elanike liikumisel tuleb arvestada, et tegemist on keerulise linnastuga.

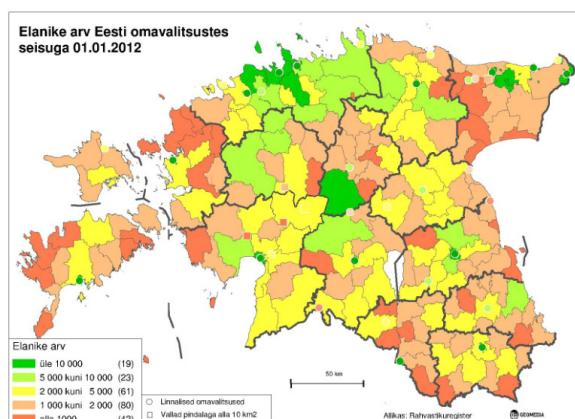
Regionaalsed erinevused sisemajanduse kogutoodangu alusel on jätkuvalt piirkondlikult suured. Tootlike töökohtade vähesus ja madal ettevõtlusaktiivsus maal pidurdavad riigi tasakaalustatud arengut. Madal palgatase ja investeeringute nappus pärsivad piirkonnaspetsiifiliste ressursside kasutuselevõttu. **Oleme olukorras, kus maapiirkondades ja väikelinnades ei jätku enam kriitilist massi elanikke, kes oleksid tarbijad ja kelle toel kohtadel väikeettevõtlust arendada. Maapiirkondades valitseb ühtaegu nii töökohtade kui töötajate puudus.** Sellest tulenevalt tähtsustub keskus ja tema tagamaa ühtsusel põhineva kontseptsiooni rakendamine, et tasakaalustada tööturu erisuunalisi liikumisi. Nimetatud asjaolu nõuab märksa aktiivsemat KOVide administratiivpiiire ületavat koostööd ja tööturu eri osapoolte ühistegevust,

Tulenevalt demograafilistest arengutest Eesti rahvastik väheneb ja vananeb². Näiteks arvatakse, et aastaks 2018 väheneb 15-24-aastaste noorte arv üleriigiliselt ligi 40% ning reas ääremaalistes valdades ja asulates väheneb noorte arv koguni alla poole praegusest³. Eelnev näitab, et olulised muutused tööturul toimuvad ka KOV lõikes.

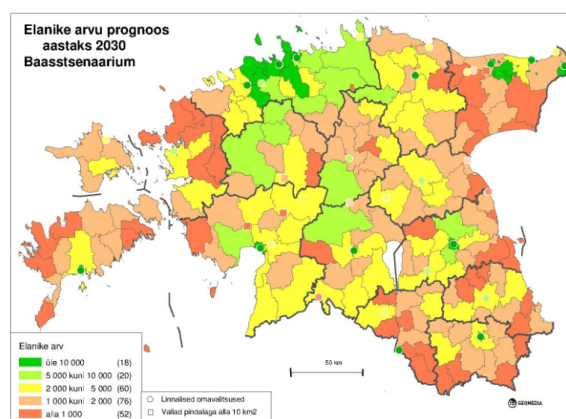
² Rahvastiku võimalikud arengutrendid 2012-2030. Geomedia, 2012

³ Eesti regioonide majandusstruktuuri muutuste prognoos. Lõpparuanne, Siseministerium, lk 159

Geomedia poolt koostatud rahvastikuarengu baasstsenaariumi (ei arvestata rännet) põhjal võib maakonnad jagada 3 gruppi: suureneva elanikkonnaga Harju- ja Tartumaa, kiire elanike arvu vähenemisega Ida-Virumaa ja ülejäänud mõõduka elanike vähenemisega maakonnad, kus prognoositakse elanike arvu languseks perioodil 2012-2030 vahemikus 1,5%-3%. Kuni 2020-nda aastani väheneb rahvastik võrreldes teiste samas grupis olevate maakondadega suhteliselt kiiremini Võru-, Põlva- ja Läänemaal. Alates 2020-ndast kiireneb rahvastiku vähenemine Hiiumaal ja Saaremaal. Tagasihoidlikum on elanikkonna vähenemine Rapla- ja Pärnu- ja Lääne-Virumaal. Rahvastikuarengu trendide erinevused ilmnevad ka omavalitsuste ääremaastumise taseme lõikes. Prognoosi kohaselt väheneb kõige kiiremini elanike arv ääremaastunud omavalitsusüksustes - ligi kaks korda kiiremini, kui ääremaastumisriskiga kohalikes omavalitsustes. KOVides, kus on keskusega nõrgalt seotud külade rühmad, väheneb rahvastik aeglasemalt. Seejuures olulised nihked toimuvad ka rahvastiku vanusstruktuuris, seda noorte vanuserühmade vähenemise ja eakate arvu suurenemise läbi.

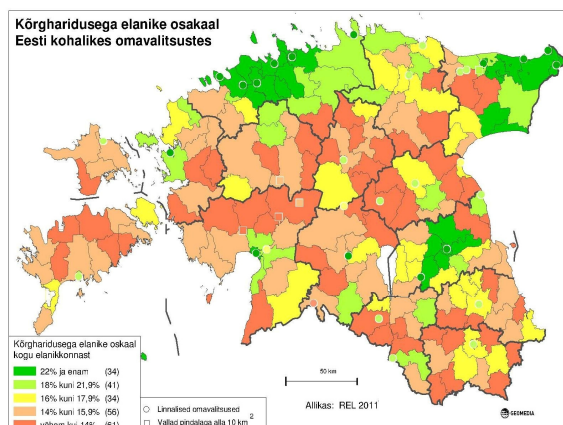

Joonis 9. Elanike arv omavalitsusüksuste lõikes, Rahvastikuregister

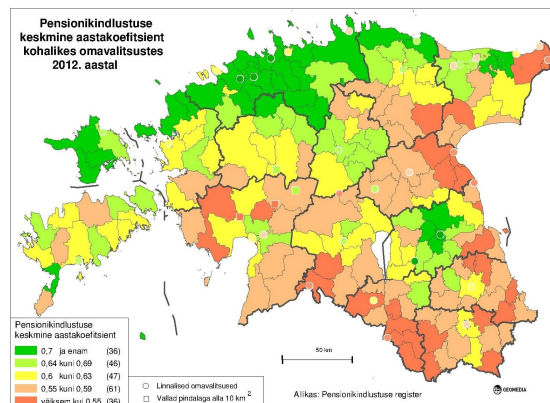

Joonis 10. Elanike arvu prognoos Eesti KOVides, baasstsenaarium, Geomedia, 2012)

Viimase rahvaloenduse andmetel omas Eesti elanikest kõrgharidust (rakenduskõrgharidus või keskeriharidus pärast keskkharidust, akadeemiline kõrgharidus, doktor) 26,4% (342 294 inimest). Enim kõrgharidusega elanikke on Harjumaal, Tartumaal ja Ida-Virumaal. Omavalitsusüksustest on kõige suurem kõrgharidusega elanike osakaal Ruhnu vallas (38,2%), Viimsi vallas (37,8%), Tallinnas (35,5%) ja Narva-Jõesuus (35,0%). Linnadest paistavad kõrgharidusega elanike osatähtsuse poolest silma veel Sillamäe (31,6%), Saue (31,1%) ja Tartu (30,3%). Paljudes maapiirkondades on kõrgharidusega elanike osakaal riigi keskmisest oluliselt madalam. Näiteks 25 omavalitsusüksuses on kõrgharidusega elanikke alla 12%. Kõrgharidusega elanikkond koondub üha enam pealinnaregioonidesse, mis pärsib innovatsioonide levimist ja võimalusi nutikate töökohtade loomiseks keskustest väljapool.

Joonis 11. Kõrgharidusega elanike osakaal (REL, 2011)

Joonis 12. Pensionikindlustuse aastakoefitsient, 2012

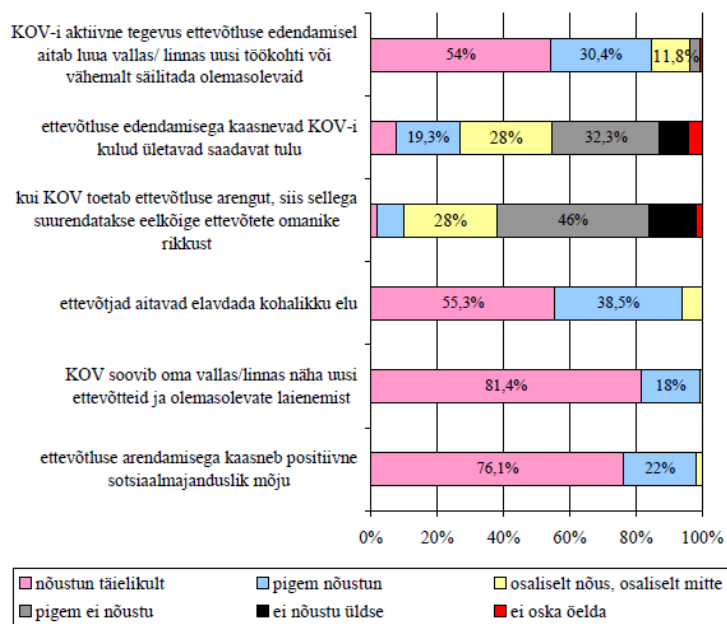
Rahvastik vananeb ja inimesed elavad kauem. Statistikaameti 2011. aasta andmetel oli meeste oodatav eluiga 71,2 ja naistel 81,1 aastat. Eurostat prognoosib, et 2060. aastal on Eestis meestel keskmine eluiga 81,6 ja naistel 88 aastat. Eakate osakaal rahvastikust kasvab. Et vähendada negatiivet mõju sotsiaalkindlustuse tulubaasile ja tulenevalt inimeste võimekusest töötada kõrgema vanuseni on tõstetud pensioniiga. Aastal 2026 on pensioniiga nii naistel kui meestel 65 aastat. Täna on ühe 65-aastase või vanemaalise kohta 3,6 tööalist inimest. Aastaks 2030 on see suhtarv 2,7. Järjest aktuaalsem on küsimus, kuidas tagada sotsiaalvahendite kasv, et kindlustada eakatele väärikas toimetulek ja aktiivne osalemine ühiskonnas. Eestis oli 2012. aastal 730 045 pensionikindlustatut, neist 473 900 inimesel (64,9%) jäi kindlustusosaku aastakoefitsient alla 0,75. Suurem hulk inimesi saab töötasu, mis on allapoole keskmist. Riikliku vanaduspensioni arvutamisel tähendab see enamusele kesist tulevast pensioni ning survet leida lisasissetulekuid ka vanemas eas.

Eelnev annab kinnituse, et ettevõtluskeskkond on Eestis riigi väiksusele vaatamata piirkonniti väga eripalgeline ja on vajadus ettevõtluskeskkonna ning tööhõive suurendamiseks läbi tõhusamate poliitikaühenduste, milles osaleksid aktiivselt ka KOVID. Kriitilise tähtsusega on suurendada kohtadel võimekust ettevõtluskeskkonna arendamisega tõhusalt tegeleda, aidata kaasa töökohtade loomisele, investeringute juurdemeelitamisele ja inimestes üldise ettevõtliku vaimu kasvatamisele.

Eesti kohalikes omavalitsustes on häid näiteid, kus on suudetud kohalikul tasandil viia ellu olulisi struktuurimuutusi majandustegevuses, rajades selleks nii ettevõtluse infrastruktuuri kui pakkudes ärksamatele koolitust ja toetust ettevõtlusega alustamiseks. Suur roll ettevõtluse ja ettevõtlikuse aktiveerimisel on riiki katval maakondlike arenduskeskuste võrgustikul ja Töötukassal. Samuti Leader (26 piirkonda) ja kalanduse tegevusgruppidel (8 piirkonda). Viimaste peamiseks eeliseks, riiklike algatustega võrreldes, on otsustustasandi lähedus kohalikele elanikele ning võimalused võtta arvesse kohapõhiseid eripärasid otsustustes.

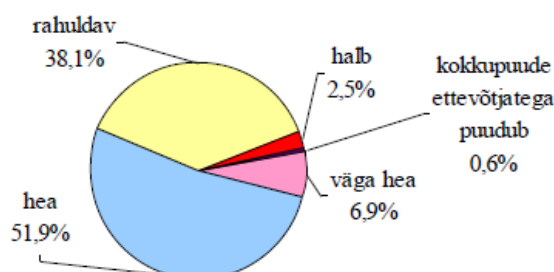
positiivne sotsiaal-majanduslik mõju. Samuti leidis üle 90% küsimustikule vastanutest, et ettevõtjad aitavad elavdada kohalikku elu ning KOV soovib oma vallas/linnas näha uusi ettevõtteid või olemasolevate laienemist.

Joonis 15. Kohalike omavalitsuste hinnang ettevõtluse edendamisega seotud väidetele (Allikas: Eesti Kaubandus ja Tööstuskoda, 2013)

Uuring tõi välja, et ligi 71% KOVides on tööl vähemalt üks ametnik, kelle tööülesandeks on ettevõtluse arengule kaasaaitamine. Tõdeti, et asjaajamine KOVidega ei too ettevõtjale kaasa liigset bürokraatiat. Kui tahta bürokraatiat kohalikul tasandil vähendada, siis vastajad olid arvamusel, et seda saab teha eelkõige juhul, kui seadusesse tehakse muudatused, mis võimaldavad kohalikul tasandil asjaajamist lihtsustada. KOVidest plaanivad koolitada ettevõtete asjaajamisega ja ettevõtluse edendamisega seotud ametnikke järgmise 12 kuu jooksul ligi 40% uuringus osalenutest. Alla 1 000 elanikuga KOVidest vastas ligi 15% ja elanike arvuga vähemalt 15000 vastas 67%, et nad plaanivad ametnikke aasta jooksul koolitada.

Üle poole uuringus osalenud omavalitsustest märkis, et koostöö nende ja kohalike ettevõtjate vahel on hea ning ligi 7% omavalitsustest hindas koostööd koguni väga heaks.

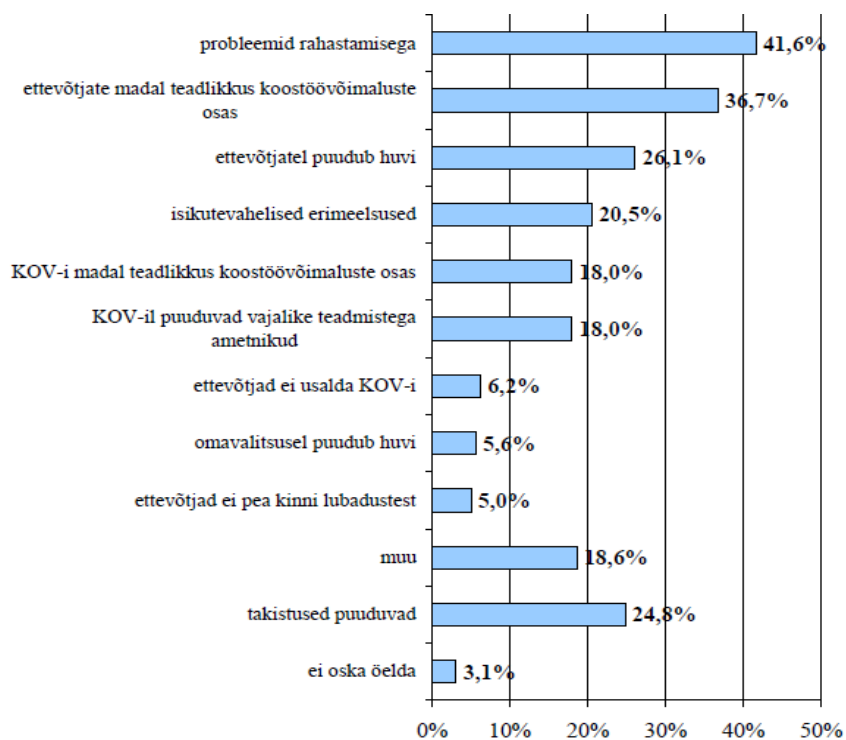

Joonis 16. Kuidas hindate valla/linna ja kohalike ettevõtete vahelist koostööd? (Allikas: Eesti Kaubandus ja Tööstuskoda, 2013)

Kõige rohkem positiivseid näiteid ettevõtjatega koostööst toodi taristu arendamise valdkonnast, näiteks teede ehitus ja remont, vee- ja kanalisatsioonisüsteemide

korrastamine, hea internetiühenduse tagamine. Veel on KOVid aidanud leida ettevõtetele uusi töötajaid, vahendanud tööjõudu puuduvat teavet (nt saadavad ettevõtetele infot töötajate kohta), toetanud rahaliselt uute töökohtade loomist, korraldanud ettevõtjatele ümarlaudu, organiseerinud koostööd Töötukassa esindajatega. Ligi 94% omavalitsustest kinnitas, et kaasab ettevõtteid vähemalt aeg-ajalt arengukavade või õigusaktide väljatöötamise. Nimetati koostööd turismiettevõtjatega: koostööprojektid, regulaarsed ümarlaud, ühiseid piirkonna turundusprojektid. Palju on näiteid, kus KOVid ja ettevõtjad on lahendanud ühiselt mõlemale poolele kasulikke olukordi: planeeringud, taristu rajamine ja korrastamine, ühisvara kasutamine, maa kasutamine, teabe vahetamine. Lisaks nimetati ettevõtlust edendavate meetmetena veel suurürituste (nt laatade, spordivõistluste) korraldamise toetamist, piirkonna või valla/linna mainekujundust ning koolituste korraldamist ettevõtjatele.

Takistustest toodi enam esile probleeme rahastamisega, sellele järgnevad ettevõtjate madal teadlikkus koostöövõimaluste osas, ettevõtjate huvi puudumine ning isikutevahelised erimeelsused.

Joonis 17. Millised asjaolud takistavad KOV-i ja ettevõtjate vahelist koostööd? (Allikas: Eesti Kaubandus ja Tööstuskoda, 2013)

Üle 60% uuringus osalenud KOVidest märkis, et nad kajastavad ettevõtlikkust propageerivaid artikleid kohalikus ajalehes või muudes infoallikates. Ligi 45% vastajatest korraldab või toetab ettevõtlikkust ja ettevõtlusteadlikkust edendavaid üritusi (nt koolitused, seminarid, infopäevad, ettevõtete külastused). Paljud KOVid korraldavad ka ettevõtjate tunnustamise konkursse (nt aasta ettevõtja). Ligi veerand vastanutest mainis, et nad viivad läbi ettevõtluspäevi. Muude meetmetena nimetati näiteks noorte ettevõtlikkuse ja ettevõtlusteadlikkuse propageerimisele suunatud tegevusi (ettevõtliku kooli projekti toetamine, kohalike ettevõtjate esinemine noorte

üritustel). Noortele korraldatakse näiteks kohalike ettevõtete külastusi, kohtumisi valla/linna edukate ettevõtjatega, töövarju- ja karjäärinõustamispäevad, ettevõtlusalaseid koolitusi, ettevõtluspäevad, suviseid töö- ja puhkelaagreid, õpilaste ettevõtluslaatasid.

Vastajate hinnangul on kõige vajalikumad tegevused piirkonna ettevõtluse edendamisel järgmised: infrastruktuuri arendamine (ligi 88% vastajatest), kiire, läbipaistev ja lihtne asjaajamine ning piirkonna tuntuse suurendamine ja/või maine parandamine. Ligi viiendik vastanutest leidis, et vajalik on kohalike ettevõtete kaasamine ettevõtlusega seotud otsustusprotsessidesse. Sellele järgnesid ettevõtlikkuse propageerimine (14%) ning suurürituste korraldamisele kaasaaitamine või toetamine (12%).

Antud uuringu tulemused näitavad, et KOV hinnangul on peamiseks teguriks, mis piirab KOVi võimalusi edendada ettevõtlust, piisavate rahaliste vahendite puudumine. Ligi 70% vastanutest leidis, et KOV-il ei jätku teiste olulisemate ülesannete (nt sotsiaalabi ja -teenuste korraldamine, jäätmehooldus, ruumiline planeerimine, teede korrashoid, lasteaedade, koolide, muuseumite ja raamatukogude ülalpidamine) täitmise kõrvalt piisavalt ressursse ettevõtluskeskkonna arendamiseks. Ligi kaks kolmandikku kinnitas, et tänane maksusüsteem ei motiveeri omavalitsust ettevõtluskeskkonna arengule kaasa aitama. Enamik uuringus osalenud KOVe toetab ideed, et osa ettevõtte tulumaksust võiks laekuda valla/linna eelarvesse. Ligi veerand KOV-idest leidis, et osa üksikisiku tulumaksust võiks laekuda töötaja elukohajärgse ja osa töökohajärgse omavalitsuse eelarvesse. 8,4% vastanutest arvas, et täiendada võiks kohalikke maksude loetelu. Uuringust selgus, et osade omavalitsuste hinnangul võiks kohalike maksude loetelu täiendada kinnisvara- ja teedemaksuga. Leiti, et osa käibemaksust (nt 25%) võiks laekuda omavalitsuste eelarvetesse. Samuti märgiti, et teatud osa (nt 30%) kütuseaktsiisist peaks minema KOV eelarvetesse kohalike teede ehituseks, remondiks ja hoolduseks. Mitmed KOVid leidsid, et muuta oleks vaja tasandusfondist raha eraldamise reegleid. Mitmed vallad/linnad arvasid, et riik peaks senisest enam suunama investeringuid piirkondadesse, mis jäävad väljapoole tõmbekeskuseid. Samuti sooviti, et riik näeks ette maksusoodustusi piirkondadele, kus on halvemad eeldused ettevõtluse arenguks. Mõned KOVid pidasid vajalikuks seadustada ettevõtluse edendamine omavalitsusliku ülesandena tingimusel, et riik eraldab selle kohustuse täitmiseks ka täiendavaid ressursse. Seega on ettepanekute palett ettevõtluse toetamise rahastamiseks väga lai.

Ulatuslikus maapiirkonna ettevõtjate uuringus⁵, mis tehti Eesti Maaülikooli poolt, selgitati maapiirkondade KOV juhtide arvamusi ja hinnanguid oma valla ettevõtluse olukorra, arengutrendide ning arenguks vajalike ressursside olemasolu ja vajaduse kohta. Kokku viidi poolstruktureeritud intervjuud läbi 31 vallavanema, linnapea või ettevõtlusega tegeleva vallaametnikuga, kelle käest koguti infot nende visiooni kohta maaettevõtlusest ja selle probleemidest.

---

⁵ Maapiirkonna ettevõtjate olukord, arengutrendid ning toetusvajadus“. Uuringu lõpparuanne. Majandus- ja sotsiaalinstituut. Eesti Maaülikool, 2012.

Kokkuvõtvalt töid KOV juhid **ettevõtluskeskkonnaga tegelemise vajaduste kohta** intervjuudes välja järgmist:

- Kuigi ettevõtluse arendamine ei ole otseselt kohalike omavalitsuste ülesanne, tegelevad nad siiski rohkem või vähem ettevõtluse või ettevõtjatega. Nad mõistavad, et kui läheb hästi ettevõtjatel, siis läheb hästi ka KOVil.
- Nenditi, et KOV juhid tunnetavad elanike ja ettevõtjate survet tegelda ettevõtluse probleemidega.
- Toodi esile, et KOV ressursid ettevõtluse arendamiseks on vähesed, vahendid kuuluvad KOV kohustuslike ülesannete täitmiseks.
- Tõdeti, et just tänu ettevõtetele ja nende klientide suurele hulgale on nende piirkonna elanikel olemas näiteks kauplused, postkontor, saun, mida tõenäoliselt ei oleks, kui ettevõtteid piirkonnas ei tegutseks.
- Märgiti, et ettevõtluse toetamiseks on vajalik riikliku maksusüsteemi muutmine selliselt, et KOVid saaksid ettevõtluse arendamisest tulu. On olukordi, kus tootmise areng pigem kipub tooma KOVile negatiivset kõrvalmõju (heitmed, tolmu, müra), samas inimesed, kes ettevõtetes tööl käivad ja reaalselt maksutulu teenivad, elavad teises KOVis. Selline olukord ei soodusta KOV poolt soovi ettevõtlust kohtadel arendada.
- Mõisteti, et KOVid peaksid ettevõtlust toetama koostöös teiste KOVidega, vähemalt maakonna tasandil.
- Sooviti, et KOV rolliks võiks olla sellise ettevõtluskeskkonna loomine, kus oleks võimalusel konkurents - töötajad saaksid valida töökohta ja tarbijatel oleks enam kui üks teenuse/toodete pakkuja.

KOV juhid nägid ettevõtjate suunal järgmisi lahendamist vajavaid probleeme (ei ole prioriteetide järjekorras):

- Tööjõu nappus ja kehv kvaliteet, ettevõtja ootustele vastava eriala, oskustega või palgatasemega tööjõu puudus. Põhjused: haritud ja ettevõtlikud inimesed lahkuvad piirkonnast, tööjõu suur liikumine, madal palk (sh ettevõtjad ise ei suuda maksa oma töötajatele palka, millega nad rahul oleksid), tööjõupuudus usalduse puudumise tõttu (tööandja ei usalda töövõtjat), noorte kõrged nõudmised, töötajate kõrge enesehinnang, olemasolevad ettevõtted ei soovi uusi ettevõtteid tööjõu konkurentsi pärast, Eestis õppinud tööjõud suundub välismaale tööle (ei leia Eestis rakendust).
- Probleemid elektrienergiaga, vähene elektrivõimsus ja selle madal kvaliteet, kõrged liitumistasud, uute elektriliinide ehitamine on ettevõtjale üle jõu käiv.

- Kapitaliga seotud probleemid: raskused omafinantseeringu leidmisel, omaosaluse kõrge määr; kohatine pangalaenu saamise keerukus (tagatiseks pakutava vara väärtus on madal).
- Turu leidmine oma toodetele ja teenustele (tootmiskaht on väike, müük hooajaline ja kindlad pikaajalised tellimused puuduvad). Kuna elanikel töökohad kodust kaugemal, siis teenuste tarbimine kohapeal väike.
- Maa saamine tootmiseks, näiteks raske on soetada riigimaad. Ettevõtjal on riigi käest maad osta väga keeruline, bürokraatlik ja pikk protsess.
- Äriideede puudus või ideid on vähe, need ei ole kuigi läbi mõeldud.
- Riskijulgus on madal.
- Äriplaani koostamise ja ettevõtjate teadmiste ning oskuste vähesus. Alustavad ettevõtjad ei tule äriplaani koolitusele.
- Ettevõtjate teadmised maksude ja seadusandluse osas on madal. Bürokratia ja piirangud laiemalt, näit andmete dubleeriv edastamine Maksuametile ja Statistikaametile.
- Toetuste taotlemise ja kasutamisega seotud bürokraatia: väikeste ehitustööde puhul suurhangetega sarnase dokumentatsiooni pidamine on ettevõtetele ülejõu käiv ning neil puudub selline tööjõud, kes jõuaks ja oskaks sellega tegeleda.
- Ranged nõuded talukaubale, probleemid selle müümise. Põllumajandustoetuste ebavõrdsus võrreldes teiste ELi riikidega.
- Avalikud teenused pakuvad konkurentsi eraettevõtjale, konkurents tootmisharus.
- Kõrge maksukoormus.
- Ettevõtluseks sobilike ruumide puudus.
- Vähene ettevõtjate koostöö. Aga on ka häid näited, kus ettevõtjad rendivad üksteisele masinaid, tellitakse koos teenust, eelistatakse oma valla ettevõtjat allhangetel ja teenuste/kaupade ostmisel.

Meetmed, mida KOVid on ettevõtluse toetamiseks kasutanud (pole prioriteetide järjekorras):

- Ettevõtjate moraalne toetamine (nendega suhtlemine, nende murede ärakuulamine), kohtumised ettevõtjatega (ettevõtjate ümarlaud või klubi, ettevõtjate päev), ettevõtjatega ühiste väljasõitude toetamine.
- Ettevõtjate nõustamine, suunamine, informatsiooni jagamine, teabepäevad (koostöö EAS, PRIA, LEADER, MAK, Töötukassa), abi töötajate leidmisel ja koolitamisel.
- Koolituste, seminaride korraldamine nii ettevõtjatele kui töötutele.

- Ettevõtlusele suunatud projekte algatamine ettevõtluskeskkonna arendamiseks, klasteri liikmeks olemine ja ettevõtjatega koostöö kohaliku omavalitsuse arendamisel (arutelud KOV olevikust ja tulevikust ning nende arvamustega arvestamine).
- Abi ettevõtjatele projektide koostamisel, ametnikud vaatavad neid enne taotluse esitamist üle.
- Alustava ettevõtja toetus.
- Taristu arendamine (teed, elekter, vee- ja kanalisatsioonitrassid, andmeside, sadam, veevõtukohad jne), kindla piirkonna või ala arendamine puhke-, tööstus- või ettevõtlusalaks.
- Teatud valdkonna jaoks keskuse arendamine, näit loomemaja, kaugtöökeskus, inkubatsioonikeskus.
- Munitsipaalruumide või -maa rent soodustingimustel, KOVi vara ettevõtjate kasutusse andmine.
- Teenuste, kaupade tellimine kohalikelt ettevõtjatelt (sh allhange), ühine toodete müük.
- Ettevõtlusega seotud ametitoimingute kiire ja paindlik läbiviimine, kiire lubade väljastamine ja kooskõlastuste andmine, detailplaneeringute ja üldplaneeringute koostamine selliselt, et ettevõtlust mitte takistada.
- Ettevõtjate eest seismine suheldes ametiasutuste (nt Keskkonnaamet) ja infrastruktuuri ettevõtjatega (Eesti Energia, Elion). Elanike ja ettevõtjate ootuste ning soovide omavahelise sobitaja rolli täitmine ja suhete korrastaja (ettevõtluse tegevuse mõjud, sh väärarusaamade ja hirmude mahavõtmine).
- Sooja ja elektri tootmine kohaliku ressursi (puit, biomass) baasil, töökohtade loomisele kaasaaitamine kohapeal.
- Ostu-müügi portaali loomine.
- Laste (üldhariduskoolis õppivate õpilaste) ettevõtlikkuse arendamine.
- Mitmesuguseid suurürituste (laadad, messid, kontserdid) korraldamine, mis peaks tulu tooma kohalikele ettevõtjatele.
- Piirkonna turundusprojektide algatamine, turundusalastes koostööprojektides osalemine (turismi projektid).
- Ühise kaubamärgi loomine kohaliku toidu turustamiseks.
- Ettevõtted saavad ennast reklaamida valla ajalehes, neile pakutakse eraldi reklaamipinda.

- Ettevõtjate tunnustamine (tänu avaldamine, ettevõtluskonkurs, toote tunnustamine).
- Ettevõtjate kaasamine sõprusvaldadega koostöösse.

Eesti Maaülikooli teises uuringus⁶ tõdetakse, et **ettevõtete loomisel mängivad rolli ajaloolised põhjused**, sh ettevõtja varasem side piirkonnaga. Tuuakse välja, et ettevõtluse jaoks on näiteks Läänemaa asukoht ja selle **kaugus Tallinnast** juba arvestatavalt probleeme tekitav. Tihedas konkurentsisis ettevõtjad valivad soodsama keskkonna, sh Tallinna läheduse, kus tootmiskulud ettevõtjale on väiksemad ja turg on lähemal.

Nenditakse, et kõige suuremaks probleemiks ettevõtjatele oli **tööjõud** - omavalitsuste elanikkond on väikesearvuline ja elanikud lahkuvad, sh välismaale. Eriti **piiratud on kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus**. Selle probleemi põhjusena tuuakse välja **madalat palgataset**. Ettevõtjad investeerivad tööjõudu tagasihoidlikult. Tööjõu probleemi lahendamiseks peaksid tööandjad ise oma **tööjõu välja õpetamisega** aktiivselt tegelema, **töö eest piisavalt tasustama ja töö tulemusi enam väärtustama**. Abi on **projektitoetustest**, kuid need ei soodusta pikaajalist vaadet ja nendega kaasneb suur **paberimajandus**. Esile tõsteti KOV ja ettevõtja **koostöö** probleeme, mis eeldab **usaldusväärset ettevõtete suhetes**. Maapiirkondade arengus nähakse olulisena turismi, kuid probleemiks on **nõudluse vähesus** teenustele.

Maapiirkondade ettevõtlust mõjutab **FIE-dega seotud seadusandlus**, sest paljud inimesed on sunnitud ise **töövõtjad ja tööandjad** olema.

Üheks probleemiks, mida omavalitsusjuhid peavad ettevõtluse arendamisel lahendama, on **ettevõtete ja elanike huvide konflikt**, mis tüüpiliselt kerkib esile planeeringute koostamisel.

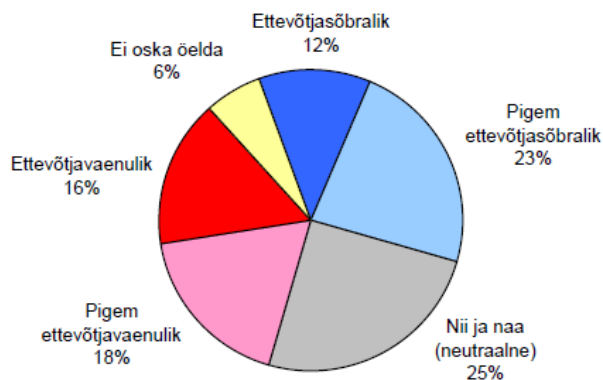
KOV juhtidega intervjuudes tuuakse välja, et **ettevõtluskeskkonna arendamine pole otseselt KOV ülesanne**, kuid kõik vastajad kirjeldasid erinevaid viise, kuidas nad on toetanud ettevõtlust piirkonnas. Probleemina nimetati, et KOVidel pole eraldi ressursse, mida nad saaks otseselt kasutada ettevõtluse arendamiseks. Siiski aidatakse ettevõtjaid näiteks **infrastruktuuri arendusel, toetatakse alustavaid ettevõtjaid, jagatakse infot ja julgustatakse ettevõtlusega alustama**. Oluline on inimeste **koolitamine ettevõtlikeks ja ettevõtlusega tegelejaks**. KOVid täidavad **vahendaja rolli ettevõtjate suhtlemisel eri institutsioonidega**, näiteks Töötukassaga. Toetuse taotlemisel peab arvestama nende kasutegurit ja kaasnevaid kohustusi ettevõtjale. Probleemi nähakse **projektitaotluste pikas menetlusajas**.

Eesti Kaubandus-Tööstuskoja 2012. aastal oma liikmete hulgas läbi viidud kohalike omavalitsuste ettevõtjasõbralikkuse uuringus⁷ anti hinnang KOV hoiaku ja ettevõtlusesse suhtumise kohta. Uuringu tulemustest selgub, et **üks kolmandik vastajatest peab KOVe**

⁶ Maapiirkonna ettevõtluse arenguvajadused ja -takistused Läänemaal ja Valgamaal. Uuringu lõpparuanne. Eesti Maaülikool, 2012

⁷ Uuring "Kohalike omavalitsuste ettevõtjasõbralikkus". Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, 2012.

ettevõtjasõbralikuks, teine kolmandik, et KOVide suhtumine ja hoiak ettevõtlusesse on ettevõtjavaenulik ning kolmas kolmandik peab KOVide tegevust neutraalseks või ei oska nende tegevusele hinnangut anda.

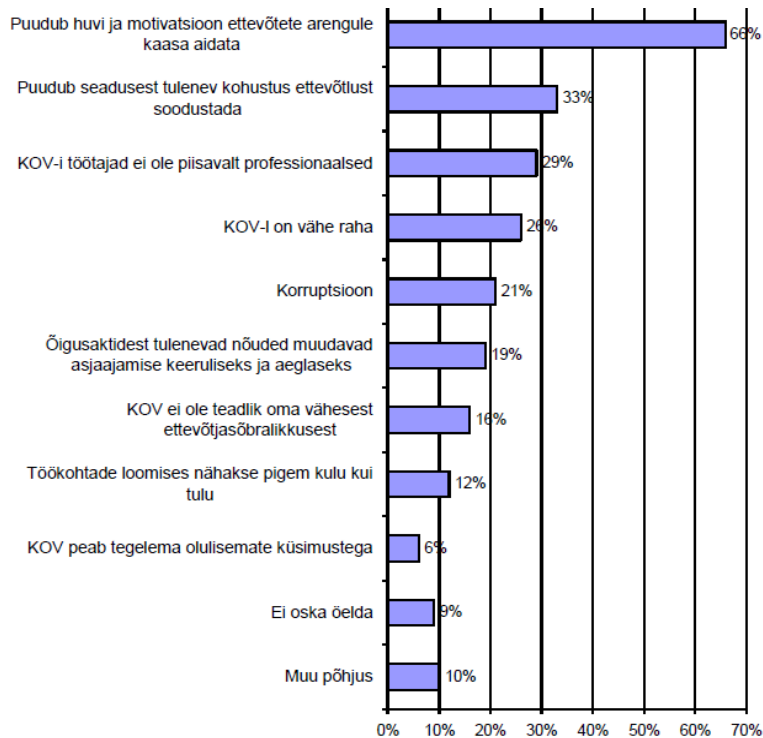
Joonis 17. Ettevõtete koondhinnang kohalike omavalitsuste hoiaku ja ettevõtlusesse suhtumise kohta (Allikas: Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, 2012)

Igal viiendal ettevõttel on olemas positiivne kogemus KOVidega koostööst. Vastajad töid välja, et KOVid on andnud neile head nõu, reageerinud kiiresti ettevõtjate päringutele ja taotlustele, arendanud taristut ning aidanud töötajate otsimisel.

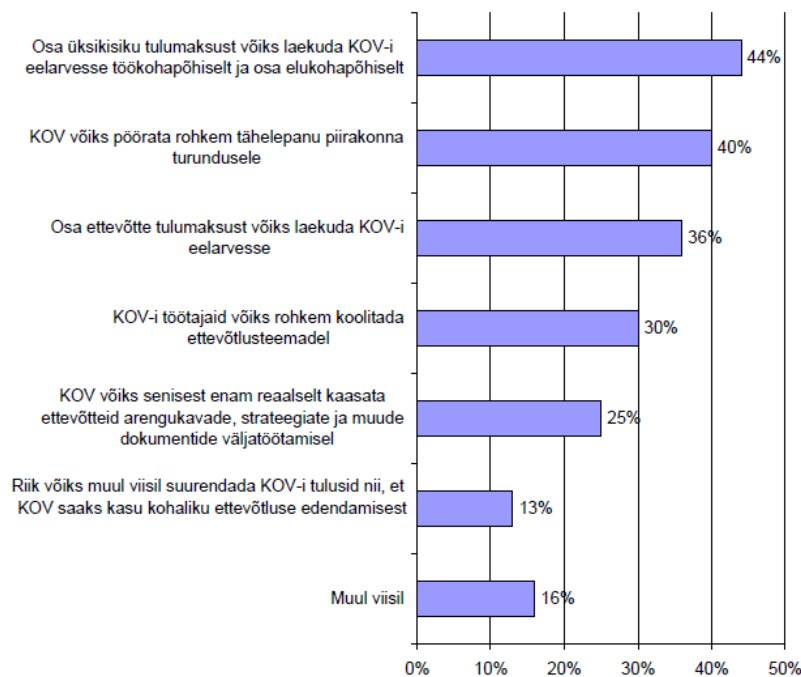
Joonis 18. Kas kohalik omavalitsus on toetanud/soodustanud (ei pea silmas otsest rahalist toetust) Teie ettevõtte tegevust? (Allikas: Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, 2012)

Ettevõtete hinnangul on peamiseks takistuseks KOV huvi ja motivatsiooni puudumine aidata kaasa ettevõtete arengule (66% vastanutest). Järgnevad seadusest tuleneva kohustuse puudumine soodustada ettevõtlust (33%), KOV töötajate vähene professionaalsus (29%) ja rahaliste vahendite vähesus (26%).

Joonis 19. Mis takistab Teie arvates kohalikul omavalitsusel olemast tänasega võrreldes veelgi ettevõtjasõbralikum? (Allikas: Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, 2012)

Olukorra parandamiseks nägid uuringus osalenud ettevõtjad muudatuste tegemist maksusüsteemis (44% vastajatest). Üksikisiku tulumaksust võiks osa laekuda KOV eelarvesse töökohapõhiselt ja osa elukohapõhiselt (36%). Leiti, et osa ettevõtte käibemaksust võiks minna ettevõtte asukoha KOV eelarvesse.

Joonis 20. Kuidas saaks Teie hinnangul (veelgi) suurendada kohaliku omavalitsuse ettevõtjasõbralikkust või motivatsiooni ettevõtlusele ja töökohtade loomisele kaasa aidata? (Allikas: Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, 2012)

Uuringu tulemused näitavad, et KOVID võiksid senisest enam keskenduda piirkonna turundusele (40%) ja töötajate koolitamisele (30%). Samuti soovitab iga neljas uuringus osalenud ettevõtja kaasata neid arengudokumentide koostamisse.

AS PricewaterhouseCoopers Advisors uuringus⁸ toodi välja et riigi poolt pakutavate e-teenuste osas soovivad ettevõtjad nende paremat kättesaadavust. Eelkõige ootavad ettevõtjad vastutulekut neile vajalike andmekomplektide kombineerimisel riigi ja kohaliku omavalitsuse andmekogudest (nt päringud rahvastikuregistrist, kinnistusregistrist, äriregistrist, aga ka KOV kogutavatest andmetest, päästeteenistuste info, teedeinfo jms). Samuti tuuakse e-äri pidurdajana välja asjaolu, et andmepäringute maksumus masspäringute tegemisel osadest riiklikest andmekogudest on liiga kõrge ning riigiga puudub selles osas läbirääkimiste võimalus.

5. Kohalike omavalitsuste ettevõtluskeskkonna ja tööhõive parendamisele suunatud tegevuse analüüs

Järgnev analüüs põhineb 226 KOV üksuse interneti kodulehtede, KOV arenguliste dokumentide, nende ettevõtluse tugistruktuurides osalemise ja eri institutsioonide andmebaaside allikate töötlustel.

5.1. KOV interneti põhistel kodulehtedel ettevõtluse kajastamine

166 (73%) KOV interneti kodulehel on eraldi ettevõtlust kajastav alajaotus. Ettevõtlust käsitletakse KOV kodulehtedel erineva sügavusega sisus. Sageli on tegemist KOV territooriumil registreeritud ettevõtete loendiga (ettevõtte nimi, kontaktandmed, tegevusala). Iseloomustatakse KOV ettevõtluskeskkonda: esitatakse ettevõtluse arengu dünaamika, tuuakse ära konkreetsete ettevõtete tutvustused, objektide kirjeldused, kuhu oodatakse investeringuid jms). Kasutatakse linke asjakohastele interneti kodulehtedele, seda nii konkreetsete ettevõtete kohta teabe saamiseks kui ettevõtlust iseloomustavate andmete kättesaamiseks (näit Statistikaameti andmebaasid, registrid). Võimalik on leida ettevõtluse kohta läbiviidud uuringuid. Erinevate alajaotuste all esitatakse ka dokumente, milles käsitletakse ettevõtlust vallas või linnas, samuti on võimalik tutvuda planeeringualaste materjalidega. Dokumendiregistritest on võimalik leida ettevõtlust reguleerivaid õigusakte, samuti saada teavet ettevõtlusega tegelevatest institutsioonidest ja nende poolt toetatud tegevustest (sageli viited MAKidele, EASile, PRIAle, Leader ja kalanduse tegevusgruppidele jms). Laialt on levinud turismialase teabe esitamine, sh KOVis turismiga tegelevate ettevõtete kohta info andmine (majutus- ja toitlustuskohad, huvitavad turismiobjektid jms). Väga sageli kuvatakse projektikonkurse ja rahastamisvõimalusi ettevõtluse toetuseks. Olulisel kohal on viited maakondlikele

---

⁸ „E-äri ja e-kaubanduse kasutamine Eestis ja kasutamise laiendamise võimalused“. AS PricewaterhouseCoopers Advisors, 2013

arenduskeskustele ettevõtluse tarvis abi saamiseks. Kajastatakse teavet, et kelle poole konkreetselt nõustamise või toetuse saamiseks pöörduda. Võimalik on alla laadida ka avalduste blankette. KOV kodulehtedelt leiab teavet ettevõtluse valdkonnas toimunud sündmustest, samuti vara KOV müügist, investeerimist ootavatest objektidest. KOV kodulehtedelt on võimalik saada informatsiooni ettevõtjate tunnustamise tingimuste kohta kui selliseid tegevusi KOVis läbi viiakse. Tuleb tõdeda, et kättesaadav teave ettevõtluse kohta on pigem juhuslik kui süstemaatiline. Ettevõtlusega seotud info on vähem kättesaadav alla 1000 elanikuga ja ääremaaliste KOVide puhul.

Tabel 2. Ettevõtlust kajastav alajaotus KOV interneti kodulehel

KOV-i elanike arvu järgi	Kodulehel ettevõtlust kajastav rubriik	%	KOV tüübi järgi	Kodulehel ettevõtlust kajastav rubriik	%
kuni <1999	81	66%	Nõrgalt seotud külade rühmaga	24	92%
2000-4999	48	86%	Maakonnakeskus	13	87%
5000-9999	21	72%	Risk ääremaastuda	42	72%
10000-19999	11	85%	Ääremaaline	28	58%
üle 20000	5	100%	Mitteääremaaline	59	75%
Kokku	166	73%	Kokku	166	73%

5.2. KOV organisatsioonistruktuuris ettevõtlusega tegelevate ametnike olemasolu

Enamuses KOVides (161 KOVi ehk 71%) ettevõtlusega tegelevat struktuuriüksust või ainult ettevõtlusega tegelevat ametnikku tööl ei ole. Ettevõtluse eest vastutav struktuuriüksus või ametnik on 66 KOVis (29%).

Tabel 3. Ettevõtlusega tegeleva struktuuriüksuse või ametniku olemasolu KOVide

KOV-i elanike arvu järgi	Spetsiaalselt ettevõtlusega tegelev inimene/üksus	%	KOV tüübi järgi	Spetsiaalselt ettevõtlusega tegelev inimene/üksus	%
kuni <1999	18	15%	Nõrgalt seotud külade rühmaga	6	23%
2000-4999	16	29%	Maakonnakeskus	10	67%
5000-9999	17	59%	Risk ääremaastuda	12	21%
10000-19999	10	77%	Ääremaaline	6	13%
üle 20000	5	100%	Mitteääremaaline	32	41%
Kokku	66	29%	Kokku	66	29%

KOV organisatsioonides on ettevõtlusega tegelev struktuuriüksus Tallinnas, Tartus, Narvas, Pärnus, Kuressaare ja Sillamäel. Väiksemates kohtades on vastav struktuuriüksus Paides, Räpninas ning Harku vallas. Teistel juhtudel on ettevõtlusega tegelev ametnik teiste struktuuriüksuste koosseisus. 17 KOVis on tööl ametnik, kelle otsene tööülesanne on seotud ettevõtluse alase tegevusega. 39 KOVi on ettevõtlusega tegelemise määranud ametnike teiste ülesannete seas. See ei tähenda, et ettevõtlusega seotud teemad jääksid KOVides lahendamata. Praktikas on kujunenud, et ettevõtlusteema on vajadusel ennekõike linnapea või aselinnapea, valdades vallavanema või asevallavanema, töövaldkond. Siiski on ka olukordi, kus ettevõtlusküsimuste korral tegeleb teemaga kas arendusjuht või mõni muu valdkonna spetsialist. Väga paljudel juhtudel saavad ettevõtlusest huvitatud abi

maakondlikest arenduskeskustes, kellega KOVIDel on sõlmitud lepingud teenuste osutamiseks. Maakondlikud arenduskeskused asutati 2003. aastal ja nad pakuvad riigi, Euroopa Liidu ning kohalike partnerite toetusel lepingulisel alusel infoteenust, nõustamisteenust ja arendustuge ettevõtjatele, kodanikeühendustele ja kohalikele omavalitsustele. Lisaks pakuvad arenduskeskused maakondlikul tasandil noorte ettevõtlikkuse arendamist ja investorteenindust. Võrgustikus töötas 2013. aasta juuni seisuga 33 ettevõtlusvaldkonna, 10 kohaliku omavalitsuse ja 18 kodanikuühiskonna valdkonna konsultanti.

5.3. KOV arengukavades ettevõtluse kajastamine

Linnade ja valdade arengudokumentide analüüs näitas, et ettevõtlusvaldkond on kajastatud 209 (92%) KOV arengukavas. Ettevõtlusvaldkonna meetmed on esitatud 182 (81%) arengukavas. KOV arengukavad on tehtud väga erinevatel aegadel ja tihti nende iga-aastaane uuendamine hõlmab pigem muutusi teatud arengukavade osades kui tervikus.

Tabel 4. Ettevõtluse kajastamine KOV arengukavas

KOV-i elanike arvu järgi	Arengukavas ettevõtlusega seotud alalõik		KOV tüübi järgi	Arengukavas ettevõtlusega seotud alalõik	
		%			%
kuni <1999	114	93%	Nõrgalt seotud külade rühmaga	25	96%
2000-4999	49	88%	Maakonnakeskus	15	100%
5000-9999	28	97%	Risk ääremaastuda	54	93%
10000-19999	13	100%	Ääemaaline	44	92%
üle 20000	5	100%	Mitteääemaaline	71	90%
Kokku	209	92%	Kokku	209	92%

Tabel 5. KOV arengukavas ettevõtlusega seotud meetmete olemasolu

KOV-i elanike arvu järgi	Arengukavas ettevõtlusega seotud meetmete kirjeldus		KOV tüübi järgi	Arengukavas ettevõtlusega seotud meetmete kirjeldus	
		%			%
kuni <1999	101	82%	Nõrgalt seotud külade rühmaga	20	77%
2000-4999	37	66%	Maakonnakeskus	14	93%
5000-9999	26	90%	Risk ääremaastuda	46	79%
10000-19999	13	100%	Ääemaaline	40	83%
üle 20000	5	100%	Mitteääemaaline	62	78%
Kokku	182	81%	Kokku	182	81%

Ettevõtluse toetamise aktiivsus ja rakendatavad meetmed on enam esitatud elanike arvult suuremates ja keskuste KOVIDes. Tagasihoidlikumalt on ettevõtlusteemat avatud väikestes KOVIDe arengukavades ning nõrgalt keskustega seotud küladega KOVIDes ja ääemaal. Huvitav, et keskusi ümbritsevas KOVIDes jääb samuti ettevõtlusalane tegevus tihti kajastamisel tagasihoidlikuks. Selle põhjus võib peituda asjaolus, et ettevõtlusalase arendustöö teevad ära tõmbekeskused, mille juurde nende tagamaad majanduslikult kuuluvad.

Eraldi ettevõtluse arengukava on koostatud 7 KOVis. 26 KOVi on koostanud turismi arengukava valdkondliku kavana.

KOV arengukavades esitatakse ettevõtlusega seonduv teema väga laias spektris. Ennekõike on tegemist ettevõtlusolukorda kirjeldava või analüüsiva osaga, milles tuuakse enamasti välja linna või valla ettevõtluskeskkonda iseloomustavad üld- ja üksiknäitajad. Konkreetset vormi ettevõtluse iseloomustamiseks arengukavades pole kujunenud. Iseloomustatakse ettevõtete jagunemist ettevõtlusvormi ja omandivormi alusel, näidatakse ettevõtluse käibeid, iseloomustatakse töötusega seonduvat. Esitatakse ettevõtlusvaldkonna kitsaskohad. Viimasteks on enamasti töökohtade vähesus ja töötajate puudus kohapeal ning elanike vähene ettevõtlusalane aktiivsus. Olulise põhjusena, et miks inimesed lahkuvad, tuuakse töökohtade puudust ja madalat palka. Ettevõtlusega seonduvat kajastatakse ka linna või valla SWOT-analüüsis. Paljudes arengukavades esitatakse ettevõtlusega seotud probleemid eraldi arengukava osana ja tuuakse välja võimalikud lahendused tööhõive suurendamiseks, töökohtade loomiseks ja töötuse vähendamiseks. Huvitav, et vaid vähestes arengukavades leiab ettevõtluskeskkonna parendamise meetmete juures viiteid koostööle maakondlike arenduskeskustega või naaberomavalitsustega. Samas tõdetakse, et tööjõuareaalid on KOV administratiivpiire ületavad. Seetõttu oleks loogiline, et ettevõtlusega seotud teemasid käsitletakse enam KOV piire ületavana (vaata KOVide ühistegevust Setomaal). Valdavalt jäävad ettevõtluskeskkonna arendamise meetmed üldsõnaliseks, kui ettevõtluse jaoks pole koostatud kas eraldi arengukava või meetmeid. Erandiks on konkreetsete ettevõtlusalade ja tööstusparkide väljaarendamisega ja turismiprojektidega seonduv, kus on palju ühiseid KOV koostööl põhinevaid tegevusi. Väga positiivne on KOVide ettevõtlusalade ühisturunduse koostöönäide Ida-Virumaal. Samuti teevad KOVid palju ära turismi ja puhkemajanduse valdkonnas, kus on kõige enam piiriüleseid ja rahvusvahelisi projekte. Need KOVid, kus ettevõtluse arengukava on koostatud iseseisva valdkondliku arengukavana, on ettevõtlusteema viidud väga konkreetsete meetmeteni. Positiivne, et valdavalt toimub nende arengukavade täitmise osas põhjalik aruandlus (näiteks Tartu linnas).

KOV arengukavade analüüsi põhjal saab esitada järgmised KOV poolsed ettevõtluse arendamisele suunatud tegevused ja meetmed.

Ettevõtluse arendusprojektid

- Tootjate ja tarbijate koostöö (turundus), tootjate ja tarbijate kokkuviiimine (messid, laadad, näitusmüügid, kontaktüritused, ärimissioonid, ühisviisidid,).
- Äri- ja tootmisalade kaardistamine ja nende turundamine, investorite otsimine.
- Ettevõtjate koostöö suunamine, klasterarendus.
- Ettevõtjate kaasamine piirkondlikesse ja maakondlikesse projektidesse.
- Ettevõtjate kaasamine oluliste avaliku sektori infrastruktuuride haldamisse (näit. haridusasutused).
- Koostöö infrastruktuuri ettevõtetega (bussifirmad, raudteefirmad), sh KOV ürituste tarvis transpordi korraldamisel.
- Kauplusauto/väikepoodide tegevuse toetamine.
- Kohalike ettevõtjate eelistamine töö andmisel, näit heakorrastustööd.

- Ettevõtjate projektides omaosaluse rahalise sissemakse KOV poolne toetamine
- KOV eelisarendatavate ettevõtlusvaldkondade toetamine: mahetootmine, taastuenergia tootmine, lamba- hobuse- ja lihaisekasvatuse, marja ja puuviljakasvatud, villatöötlemine, pelletite tootmine, õmblustööstus, hääbuvad traditsioonilised tegevused (traditsioonilised käsitsi talutegevused- vikatiga heinaniitmine, villa värvimine taimedega jms, pärimustehnoloogia rakendamine, kalanduse ja metsanduse arendamine ning nende toodete väärindamine jt.
- Ettevõtjate toetamine ühistranspordi korraldamise läbi.
- Inkubatsiooniettevõtete toetamine (kunsti- ja loomeettevõtted).
- Miljööväärtuslike ehitiste ja maastike säilitamise toetamine.
- Toetus lagununud hoonete lammutamiseks, hoonete taaskasutusse võtmiseks ettevõtluseks.
- Maakasutajatele maksusoodustuste tegemine.
- Kohalike ettevõtjate algatuste toetamine (rahaline projektitoetus, ettevõtjatega õppereisid).
- Töökohtadel terviseedendamise propageerimine ja toetamine.
- Kinnisvaraarendus (sh elamispinnad ja ettevõtluse infrastruktuuri rajamine).
- Internetiühenduste arendamine, sh WiFi alad.
- Ettevõtluse alaste äriideede konkursside korraldamine.
- Ettevõtlusalase poliitika parima praktika kogumine, tundmaõppimine, tutvustamine.
- Toetatud töökohtade loomise soodustamine piiratud töövõimega isikutele.
- Töötute ja heitunud inimeste tööle tagasi aitamine koostöös Töötukassaga.
- Töötute aktiveerimiskeskuste/rehabilitatsioonikeskuste loomine, tööharjutuste võimaldamine ettevõtetes.

Infrastruktuuri arendamine, tööstusalad ja tööstuspargid, ettevõtluseks sobivate pindade kasutuselevõtmine

- Ettevõtluse tarvis infrastruktuuri rajamine/parendamine (ettevõttele juurdepääsutee rajamine, sõidu- ja kõnniteede viimine kõvakatte alla, ühisvee- ja -kanalisatsioonitrasside rajamine või trasside rekonstrueerimine, elektrivarustuse infrastruktuuri ehitamine, tänavavalgustuse rajamine, gaasitrassi ehitamine, tuletõrje veevõtukohta rajamine, kaugtöökeskuse loomine, mobiilse töökoha loomine vallamajas, parklate ja sadamate/lautrite ehitamine, hoonete/äripindade renoveerimine ettevõtluse tarvis, vabade hoonete/tootmispindade ettevõtluseks

kasutusele võtmise toetamine, külustusobjektide viidastamine, reklaamitulpade ehitamine).

- Ettevõtluseks spetsiaalse infrastruktuuri arendamine: ettevõtlusalad, tööstuspargid, tehнопargid, äripargid, tootmispinnad, kaugtöökeskused, vabatsiooni moodustamine).
- Külaliskorterite ehitamine/ostmine spetsialistidele.

Planeerimistegevus

- Planeeringute koostamine ja ettevõtluseks maade reserveerimine.
- Maade munitsipaliseerimine ettevõtlusalade tarvis.

Kohalikel ressurssidel tootmise soodustamine

- Kohalikel ressurssidel ja tavadel toodete tegemise toetamine, sh kohaliku loodusliku toorme/loodusressursside kasutuselevõtmine, energiakulude vähendamise toetamine, kohalike toiduainete töötlemise toetamine.
- Munitsipaalma rentimine ettevõtluseks.

Mainekujundus ja turundus

- KOV ettevõtlus- ja investeerimiskeskonda tutvustavate materjalide koostamine, trükkimine ja levitamine. mainekampaaniate korraldamine (ajaleht, televisioon, voldikud, internet).
- Kohalikele ettevõtjatele turule väljundi andmine (näitused, näitusmüügid, käsitöö müügipäevad jms).
- Toodete ühisturundamise toetamine (mahetootjad, turismiettevõtjad, põllumajandussaaduste tootjad).
- Ettevõtjate kaasamine valla esindusüritustesse (külastused sõprusomavalitsustesse, maineüritused teistes KOVides jms).
- Lobitöö investorite leidmiseks.
- Ettevõtlikkuse propageerimine (kohaliku tööbörsi loomine, töövari, praktikavõimaluste pakkumine, praktikajuhendajate toetamine, vabad töökohad, tutvumisviisid ettevõtetesse, mentorlus, õpilaslaagrid, ettevõtlike õpilaste ja nende töö tunnustamine, ettevõtliku haridusasutuse mudeli rakendamine).
- Ettevõtjatele info andmine (tööjõud, korterid, loodusressursid (savi, liiv jt maavarad, looduskaitsepiirangud)), investeringuobjektid, ettevõtlustoetuste saamise võimalused, vara omanikega kontaktide leidmine, sponsorlus kohaliku kogukonna heaks).
- KOViga koostööd tegevate eraettevõtete kajastamine KOV meedias (KOV ajaleht, KOV koduleht internetis, raamatukogud).

- Kohaliku toodangu müügiks turu arendamine (turuplatsiks maa eraldamine, inventari soetamine), kohalike tootjate ja tarbijate kokkuviiimine.

KOV organisatsiooni arendamine ja teenuste osutamine

- KOV juhtimisstruktuuris ettevõtlusega tegeleva spetsialisti töölevõtmine (ettevõtlusnõustaja).
- Ettevõtluse tugistruktuuride arendamine ja rahastamine (MAK, maakondlikud ühisasutused).
- Ettevõtjatele asjaajamise lihtsustamine, bürokraatia vähendamine. Ettevõtjatele kiire ja operatiivne asjaajamine.
- Ettevõtjate konsulteerimine.
- Oskusteabe ja rahalise abi otsimine ettevõtjale.
- Ettevõtjatele abi projektide kirjutamisel.
- Ettevõtjatele abi äriplaanide koostamisel.
- Ettevõtjatele koostöövõimaluste otsimine välismaal.
- KOV poolne ettevõtluse järelvalve, näit. keskkonnanõuete järgimine.
- Kohaliku ettevõtluskeskkonna seire ja ettevõtete arengu jälgimine.
- E-teenuste arendamine ettevõtjatele asjaajamise lihtsustamiseks.
- Kogukonnateenuste arendamine, KOV ülesannete delegeerimine erasektorile ja MTÜdele.

Infobaasi ja teabe kättesaadavaks tegemine veebikeskkonnas

- Ettevõtlusportaali loomine (vabad töökohad, ettevõtete profiilid).
- Ettevõtlusalaste uuringute korraldamine ja nende tulemuste kättesaadavaks tegemine (ettevõtjate vajaduste ja rahulolu uuring, tööjõu-uuring, tööjõu nõudluse ja pakkumise selgitamine, investeerimiskliima uuring, perspektiivsete töökohtade uuring), ettevõtlusalaste andmebaaside loomine, ettevõtlusalaste analüüside läbiviimine.
- KOV kodulehel ettevõtlusalase teabe levitamine (tooted, projektikonkursid, tööpakkumised, turismialased tegevused (majutamine, söögikohad, sündmused ja kultuuriüritused jms).
- Geoinfo andmebaaside loomine (näit. vabad maad ja hooned).

Õigusloome

- KOV poolsed seadusandlikud algatused ettevõtlikkuse ergutamiseks ja ettevõtluse soodustamiseks.

- Õigusabi osutamine/vahendamine ettevõtjatele.

Koolitused, seminarid, nõustamine

- Koolituste korraldamine töötajate täiend- ja ümberõppeks, ametialaste oskuste omandamiseks, alustava ja edasi jõudnud ettevõtja koolitus.
- Ettevõtlikkuse õppe sisseviimine haridusasutustesse, õppekavade ja õppemoodulite koostamises osalemine, õpilasfirmade loomise toetamine.
- Ettevõtjate esinema kutsumine koolidesse, ettevõtlikkusteadlikuse suurendamine, ettevõtlussaadikute ja kõneisikute toetamine.
- Karjäärinõustamise süsteemi arendamine, kutsesuunitlus üldhariduskoolides.
- Giidide koolitamine KOV tutvustamiseks.
- Korterühistute liikmete koolitamine.

Ümarlauad, koostöö ja võrgustikes osalemine

- Ettevõtjate kaasamine (sihipärane) KOV tuleviku loomise protsessi, näit. linna või valla poliitikadokumentide koostamisse (ettevõtluse arengukava, arendusprojektid, noorte ettevõtlikkuse arengukava) või KOV ettevõtluspoliitika kujundamisse.
- Koostööringid - ümarlauad, arengunõukogu, nõukoda, ettevõtjate klubid, regulaarne ettevõtjate kooskäimise eestvedamine.
- Koostöölepingud - Töötukassa, maakondlikud arenduskeskused, kolledžid, kutsehariduskeskused, koolitusasutused, teadus- ja arendusorganisatsioonid, kellega ühiselt käsitletakse tööturгу ja ettevõtlusteemasid.
- Ettevõtlusnädalad, konverentsid, seminarid, õppepäevad.

Ettevõtjate tunnustamine

- Ettevõtjate tunnustamine, ettevõtlusauhinate andmine (parim töökohtade looja, parim eksportija, parim innovaatiliste lahenduste rakendaja, parim alustav ettevõtte, kiirema käibe kasvuga ettevõtte jms).

Suur osa ettevõtlusega seotud meetmetest on kajastatud turismi- ja puhkemajanduse valdkonna all. Siia kuuluvad loodusobjektide parem eksponeerimine ja selle tarvis infrastruktuuri rajamine (matkarajad, vaatlustornid, laudteed jms), turismiobjektide viidastamine ja heakorra parandamine, kergliiklusteede rajamine, supluskohtade ja paadisadamate ehitamine, majutus- ja toitlustusasutuste arendamine jne. See on hästi mõistetav KOVides, kus turism on KOVis üheks põhitegevusalaks (näit. Pärnu, Haapsalu, Kuresaare, Otepää) või maapiirkondades, kus probleemiks on maamajanduse mitmekesistamine. Sageli võib arengukavades toodud tegemistes näha ennekõike KOV soovi muuta omavalitsusüksus kaunimaks ja külastajale atraktiivsemaks, mitte niivõrd vahetult uute töökohtade loomisele keskendudes. Väga oluliseks peetakse kohaturundust ja sellega seotud meetmete rakendamist piirkondlikus koostöös. Võib arvata, et turismi- ja

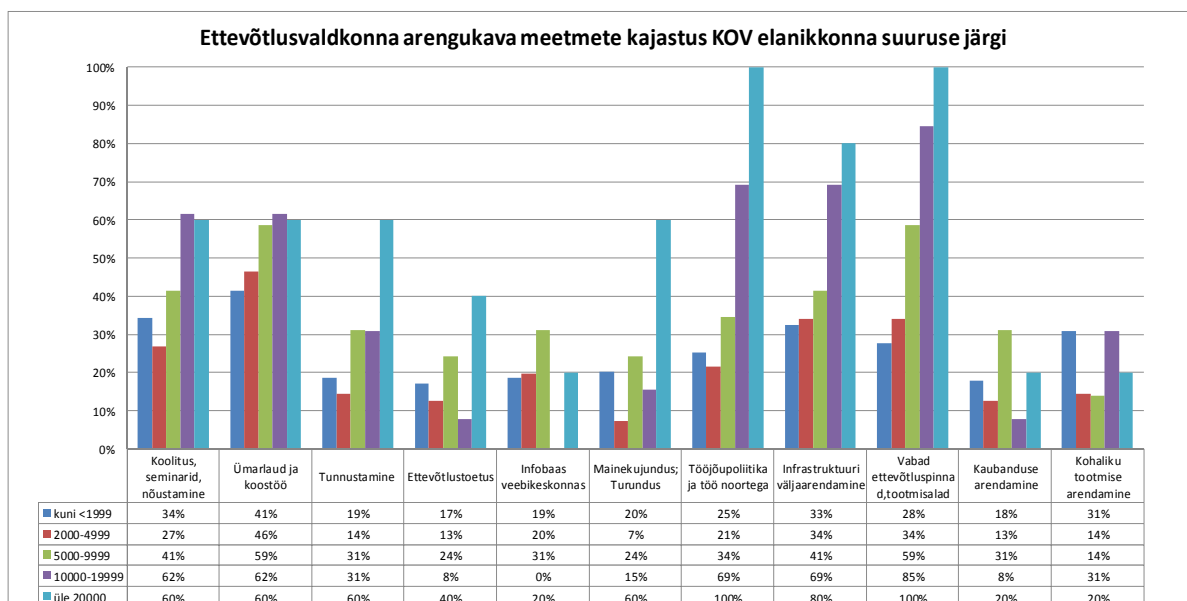
puhkemajanduse arendamine on kõige enam KOVide koostööd stimuleeriv valdkond. Eestvedajateks on KOVide endi poolt loodud mittetulunduslikud institutsioonid, kelle tegevustes nad osalevad. KOVIDel on tõhus koostöö Leader ja kalanduse piirkondlike tegevusgruppidega.

Järgnevalt esitame arengukavades ettevõtluse arendamise meetmetest sagedustabeli. Selgub et kõige enam tuuakse välja ettevõtjatega koostöös ümarlaudade korraldamist ja regulaarseid kohtumisi, vabade tootmispindade ja tootmisalade kasutusele võtmist ja infrastruktuuri rajamist.

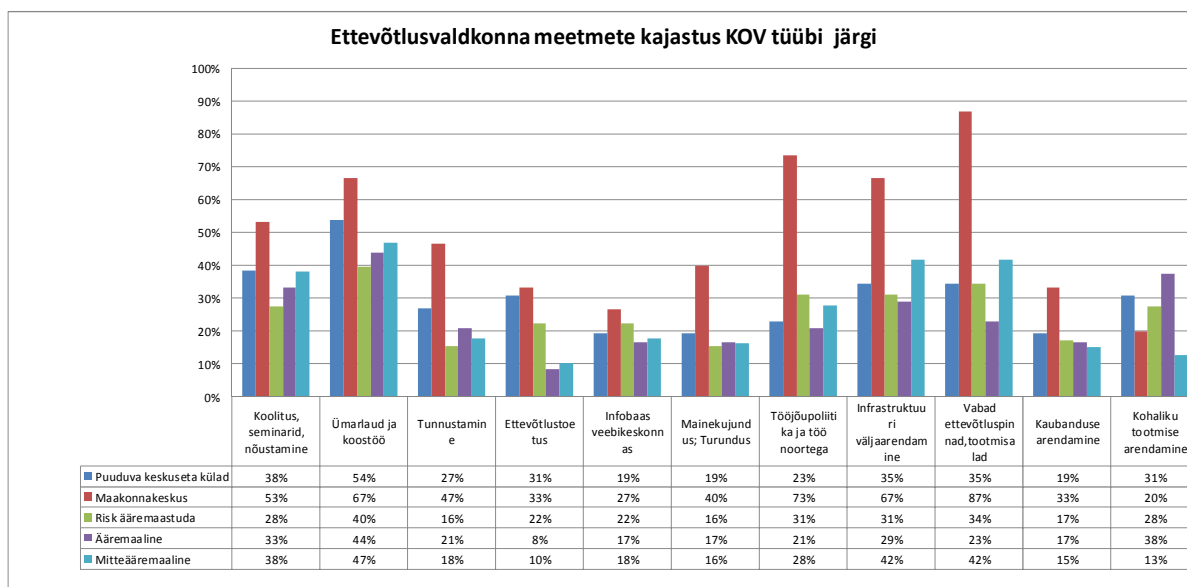
Tabel 6. KOV arengukavades enim toodud ettevõtluse arendamise meetmed

Tegevussuund/Meede	KOV arengukavade arv	Osakaal (%)
Ümarlaud ja regulaarsed kohtumised, koostöö	105	46%
Vabade ettevõtluspindade ja tootmisalade kasutusele võtmine	86	38%
Infrastruktuuri väljaarendamine: teed, elektriside sadamad jms	84	37%
Koolitused, seminarid, nõustamine	80	35%
Tööjõupoliitika ja töö noortega	67	30%
Tööstusala/-pargi loomine ja arendamine	56	25%
Kohalikul toormel tootmise arendamine-põllumajandus, metsandus, kalandus arendamine	55	24%
Ettevõtjate tunnustamine	47	21%
Infobaas ettevõtluse kohta veebikeskkonnas	44	19%
Mainekujundus ja turundus	41	18%
Kaubanduse arendamine	40	18%
Ettevõtlustoetused	38	17%

Täpsemalt on meetmed kajastatus KOVIDes alljärgnevatel joonistel.

Joonis 21. Ettevõtluskeskkonna meetmete kajastatus KOV elanike arvu järgi

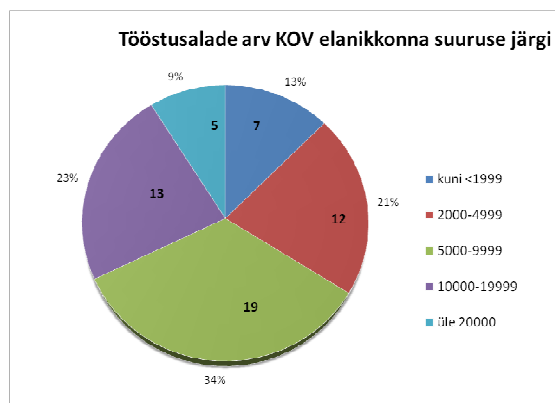
Joonis 22. Ettevõtluskeskkonna meetmete kajastatud KOV tüübi järgi

5.4. KOV tööstusalad ja -pargid

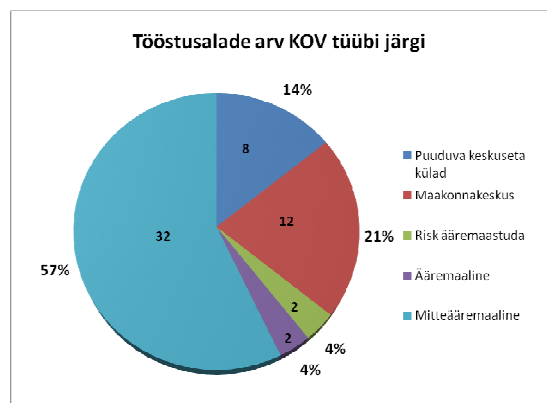
Enamus Eesti tööstusaladest ja -parkidest asuvad maakonnakeskustes (näit. Tallinn, Tartu, Jõhvi, Narva, Võru) või neid ümbritsevates valdades (näiteks Kiltsi tööstusala Ridala vallas). Samuti on välja kujunenud oma tööstusalad suuremate sadamate ja raudteesõlmede ümbruses (näit. Paldiski, Kunda, Sillamäe, Tapa). Väljaspool neid piirkondi on tööstusala välja kujunenud vaid 15 KOVis (26%) milledest osad on ajaloolised tööstusala nagu Tamsalu, Järvakandi, Vasalemma. Tööstusalade koguarvu on arengukavade põhjal raske täpselt määratleda, kuid võib kindlalt väita, et enamik neist on koondunud Harjumaale Suur-Tallinna piirkonda, Tartu linna ning Ida-Virumaa linde

ümbrusesse. KOV arengukavade ja KOV interneti kodulehtede põjal kujunes pilt järgmiseks.

Joonis 23. Tööstusalade arv KOV elanike arvu järgi

Joonis 24. Tööstusalade arv KOV tüübi järgi

5.5 KOV koostöö Eesti Töötukassaga

Töötukassa seadis eesmärgiks teha 2011. aastal igas maakonnas vähemalt ühe KOViga sisulist koostööd pikaajaliste ja toimetulekuraskustega töötute tööle aitamiseks. Koostöö seisnes selles, et Töötukassa ja KOV ühiselt: (1) valisid välja inimesed, keda aidata; (2) hindasid ja arutasid läbi probleemid, mis takistasid neil konkreetsetel inimestel tööd otsida ja tööle saada; (3) kavandasid ühiselt teenuseid ja tegevusi, mis aitaksid neid takistusi vähendada või ületada; (4) leppisid kokku koostöö korralduses ja tegijates. Koostööks sõlmiti lepingud.

Tabel 7. Tööhärgutuse teenus osutamine kohalikes omavalitsustes

KOV-i elanike arvu järgi	Kollektiivsed tööhärgutused	%	KOV tüübi järgi	Kollektiivsed tööhärgutused	%
kuni <1999	45	37%	Nõrgalt seotud külade rühmaga	12	46%
2000-4999	23	41%	Maakonnakeskus	9	60%
5000-9999	9	31%	Risk ääremaastuda	25	43%
10000-19999	5	38%	Ääremaaline	16	33%
üle 20000	3	60%	Mitteääremaaline	23	29%
Kokku	85	38%	Kokku	85	38%

Töötukassa tellis ja rahastas vajalikke tegevusi eelkõige tööhärgutuse teenuse vormis, kuid tööhärgutuse sisu oli igal juhtumil erinev, sõltudes osalejatest ja nende vajadustest. Suur rõhk oli nõustamisel (tööotsingute nõustamine, psühholoogiline ja võlanõustamine, sotsiaalne nõustamine) ja motiveerimisel ja üldoskuste õpetamisel. Aga tehti ka praktilist tööd (tööhärgumuse taastamiseks, oskuste omandamiseks) ja kohtuti tööandjatega. Lisaks korraldati ühel juhul koolitust (sotsiaalhooldaja) ja viidi läbi tööklubisid.

Tabelis on KOVid, kellega Töötukassa andmetel väärrib koostöö esile tõstmist.

Tabel 8. Tööhärgutuse tegevused kohalikes omavalitsustes

Maakond	Vald	Tegevused	Osale- jate arv
VALGAMAA	Sangaste	Sangaste vald korraldas tööhärgutuse koos töötute nõustamisega. Samal ajal otsis vald ise aktiivselt inimestele kohalike tööandjate juures praktika- ja töökohti. Hea näide sellest, kuidas KOVil on koostöö oma piirkonna tööandjatega.	8
JÕGEVAMAA	Kasepää	MTÜ Koduvald Kasepää viis läbi tööhärgutuse suunaga valmistada töötuid ette hooldajateks. Vallal on plaan kohandada üks maja talviseks hooldekoduks (suvel elavad inimesed enda majades, kuid talvel hooldekodus). Samas arvestati ka teiste piirkonna tööandjate tööjõu vajadusega.	6
VÕRUMAA	Sõmer- palu	MTÜ Sulbi Maarahva Selts viis läbi tööhärgutuse suunaga valmistada töötuid ette toitlustuse valdkonnas töötamiseks, kuna ümbruskonnas on selle ala tööandjaid. Tööhärgutus sisaldas muuhulgas toiduhügieenikoolitust, et osalejad saaksid edasi liikuda tööpraktikale või kohe tööle asuda.	10
VILJANDIMAA	Tarvastu	Tarvastu vald viis läbi tööhärgutuse, kus keerulise sihtrühma tõttu oli rõhk eelkõige motiveerimisel, nõustamisel, tööhärgumuse tekitamisel. Kaks noort läks tööhärgutuse tulemusel edasi õppima ja asusid elama ühiselamutes, et pääseda kodu negatiivsetest mõjutustest (alkohol). Samuti korraldati tööklubi.	7
HIIUMAA	Kõrges- saare	Kõrgessaare vald viis läbi tööhärgutuse valla enda tööõppekeskuses. Vallal on olemas juhendajad nii töötute heal tasemel nõustamiseks kui neile praktiliste tegevuste korraldamiseks.	11
SAAREMAA	Kaarma	MTÜ Randvere Tööõppekeskus viis läbi tööhärgutuse. Vallal on oma tööõppekeskus tasemel juhendajatega.	6
LÄÄNEMAA	Risti	Vallas on olemas professionaalsed ja innustunud juhendajad ja nõustajad. Tööhärgutuse praktilised tegevused toimusid naabervalla töökeskuses. Risti vald tõi välja ka valla-ülese koostöö vajaduse.	7
HARJUMAA	Paldiski	Paldiski linn viis läbi tööhärgutuse, mis sisaldas nõustamist, praktilisi tegevusi, aga ka kohtumisi tööandjatega. Linna sotsiaalosakonna töötajad tegid koostööd südamega ja suure empaatiaga.	18

Allikas: Töötukassa

5.6. KOV ja maakondlike arenduskeskuste (MAK) koostöö

Maakondlikud arenduskeskused on organisatsioonid, mis pakuvad igas maakonnas tasuta nõustamisteenust alustavatele ja tegutsevatele ettevõtetele, KOVidele, alustavatele ja tegutsevatele mittetulundusühingutele ja sihtasutustele. Maakondlikud arenduskeskused tegutsevad võrgustikuna, milles koordinaatori rolli täidab Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus. Ettevõtluse valdkonnas pakuvad arenduskeskused järgmisi teenuseid:

- Jagavad infot toetusvõimaluste kohta, maakondlikku ettevõtlusinfot, teavet eraturu konsultantide teenuste kohta ja infot potentsiaalsetele investoritele;
- Nõustavad alustavaid ettevõtteid järgmistel teemadel: ettevõtlusega alustamise nõustamine, sh juriidilised küsimused ja maksud, potentsiaalse alustava ettevõtja ja alustava ettevõtte äriplaani nõustamine, sh turundusplaani nõustamine, ekspordiplaani nõustamine ja finantsplaani nõustamine;
- Nõustavad tegutsevaid ettevõtteid järgmistel teemadel: projektitaotluste konsulteerimine, taotluste põhitingimuste selgitamine.

Kohalikud omavalitsused toetavad maakondlike arenduskeskuste tegevust üldjuhul läbi maakondlike omavalitsuste liitude. Erandiks on Ida-Viru Ettevõtluskeskus, mida rahastavad Ida-Virumaa KOVid eraldi. Samuti rahastasid 2012. aastal maakondlikku ettevõtluskeskust eraldi Saare maakonnas Kaarma vald ja Tartumaal Tartu linn. Mitmel MAKil on KOVidega lisaks omavahel kokku lepitud tegevused, mida keskselt ei rahastata ja nende kohta keskselt andmeid ei koguta. Võib arvata, et nimetatud asjaolu rahastamise pilti oluliselt ei muuda, mistõttu neid rahastamisi ei analüüsitud.

Tabel 9. MAK rahastamine 2012

Maakondlikud arenduskeskused	Rahastamise summa, eurot	Rahastajad
Harju	22 876,00	Harjumaa OVL
Tuuru	4 798,00	Hiiumaa OVL
IVEK	40 173,49	KOVid: Jõhvi vald 5278,23 €, Aseri 2278,23 €, Avinurme 3278,23 €, lisaku 1278,23 €, Illuka 3278,23 €, Kiviõli 2000,00 €, Kohtla 1278,23 €, Kohtla-Järve 4278,23 €, Lüganuse 1278,23 €, Maidla 2278,23 €, Mäetaguse 2278,23 €, Narva 1278,23 €, Narva-Jõesuu 2278,23 €, Sillamäe 3278,23 €, Toila 3278,23 €, Vaivara 1278,23 €
Jõgeva	12 783,00	Jõgevamaa OVL
Järva	12 148,00	Järvamaa OVL
Lääne	10 000,00	Läänemaa OVL
Lääne-Viru	12 975,00	Lääne-Virumaa OVL
Põlva	19 500,00	Põlvamaa OVL
Pärnu	15 884,22	Pärnumaa OVL
Rapla	11 505,00	Raplamaa OVL
Saare	10 403,00	Saaremaa OVL 8896 eurot; Kaarma vald 1507 eurot
Tartu	29 080,00	Tartumaa OVL 5435 eurot; Tartu linn 23647 eurot
Valga	46 312,98	Valgamaa OVL
Viljandi	5 253,00	Viljandimaa OVL
Võru	15 136,00 €	Võrumaa OVL
KOKKU	268 827,69	

Allikas: EAS. Andmetes ei kajastu rahalised eraldised, mis on projektide sihtfinantseerimise kaasfinantseerimine

Kokku rahastasid KOVid MAKide üldteenuseid summas 268 827,69 eurot.

MAKide poolt ettevõtjate nõustamisest ülevaate KOVide lõikes annab MAKide poolt EASile esitatava kliendisuhete juhtimise andmebaas (NAVISON). Kõik MAKid on kohustatud oma kliendisuhetlused, mis kestavad üle 15 minuti, sisestama nimetatud andmebaasi.

Tabel 10. MAK ettevõtjate nõustamine asukoha KOV alusel, 2012

KOV-i elanike arvu järgi	MAK-i poolt nõustatud	%	KOV tüübi järgi	MAK-i poolt nõustatud	%
kuni <1999	73	59%	Nõrgalt seotud külade rühmaga	16	62%
2000-4999	29	52%	Maakonnakeskus	11	73%
5000-9999	10	34%	Risk ääremaastuda	34	59%
10000-19999	7	54%	Ääremaaline	27	56%
üle 20000	3	60%	Mitteääremaaline	34	43%
Kokku	122	54%	Kokku	122	54%

Allikas: EAS

Tegemist on valdavalt MAKide poolt alustava ettevõtluse nõustamise teenusega, vähem tegutsevate ettevõtete nõustamisega. Nõustamiskontaktid ei iseloomusta tulemusi mitte niivõrd KOV huvi või selle puudumise kohta, vaid annab teavet ettevõtluse arendamisest huvitatud ettevõtjatest. Samas on teada, et MAKide esindajad käivad ka regulaarselt KOVides kohapeal nõustamisi läbi viimas ja selle tarvis on KOVid eraldanud tööruumid kohapeal.

Ettevõtluskeskkonna arendamine ja (välis)investeeringute kaasamine on muutunud aina olulisemaks. KOVid pingutavad, et investorite ja ettevõtjate silmis piirkondade atraktiivsust tõsta, ühtlasi suurendada selle kaudu tööhõivet, elanike heaolu ja avalike teenuste ning ärikeskkonna kvaliteeti. Seejuures on paljud KOVid pakkunud võimalusi erinevate kinnisvarade omanikel kasutusele jäänud äri ja tööstusobjektidena määratletud objektidele rakenduse leida.

2010. aastal viis EAS läbi investorteeninduse programmi, mille raames anti paljudele kohalike omavalitsuste ja maakondlike arenduskeskuste esindajatele⁹ teadmised investorite vajadustest, määratleti üldine investeerimisinfo ja suuremad objektid, viidi läbi omavalitsuste arengusuundadele vastav investeerimisvõimaluste kaardistus. Koostati investeerimiskeskonna kirjeldused ja SWOT analüüs nii maakondade (osaliselt ka KOVide) kui sektorite kaupa, valmistati ette investorturunduse materjalid jms. Võimalikele välisinvestoritele huvi pakkuda võiv informatsioon sh. eesti ärimaastiku ja -keskkonna ning erinevate majandussektorite tutvustus koondati avalikku EAS hallatavale tasuta kättesaadavale ingliskeelsele veebilehele www.investinestonia.ee. Programmi materjalid ja selle raames kogutud informatsioon¹⁰ koondati andmebaasi

⁹ Eestist tervikuna alustas programmiga 116 oma piirkonna atraktiivsuse tõstmisest huvitatud kohalikku omavalitsust, lõpuni jõudis neist 69.

¹⁰ Nt. tööstuskinnisvara, energiahinnad, pakutavad minimaalsed ja maksimaalsed energiavõimsused, jäätmekäitlus, kohalikud maksud, olemasolev tööjõud jne.

www.investinEstonia.com/icp ¹¹. Hiljem on andmeid uuendatud ja koondatud muudesse täiendavatesse kitsale kasutajaskonnale kättesaadavatesse andmebaasidesse.

Investorprogramm jätkub EAS juhtimisel koos MAK võrgustiku investorteenindajatega kogutud informatsiooni täpsustamise, turundusmaterjalide koostamise ja seni programmist eemalejäänud omavalitsuste kaasamisega, aga eelkõige välisinvestorite päringutele vastamisega¹². Investeerimisootuses objektidele laiema huvi tekitamiseks (aga ka maakondade ning KOV'ide ettevõtluskeskkonna tutvustamiseks) toimub käesoleval ajal ka aktiivne maakondade¹³, aga ka KOVide¹⁴ investeerimiskeskondi ja -võimalusi kirjeldavate veebilehtede valmistamine ja käivitamine^{15,16}.

Järgnevalt lühike kokkuvõte KOVide (va Tallinn) poolt ja huvist tulenevalt investorprogrammi ja selle jätkutegevuste raames määratletud investorootuses objektidest¹⁷. Määratletud on eelkõige, sõltumata omandivormist, tööstuseks ja tootmiseks määratletud hoonestamata (sh tööstuspargid, äri- ja tootmiskaad, jms.) ja ka mõned hoonestatud kinnistud. Tähelepanuks, et üle Eesti on äri ja tootmisotstarbelisi kinnistuid ning -objekte märgatavalt rohkem. Kirjeldatud informatsioon kuvab eelkõige KOVide investorootusi ning ettevõtlusele ja investeerimisele kaasaitamise taset ning suhtumist, aga ka vastava piirkonna MAK investorkonsultandi aktiivsust.

Käesoleval ajal on MAK investorteenindajate ja KOV'ide koostöös üle Eesti kirjeldatud 99 investorootuses objekti sh. 44 detailplaneeringuga määratletud objekti ning 28 tehno- ja tööstusparki jm. sellelaadset. Objektide arv ja pindala maakondade kaupa on esitatud

---

¹¹ Paraku on see info kättesaadav vaid piiratud isikute ringile (EAS RVD) ja investorteenindajad MAK'ides kui ka valdade kontaktisikud). Andmestikku pole oluliselt uuendatud.

¹² Investorprogrammi puuduseks on, et selle tegevus on tugevalt tsentraliseeritud riiklikule tasandile, sidestatus ja tagasiside programmi osalistele omavalitsustele on vähene, programmi edu st. investeeringute maht on olulisel määral sõltuv riiklike ja avalike institutsioonide aktiivsusest, programm on suunatud peamiselt vaid suuremahuliste tööstuse välisinvesteeringute kaasamisele. Programm jätab olulisel määral kõrvale kohalike ettevõtete kapitalivajaduse ja kohalikud investorid. Samas pole mitmed KOV'id huvitatud tööstusinvesteeringute lisandumisest ning mõnel puhul on ka selleks vajalikud keskkonnakaitse nõuetele vastavad infrastruktuurilised võimalused ammendunud. Seega, ehkki kõrgtehnoloogilise ettevõtluse eelisareng, aga ka väikeettevõtluse arendamine on seatud üheks riigi prioriteediks, ei suuda investorprogramm oma olemuselt selle olulisi suundumusi haarata.

¹³ nt. www.investinParnu.com, www.investinRaplamaa.com, business.Tartu.ee

¹⁴ nt. www.investinPaldiski.ee, www.harku.ee/et/invest-in-harku-municipality

¹⁵ Paraku pole majandusministeerium ega EAS soostunud ühtse lahenduse väljatöötamisega ja portaalide ning veebilehtede väljaarendamise protsess kulgeb isevoolu teed, veebilehed ja portaalid on erinevate suundumuste ja kujundusega, informatsioon pole kuigivõrd süstematiseeritud ja seostatav ega otsingumootorites rakendatav. Eraldi portaalide väljakujundamine kulude seisukohalt on see ebaefektiivne ning suure tõenäosusega tuleb hiljem teha arvestatavaid kulutusi erineva struktuuriga veebiportaalide linkimiseks.

¹⁶ Väljatöötamisel on ka märgatavalt laiimate võimaluste ja otsingusüsteemiga Harjumaa ettevõtlus ja investeerimisportaal, mis võiks kujuneda ka üleestilise ettevõtlus ja investeerimisportaali baasiks.

¹⁷ MAK investorteenindajate kogutud informatsioon on määratletud küllaltki süsteemitult ja ebaühtlaselt nt. planeeringud ja hinnad on kirjeldatud ebaühtlaselt või üldse kirjeldamata, objekti lisaomaduste kirjeldus süsteemitu ja väga erinev jms., mis teeb andmete võrdlemise keerukaks ja ebatäpseks.

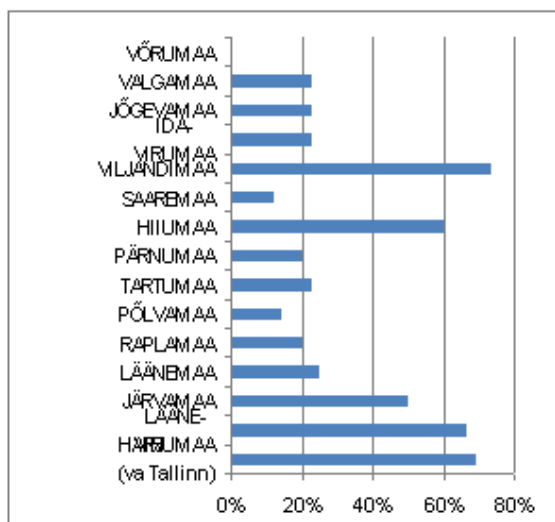
alljärgnevas tabelis, detailsemalt lisas 1. Seejuures on planeeringu osas märkimata alad võetud arvesse üldplaneeringuga tööstus-, tootmis- või ärimaaks kirjeldatud aladena, nimetusega tööstus- ja tootmispargid alad detailplaneeringuna tööstus- ja tehnoparkide jms. aladena.

Maakondadest on suuremal määral investeerimisobjekte kirjeldanud omavalitsusi Viljandi, Harju (va. Tallinn), Lääne-Viru ja Hiiu maakondades.

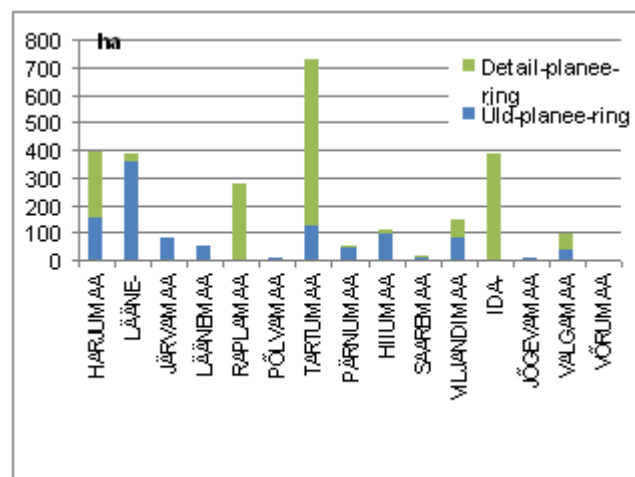
Tabel 11. Kirjeldatud investeerimisobjektid maakondades

Asukoht	Arv				Pindala, ha				Objekte kirjeldanud KOV'ide		
	Üld- planeer- ring	Detail- planeer- ring	sh. tehnopark jms	Kokku	Üld- planeer- ring	Detail- planeer- ring	sh. tehnopark jms	Kokku	arv	%	investor- ootuste objek- tide pindala, % maakonna pindalast
HARJUMAA (va Tallinn)	13	17	9	30	155	240	182	395	16	70%	0,09%
LÄÄNE-VIRUMAA	10	1	0	11	354	34	0	388	10	67%	0,11%
JÄRVAMAA	6	0	0	6	79	0	0	79	6	50%	0,03%
LÄÄNEMAA	3	0	0	3	53	0	0	53	3	25%	0,02%
RAPLAMAA	0	3	2	3	0	274	31	274	2	20%	0,09%
PÕLVAMAA	3	0	0	3	9	0	0	9	2	14%	0,00%
TARTUMAA	1	10	10	11	121	610	610	731	5	23%	0,24%
PÄRNUMAA	4	1	1	5	43	8	8	50	4	20%	0,01%
HIIUMAA	8	1	0	9	95	13	0	108	3	60%	0,11%
SAAREMAA	2	1	0	3	9	9	0	18	2	13%	0,01%
VILJANDIMAA	11	3	0	14	77	68	0	145	11	73%	0,04%
IDA- VIRUMAA	0	5	5	5	0	387	387	387	5	23%	0,12%
JÕGEVAMAA	3	2	1	5	10	1	0	11	3	23%	0,00%
VALGAMAA	2	1	0	3	33	60	0	93	3	23%	0,05%
VÕRUMAA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0%	0,00%
	55	44	28	99	933	1691	1218	2 624	75	33%	0,06%

Samas pole Võrumaal kirjeldatud ühtegi objekti, tagasihoidlikult on kaasatud KOVe Saare, Põlva, Rapla, aga ka Tartu, Ida-Viru, Jõgeva, Valga ja Lääne maakondades. Pindalalt haaravad kaardistatud investeerimisootuste objektid üle 2,6 tuh. ha so ca 0,06% Eesti pindalast. Suuremad investoritele pakutavad kinnistud on määratletud Tartumaal, Ida-Virumaal, Harjumaal, ka Rapla- ja Lääne-Virumaal. Võrreldes maakonna pindalaga moodustavad kaardistatud investeerimisobjektid suurema osa Tartu, Ida-Viru, Rapla ja Harju, aga ka Lääne-Viru ja Hiiu maakondades.

Joonis 25. Kirjeldatud investeerimisobjektide osakaal

Joonis 26. Investeerimisobjektide pindala (ha)

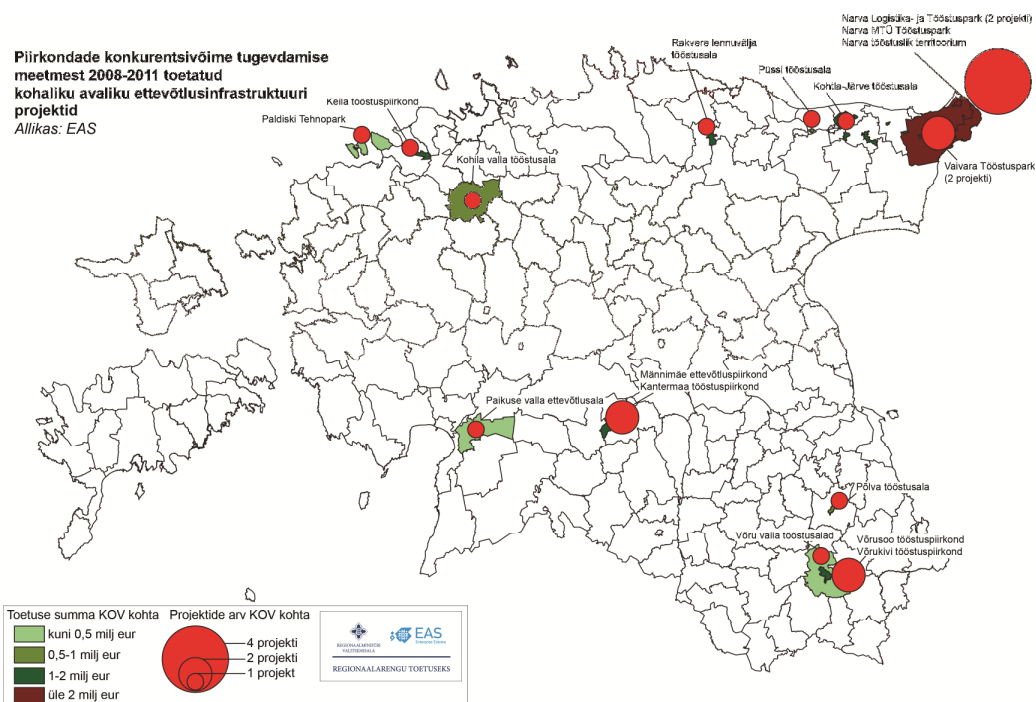
Kokkuvõttes saab tõdeda, et töö investeerimisportaaliga vajab jätkamist, et muuta see olulisemalt kasutajasõbralikumaks.

5.7. Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetmest toetatud kohaliku avaliku ettevõtlusinfrastruktuuri projektide tulemused seisuga 01.02.2013¹⁸

Järgnevalt esitame Siseministeriumi poolt piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetme raames läbi viidud küsitluse tulemused, mis kajastavad ettevõtlusalade rajamist KOVides.

Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetmest on avaliku ettevõtlusinfrastruktuuri arendamiseks toetusotsused tehtud 19 projektile. Toetust on saanud 13 KOVi 17 ettevõtlusala tarvis kaheksas maakonnas. Uuringu ajaks oli 15 projekti lõpetatud. Kokku on projektidele finantseerimisotsustega eraldatud summa on 18 217 776 eurot. Tegemist on KOVide poolse initsiatiiviga projektitaotlusi esitada.

¹⁸ Ülevaade põhineb Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse ja Siseministeriumi küsitluse tulemustel veebruaris 2013, mille käigus küsitleti kõiki Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetmest avaliku ettevõtlusinfrastruktuuri arendamiseks toetust saanud omavalitsusi ja organisatsioone.

Joonis 27. Avaliku ettevõtlusinfrastruktuuri arendamise toetusotsused Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetmest (Allikas: Siseministeerium)

Projektide mõju hindamisel eeldati, et nende mõju hakkab ilmnema alles aasta peale projekti lõppu. Selliseid projekte oli analüüsi all kaheksa ja nende põhjal võib teha järgmised järeldused:

- Ettevõtlusinfrastruktuuri projektist kasu saanud ettevõtete arv on taotlustes esitatud prognoosidest oluliselt suurem (prognoos 178 tegelik 267, kasv 1,5 korda).
- Projektidega loodi **720 uut töökohta**, mis on enam taotlustes kavandatud (541). Seega töökohtade kasv oodatust suurem 1,3 korda.
- Projekti tulemusel lisandunud erasektori investeeringud on olnud suuremad, kui esialgses taotluses kavandatud. Tehtud investeeringute maht oli 2,1 korda suurem taotlustes prognoositust.
- Projekti abil loodud uute kruntide hõivamine oli aktiivne. Kaheksast projektist neljas loodi uusi krunte, kuhu oodati uusi ettevõtteid ja neid ka saadi.

Kokkuvõttes saab öelda, et infrastruktuuri rajamisega on KOVid kohalikus ettevõtluskeskkonnas loonud olulist positiivse mõju ettevõtluses. Huvitav on märkida, et edukalt asukaid saanud projektide poolt tehtud turundustegevused ei eristu teistest vähem edukate ettevõtlusalade tarvis tehtust. Kohati näib, et edukamad alad ei ole pidanud peaaegu üldse turundustegevusi läbi viima, kuna ettevõtluse infrastruktuuri rajamine on põhinenud nõudlusel. Sellest lähtuvalt on toetusmeetme jätkamisel oluline selgitada, et kui suur on ettevõtete huvi tootmisinfrastruktuuri jätkuvaks rajamiseks. Teisalt on oluline teada välisinvestorite huvi ettevõtete rajamiseks või ületoomiseks.

KOVidel tuleks läbi mõelda ettevõtluse tarvis tööjõu ettevalmistamine, mis eeldab KOVide aktiivset osalemist koolitusprojektide ettevalmistamises.

5.8. KOV ja ettevõtluse toetuse aktiivsuse seosed

KOV ettevõtluse kaardistamise tulemusena koostati KOV ettevõtlustoetuse aktiivsuse hinne, milles on võetud arvesse meetmed ja tegevused, mida KOVid teostavad või kavandavad teha ettevõtluskeskkonna arendamiseks. Hinde koostamine põhines järgmistel kriteeriumitel ja neile antud kaaludel.

Hindamiskriteerium	Kaal	Seletus
Kodulehel ettevõtlust kajastav rubriik	0,5-1,5	Sõltub kodulehe kvaliteedist ning jaotatava informatsiooni hulgast
Spetsiaalselt ettevõtlusega tegelev inimene/üksus	1-3	1-kohustusena ametniku ametijuhendis 2-Ettevõtlusega tegelev ametnik 3- Ettevõtlusega tegelev amet/osakond
Arengukavas ettevõtlusega seotud alalõik	0,5-1,5	Sõltub arengukava kvaliteedist ning ettevõtluse alastele tegevustele orienteeritusest: 0,5 - nõrk, 1 - keskmine, 1,5 - tugev
Eraldi ettevõtluse arengukava	2	
Eraldi turismi arengukava	1	
<u>Arengukavas ettevõtlusega seotud meetmete kirjeldus kokku</u> sh. a) koolitus, seminarid, nõustamine, b)ümarlaud ja koostöö, c) tunnustamine, d)ettevõtlustoetus, e) infobaas veebikeskkonnas, f) mainekujundus ja turundus, g) tööjõupoliitika ja töö noortega, h) Infrastruktuuri väljaarendamine, i) Vabad ettevõtluspinnad, tootmisalad, j) Kohaliku kaubanduse arendamine, k) Kohaliku tootmise arendamine	5,5	Võimalik maksimaalne hinne erinevate meetmete eest kokku, iga meetme hindepunkt 0,5
Tööstusala/pargi olemasolu	2	
Kompetentsikeskuse olemasolu	1	

Hindamiskriteerium	Kaal	Seletus
Valla/linna arengukavas turismiga seotud väljavõte	2	
Töötukassaga seotus	0,5	
Kollektiivsed tööharjutused	0,5	
MAK nõustamine	1	

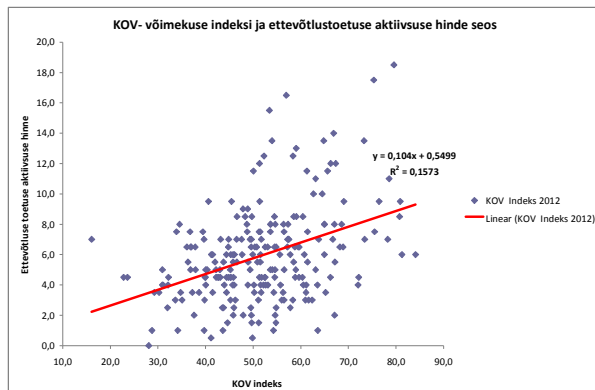
Antud hindad on suhtelised ja subjektiivsed ning ei ole mõeldud KOVde omavaheliseks järjestamiseks „naabrist parem“ stiilis. Antud hinde panemise eesmärk on leida seoseid KOVde ettevõtlusalase aktiivsuse ja teiste KOV arengutaseme hindamiseks kasutatavate statistiliste näitajate vahel. Näiteks KOVde tulubaas, KOV elanike arv, KOVtöötuse määr jne.

Erinevate KOV-de hindamistulemused varieeruvad 0 (Piirisaare vald) kuni 18,5 hindepallini (Tallinna linn). Erinevate KOV tüüpide keskmised ettevõtlustoetuse aktiivsuse hinnad on ära toodud allpool olevas tabelis.

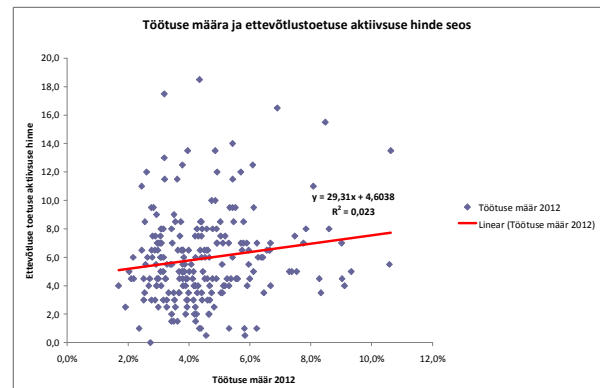
KOV elanike arv	Ettevõtlustoetuse aktiivsuse hinne	KOV tüüp	Ettevõtlustoetuse aktiivsuse hinne
kuni <1999	4,93	Nõrgalt seotud külade rühmaga/puuduva keskuseta külad	6,79
2000-4999	5,42	Maakonnakeskus	11,17
5000-9999	7,71	Risk ääremaastuda	5,14
10000-19999	10,19	Ääemaaline	4,74
Üle 20000	14,30	Mitteääemaaline	5,92

Ettevõtlustoetuse aktiivsuse hinne on kõrgeim suurtes KOVides ja näitaja väärtus langeb KOVides elanike arvu vähenemise suunas. KOV tüüpidest on ettevõtlustoetuse aktiivsuse hinne ülekaalukalt suurim maakonnakeskustes. Eelnev näitab, et ettevõtluskeskkonnaga tegelemise tarvis on olulisel kohal KOV võimekuse ja mastaabi olemasolu.

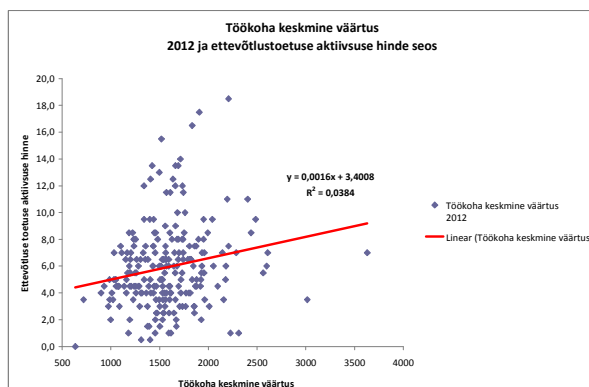
Kui võrrelda ettevõtlustoetuse aktiivsuse hinde näitajat teiste KOV majandusstatistiliste näitajatega nagu KOV eelarve maht, KOV töötus, KOV keskmine töökoha väärtus ja KOV võimekuse indeks, on olukord erinev. Ainukesena puudus seos ettevõtlustoetuse aktiivsuse ja KOV eelarve vahel, mida võib põhjendada KOVide riigikeskse eelarve kujunemisega ja riigi võrdsustamispoliitika tulemuslikkusega kohalike omavalitsuse tulude kujunemisel.

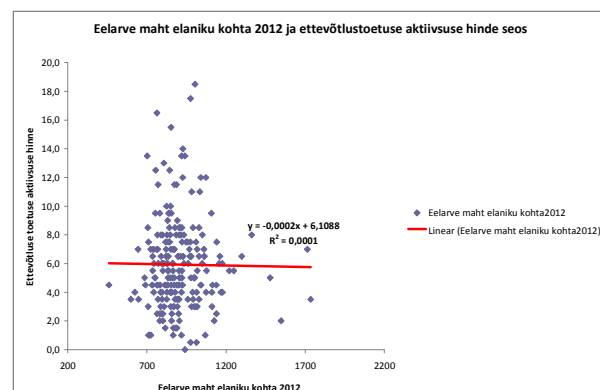
Joonis 28. KOV võimekuse indeksi ja ettevõtlustoetuse aktiivsus

Joonis 30. KOV töötuse määr ja ettevõtlustoetuse aktiivsus

Joonis 29. Töökoha keskmine väärtus ja ettevõtlustoetuse aktiivsus

Joonis 31. KOV eelarve mahu ja ettevõtlustoetuse aktiivsus

6. Riiklikud regionaalpoliitilised suunised perioodiks 2014-2020

Regionaalarengu strateegiaga eelnõus seatakse riigi regionaalarengu suunamise üldine raamistik, selle põhialused, eesmärgid ja tegevusplaan aastateks 2014-2020¹⁹. Selles püstitatakse regionaalarengu visioon 2020 „Iga piirkond panustab oma eriparadele tuginedes eesti kui terviku konkurentsivõime kasvu, saades omakorda osa sellega kaasnevatest hüvedest. Inimestel on igas toimepiirkonnas kättesaadavad head töökohad, kvaliteetsed teenused ning mitmekesiseid tegevusi võimaldav meeldiv keskkond“.

Strateegias püstitatakse neli eesmärki:

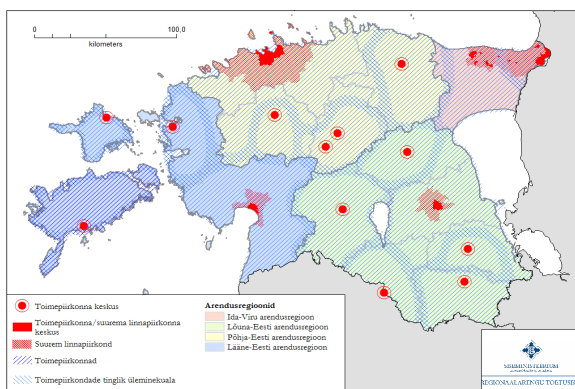
- Eesmärk 1: Toimepiirkondade terviklikkust ja konkurentsivõimet soosiv elu- ja ettevõtluskeskkond, mille põhisuunitlus on kujundada vastukaaluks suuremate linnapiirkondade tõmbejõule ka mujal Eestis tugevamad toimepiirkonnad koos parema elu- ja ettevõtluskeskkonna ning mitmekesisemate töö-, teenuste ja

¹⁹ Vt eelnõu Eesti regionaalarengu strateegia 2020

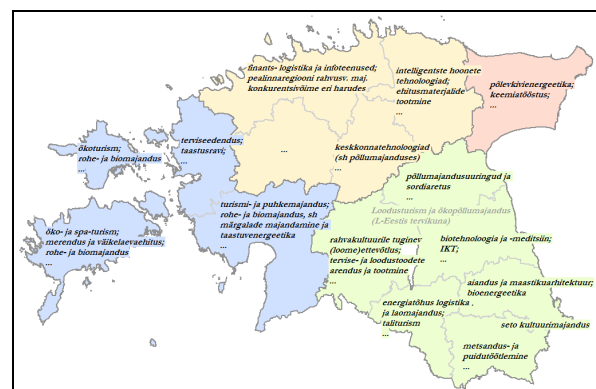
tegevusvõimalustega. Toimepiirkondade arendamisel on fookuses nende keskused kui toimepiirkonna peamised arengumootorid. Samuti on eesmärk suunatud toimepiirkondade tugevama seemise sidustatuse ja koostoime saavutamisele, keskusega nõrgemalt seotud paikkondades vajalikul hulgal töövõimaluste tagamisele ja teenuste ökonoomsemale ja uuenduslikumale korraldusele.

- Eesmärk 2: Suuremate linnapiirkondade rahvusvahelist majanduslikku konkurentsivõimet soosiv ning keskkonnasõbralik elukeskkond. Suund on Eesti suuremate linnapiirkondade (Tallinn, Tartu, Narva, Jõhvi/Kohtla-Järve ja Pärnu) rahvusvahelise tähtsuse suurendamisele Läänemere ruumis innovaatilise ja teadmusmahuka majanduse kasvukeskustena läbi atraktiivsema elukeskkonna arendamise. Eesmärgiks on kujundada suuremaid linnapiirkondi atraktiivsemaks elu- ja tegevuskeskkonnana nii teadmusmahuka majanduse investeeringutele, oskustöajõule ja külastajatele ning ühtlasi linnaelanikele endile. Selleks soodustatakse suuremate linnapiirkondade kompaktset ja energiasäästlikku linnaarengut ning tagatakse tugevam majanduslikku, sotsiaalset ja elukeskkonda arendavate tegevuste koostoime.
- Eesmärk 3: Piirkonnaspetsiifiliste ressursside oskuslikum ärakasutatus, mis on suunatud kõikide piirkondade omanäoliste arengueelduste ja ressursside oskuslikumale ärakasutamisele piirkondlikus arengus.
- Eesmärk 4: Piirkondade tugevam sidustatus ja arendusvõimekus. Eesmärk on suunatud piirkondade tugevama arenguvõime saavutamisele läbi piirkondliku arendusvõimekuse ja -koostöö tõhustamise ning piirkondade vahelise parema füüsilise sidustatuse.

Eelnevast saame teha järelduse, et ettevõtluse arendustegevuses kasvab kohapõhine lähenemine, mis on kooskõlas Euroopa Liidu üldiste trendidega. Sellega seoses muutub olulisemaks ka KOVide võimekus osaleda ettevõtluskeskkonna kujundamisel. Seda on väga raske teha üksikute KOVide lõikes.

Joonis 32. Eesti territoriaalne jaotus (Allikas: Eesti regionaalarengu strateegia 2020, eelnõu)

Joonis 33. Regioonide võimalik spetsialiseerumine eelisarendatavatele kasvualdkondadele Allikas: Eesti regionaalarengu strateegia 2020, eelnõu)

Ettevõtuskeskkonnaga tegelemine on oluline viia läbi piirkonniti, mida strateegiadokumendis rõhutatakse. Samuti on selles dokumendis toodud välja spetsialiseerumise eelisarendatavad valdkonnad regiooniti. Nende suundade elluviimine eeldab KOVidelt omavahelise koostöö väga olulist kasvu, milleks nende tänasest motivatsioonist ja kasutada olevatest vahenditest kindlasti ei piisa. KOV poolse ettevõtluse toetamise võimendamise tarvis on ennekõike vaja muuta tänast maksusüsteemi ja tagada KOVidele ettevõtluseks vajaliku munitsipaalmaa saamine riigilt lihtsustatud korras.

7. Juhtumi uuringud

7.1 Tartu linn

Tartu Linnavalitsuse struktuuris on **ettevõtluse osakond, kus on tööl 8 spetsialisti**. Osakonna tööd juhib osakonna juhataja. Osakonna töötajad tegelevad Tartu linna ettevõtluse arenguga: **Tartu ettevõtluse arengukava täitmise jälgimine, koostöö ettevõtluse tugistruktuuridega, ettevõtluse alase statistilise materjali kogumine, teabe süstematiseerimine ja analüüsimine, välisprojektide taotluste koostamise algatamine ja läbiviimine, ettevõtlust tutvustavate esindusmaterjalide ettevalmistamine, BusniessTartu ja www.tartu.ee ettevõtja koduleheküljel informatsiooni uuendamine. Kooskõlastatakse ka töötute äriplaanid. Samuti osalevad töötajad ettevõtluse arendamisega seotud projektides, organiseerivad ettevõtjatele teabepäevi ja kursusi. Osakond kureerib ka projekte. Kolm peaspetsialisti tegelevad majandustegevuste registrisse registreeringutega valdkonnapõhiselt (hooajalise müügikoha paigaldamiseks loa andmine; toidlustusettevõtete, teenindusettevõtete ja kaubandusettevõtete tööd puudutavad küsimused ning järelvalve). Töötajate poolt viiakse läbi ka nõustamist ettevõtlusega seotud juriidilistes küsimustes.**

Ettevõtluse osakonnale allub registriosakond, kus töötab 5 inimest, kelle ülesandeks on rahvastikuregistriga seotud toimingute läbiviimine ja statistiliste aruannete koostamine. Eraldi peetakse Tartus registrit lemmikloomadest.

Tartu linna ettevõtlusalane tegevus lähtub **valdkondlikust arengukavast „Tartu linna ettevõtluse arengukava 2007-2013“**. Selle kohaselt on Tartu linna ettevõtluse visioon, et **Tartu on elujõuliste ettevõtetega, teadus- ja tehnoloogiamahuka majanduse ja atraktiivse ettevõtluskeskkonnaga linn.**

Tartu ettevõtluse tulevikupilt on kooskõlas **arengustrateegias „Tartu 2030“** seatud sihtidega. Visiooni täpsustavad arengukavas esitatud arengusuunad, mis on jagatud viide rühma:

- ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime arendamine;
- inimressursi arendamine;
- ettevõtlust toetava tugisüsteemi ja infrastruktuuri arendamine;
- ettevõtluse rahvusvahelistumise toetamine;

- ettevõtluskeskkonna maine ja ettevõtluskultuuri arendamine.

Tartu ettevõtlusvaldkonna arengukava on seotud linna strateegilise dokumendiga “**Tartu linna arengukava aastateks 2013-2020**“.

Tartu peatähelepanu on **kõrgema lisandväärtusega ettevõtluse** soodustamisel ja **tootlikkuse** suurendamisel, samuti **uute ettevõtlusideede** tekkimise toetamisel ning ettevõtjate **turundusteadmiste kasvatamisel ja omavahelisel koostööl**. Peetakse oluliseks arendada ettevõtete **rahvusvahelist konkurentsivõimet ja välisturul edu** saavutamist läbi innovatiivsuse ja tugeva tootearenduse koos kõrgetasemeliste turundusteadmistega. Seejuures on peetakse väga tähtsaks tihedat koostööd nii siseriiklike kui piiritaguste partneritega, sh paljudes tegevusharudes teadus- ja arendusasutustega. Tõdetakse, et nimetatud valdkondades on Tartu ja laiemalt Eesti ettevõtjatel suhteliselt palju arenguruumi. Uuenduslike ettevõtete tekke ja kasvu soodustamiseks on vaja **arendada toetavat keskkonda** (T&A keskused, inkubatsioon, spin-off, tehnosiire, ekspertiisikeskused, katse- ja sertifitseerimislaborid, klastrid, erinevad kvaliteedisüsteemid, IT-lahenduste kasutamine, uued juhtimisvõtted, koostöövõrgustikud).

Tartu linna ettevõtluse alase visiooni saavutamisel **tehakse koostööd** Tartus tegutsevate ettevõtluse tugistruktuuride ja teiste huvirühmadega. Tegevuste elluviimisel osalevad lisaks Tartu Linnavalitsusele ka teised Tartus asuvad organisatsioonid: Tartu Teaduspark, Tartu Ärinõuandla, Tartu Loomemajanduskeskus, Tartu Biotehnoloogia Park, Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoja Tartu esindus, SA Archimedes, Tartu kõrgkoolid, Tartu Kutsehariduskeskus jt. Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakond teostab arengukava tegevuste tulemuste seiret ja koostab selle kohta iga-aastase ülevaate.

Ettevõtjal on võimalik soetada kinnisvara Tartu Linnavalitsuse hallatavates **Ropka ja Ravila tööstusparkides**. Praeguse seisuga on Ravila tööstuspargis kinnistuid soetanud neli ettevõtet ja Ropka tööstuspargis kuus ettevõtet.

Olulise panuse Tartus ettevõtlusaktiivsuse tõstmisele annavad suuremad Tartu ettevõtluse tugistruktuurid: Tartu Ärinõuandla, Tartu Teaduspark, Tartu Biotehnoloogia Park, Tartu Loomemajanduskeskus, Tartu Ülikool ja Eesti Maaülikool.

Tartu Linnavalitsuse esindaja on **SA Tartu Ärinõuandla** nõukogu liige. Tartu Ärinõuandla tegutseb 1997. aastast mittetulundusliku sihtasutusena, mille asutajad on Tartu Maavalitsus ja Tartumaa Omavalitsuste Liit. Tartu Linnavalitsus toetas SA Tartu Ärinõuandlat 2012. aastal tegevus- ja projektipõhiselt kokku 23 647 euro ulatuses. Tartu Ärinõuandla panustas uute ettevõtete alustamise motiveerimisse ja ettevõtluse arengusse mitmesuguste tegevustega. Samuti osaleb Tartu Ärinõuandla Tartu linna ettevõtluse ümarlaua töös, Tartu Loomemajanduskeskuse inkubantide hindamiskomisjoni töös; mentorklubi korraldamises; erinevate konverentside korraldamises, Tartu ettevõtjate arengupäeva „Head Mõtted - Head Teadmised - Hea Tegevus!“ läbiviimises, teemakoolituste korraldamises, Tartu Postimehe vahel ettevõtluse erilehe väljaandmises, koostöös Eesti Kaubandus-Tööstuskojaga Vene turu infopäeva läbiviimises, Tartumaa ettevõtluspäevade korraldamises, maakonna tegutsevatele ettevõtjatele suunatud koostööprojektides (koostöö Tartumaa Arendusseltsiga ja Peipsiveere piirkonna arendajatega). Projekti „Tartumaa töötud ettevõtjaks“ raames lõi oma ettevõtte 40

osalejat ja rakendus tööle 55 inimest (kokku 75 osalejat). Noorte ettevõtlikkust toetava arendustöö raames oli kasusaajaid 3300 noort.

Tartu Ärinõuandla nõustamiste maht oli 2012. aastal 811 klienti ettevõtluse valdkonnas ja 180 MTÜ klienti. Kliendibaasist moodustab Tartu linn 64%. Nõustamise tulemusel esitati Tartu linnast EAS-ile 32 stardi- ja kasvutoetuse taotlust ning ca 100 starditoetuse taotlust Töötukassale. Hinnanguliselt loodi Tartu Ärinõuandla nõustamis-, info- ja koolitustegevuse tulemusel 250 uut ettevõtet ja 40 uut MTÜ-d.

Noorte ettevõtlikkuse arendustöö raames oli noorteprojektides osalejaid ca 2300, kellest ca 1700 olid Tartu linna noored. Õppeaastal 2011/2012 tegutses Tartu linnas viis õpilasfirmat ja 2012/2013 sügisel loodi Tartu linnas 16 uut õpilasfirmat.

Tartu Ärinõuandla pälvis 2012. aastal suure tunnustuse, kui EAS valis Tartu Ärinõuandla „Parimaks maakondlikuks arenduskeskuseks“.

Tartu linna osalusega asutatud SA Tartu Teaduspargi (TTP) üks prioriteete on äriarendusteenuste alal alustavate ettevõtjate toetamine inkubatsiooniteenustega. Tartu Teaduspark (TTP) on asutatud 1992. aastal esimese omalaadse organisatsioonina Balti riikides. 1996.a. muudeti omandivormi ning Tartu linn, Tartu Maavalitsus, Tartu Ülikool, Eesti Maaülikool ja TÜ Füüsika Instituut asutasid Sihtasutuse Tartu Teaduspark.

Tartu Linnavalitsus toetas 2012. aastal Tartu Teadusparki inkubatsiooniteenuste arendamisel ja osutamisel 31 956 euroga, mida kasutati Teaduspargi (sh Inkubatsioonikeskuse) kvaliteedijuhtimissüsteemi juurutamiseks (4500 eurot), Teaduspargi turundamiseks, et leida uusi teadusmahukaid ja tehnoloogiaettevõtteid (10 700 eurot), inkubatsioonifirmade ruumide kasutamise ja hoolduse kulude osaliseks kompenseerimiseks (9856 eurot), ühisürituste läbiviimiseks ettevõtjatele ja koostööpartnerite otsinguteks (6900 eurot). 2012. aastal Tartu Linnavalitsus eraldas TTP-le investeringutoetuseks 63912 eurot, mida kasutati taristu arendamiseks (10000 eurot), Protolab tootearenduskeskuse seadmepargi täiendamiseks (10 000 eurot), projektipõhiste investeringute omafinantseeringute katmiseks (7950 eurot) ja investeerimislaenude tagasimakseteks (35962 eurot).

TTP inkubatsioonikeskuses oli 2012. aasta lõpu seisuga 2 eelinkubanti ja 12 inkubanti ning nende kasutuses 383 m² kontoripinda ning 300 m² tootmispinda. 2012. aastal sõlmiti kuus uut inkubatsiooni- ja kaks eelinkubatsioonilepingut. Aasta jooksul läbis eelinkubatsiooniprotsessi kuus eelinkubanti, kellest kolm kaitsesid edukalt äriplaani ja sisenesid inkubatsiooni ning kolmega lõpetati lepingud.

TTP eksperdid osalesid konkursi „Ajujaht“ ideede eelnõustajatena. Inkubatsioonikeskuse nähtavuse suurendamiseks korraldati Tartu ettevõtlusnädala raames lahtiste uste päev ja tutvustati oma teenuseid erinevatel ettevõtlusega seotud üritustel.

Lisaks Tartu linnale ja EAS-ile toetas TTP ja inkubatsioonikeskuse arengut osalemine erinevates Euroopa Liidu finantseeritavates projektides. Aastal 2012 osales TTP 14 projektis (aasta jooksul algas 6 projekti ja lõppes samuti 6 projekti). Kokkuvõttes tegutses TTP-s 2012. aasta lõpul 75 ettevõtet, enam levinud valdkondadeks on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, elektroonika ja aparaadiehitus ning tervisetehnoloogiad.

Tartu Biotehnoloogia Park (TBP) on aktiivne ScanBalt organisatsioonis ning koostööpartner kohalikele ja regionaalsetele organisatsioonidele. Põhitegevusena toetab TBP alustavate ning kasvuettevõtete äri- ja arendustegevust konsultatsioonide ja uuringutega. 2012. aasta seisuga tegutses TBP inkubatsioonis 16 ettevõtet ning koos asukasettevõtetega oli pargiga seotud ettevõtteid kokku 21. TBP EAS-i inkubatsiooniprogrammi hankelepingu raames osutati nõustamis- ja arendusteenuseid laiemale ringile biotehnoloogia ja meditsiini valdkonnas tegutsevatele ettevõtetele ja ettevõtlikele teadlastele. Lisaks ettevõtetele nõustamisteenuste pakkumisele viis TBP läbi valdkondlikke seminare ja koolitusi ning alustas veebiseminaride korraldamisega.

TBP juhtimisel on moodustumas looduskosmeetika klasteri algatus, mille eesmärgiks on nõustada ja viia ellu ühiseid tegevusi ning arendada pikaajalist koostööd looduskosmeetika tootjate vahel, tõstmaks kohalike tootjate konkurentsivõimet kohalikul turul.

SA Loomemajanduskeskust (LMK) toetas Tartu Linnavalitsus 2012. aastal 65 892 euro suuruse tegevustoetusega. Lisaks eraldati LMK-le hoonete renoveerimistöde lõpetamiseks sihtotstarbeline toetus suuruses 138 650 EUR. Samuti teeb Tartu Linnavalitsus LMK-ga tihedat koostööd Baltic Sea Regioni programmist rahastatava projekti „Urban Creative Poles“ raames, mille eesmärgiks on luua ja kasutada avaliku sektori parimaid praktikaid loomemajanduse kui kasvava majandusharu ning innovatsiooni algpunkti edendamisel teaduspõhise majanduse poole püüdlisel.

LMK koordineerib katusorganisatsioonina loomemajandust, jagades loomemajandusalast infot ja viies läbi erialast täiendust pakkuvaid koolitusi. Samuti osutatakse loovettevõtjatele juriidilist ja majandusalast nõustamist ning inkubatsiooniteenust.

2012. aasta lõpu seisuga oli LMK inkubatsioonis 36 ettevõtet ja eelinkubatsioonis 18 projekti. Aasta jooksul toimus kaks inkubatsioonikonkurssi, mille tulemusel kinnitati eelinkubatsiooni kokku 32 alustavat loomeettevõtjat. Äriplaani kaitses edukalt 18 ettevõtet. Uute ettevõtete tegevusvaldkonnad on väga erinevad: moekunst, aiandusteraapia, disain, helidisain, fotograafia, kunst jm. Aasta lõpuks töötas LMK inkubatsiooni alustavates ettevõtetes ligi 80 inimest.

LMK-le on saanud osaks mitu olulist tunnustust. Kõige olulisem neist tuli Brüsselis tegutseva strateegiliste konsultatsioonide büroolt KEA European Affairs, mis esitles oma uuringus kaheksat parimat praktikat kogu Euroopast ning teiste hulgas tõsteti positiivse näitena esile Tartu linna ja Tartu Loomemajanduskeskuse tegevust loomemajanduse arendamisel. Teine oluline tunnustus tuli Läänemere Linnade Liidult, mis andis 2012. aasta kultuuripremia koostöö eest Cēsise linnaga. Kolmas tunnustus tuli tartlastelt, kes Tartu aasta teo konkursil hääletasid LMK majadekompleksi valmimise üheks 2012. aasta tähtsamaks saavutuseks.

Tartu Linnavalitsus teeb koostööd Tartu Ülikooli *spin-off* ettevõtete loomiseks. *Spin-off* ettevõtte on äriühing, mis kokkuleppel ülikooliga soovib esile tuua oma seost ülikooliga äritegevuse arendamiseks ning mille asutajateks ja/või osanikeks on ülikool ja/või selle töötajad/üliõpilased ja mis kasutab oma tegevuses ülikooli intellektuaalset kapitali ja/või infrastruktuuri. Intellektuaalse kapitalina käsitletakse teadmisi, informatsiooni, intellektuaalset omandit, kogemusi jms. Aastatel 2011 - 2012 lisandus ülikoolist võrsunud äriühingute hulka seitse ettevõtjat ning 2012. aasta lõpu seisuga on TÜ liikmetega seotud

kokku 40 nn võrsefirmat. Need äriühingud teevad ülikooliga koostööd kas lepingulistel alustel, kasutades ülikooli oskusteavet, litsentse, infrastruktuuri või rakendavad ülikooli liikmeid teadus- ja arendustöös. Praegustes *spin-offides* ei ole Tartu Ülikoolil osalust, küll aga ollakse osanik tehnoloogia arenduskeskustena (TAK) asutatud äriühingutes, mida on majandatud EAS-i sihtfinantseerimisega. Kaheksast Eesti TAK-ist asub Tartu linnas kolm: **Tervisliku Piima Biotehnoloogiate Arenduskeskus, Eesti Nanotehnoloogiate Arenduskeskus, Reproduktiivmeditsiini Tehnoloogia Arenduskeskus**. Tartuga on väga tihedalt seotud ka **Tarkvara Tehnoloogiate ja Rakenduste Arenduskeskus**. Ka ülejäänud nelja tehnoloogia arenduskeskuse - AS Toidu- ja Fermentatsioonitehnoloogia Arenduskeskus, ELIKO Tehnoloogia Arenduskeskus OÜ, Vähiuuringute Tehnoloogia Arenduskeskus AS, Innovaatiliste Masinaehituslike Tootmissüsteemide Tehnoloogiate Arenduskeskus - tegevuses osalevad mitmed Tartu ettevõtted ja teadusasutused.

Tartu Ülikooli teaduskondade üliõpilaste ja personali ettevõtlusalase koolituse ja teadlikkuse arendamisega tegelevad **Tartu Ülikooli ettevõtluskeskus ja teadus- ja arendusosakond**. Eesti Maaülikoolis täidab antud rolli **Eesti Maaülikooli teadus- ja arendusosakond**.

Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakonna initsiatiivil on loodud **tugistruktuuride list**, mille vahendusel saavad Tartus tegutsevad ettevõtete tugistruktuurid omavahel infot vahetada ning erinevaid arutelupunkte püstitada. Koostöös Tartu Teaduspargiga hoiab Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakond jätkuvalt käigus ka **terviseklastri listi**, mis koondab ettevõtteid ja asutusi, mis on huvitatud tervise- ja heaolutööstuse arendamisest Tartus.

Tartu linna kodulehel hallatakse **Tartu linna tugistruktuuride ühist avalikku koolituste andmebaasi**. Kuivõrd tegemist on listi suure külastatavusega, siis on see võimaldanud tugistruktuuridel jõuda enam sihtgrupini.

Tartu linna ettevõtluse osakond tegeleb **Tartu tugistruktuuride koostöö ümarlaua korraldamisega**, mille eesmärgiks on Tartu linna ja regiooni ettevõtluse arendamise tugiorganisatsioonide koostööpunktide leidmine, ühisplaanide tegemine ja projektide kavandamine. Osaletakse **SA Tartu Ärinõuandla, SA Tartu Teaduspark, SA Tartumaa Turism ja MTÜ Tartu Konverentsibüroo nõukogudes**. Toimib koostöö Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Eesti Tööandjate Keskliidu, Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoja ja EAS-iga - ümarlauad ja infopäevad. Tutvustatakse Eestis ettevõtlust toetavaid tugistruktuure (erialaliidud, EAS, PRIA jne).

Tartu linn on toetanud mitmete **klatriinitsiatiivide teket**, millest üks - Eesti Puitmaja Liit MTÜ - jõudis 2010. aastal klatri täistaotluse finantseeringuni. Eesti puitmajatootjaid koondav klaster asub Tartus ja jätkas 2012. aastal edukalt oma tegevust.

Aastal 2012 sai Tartu linna osalusega **klatriprojektina** täistaotluse finantseeringu MTÜ Smart City Lab ehk targa linna eluslabor ning aasta teises pooles algasid esimesed tegevused klatri käivitamiseks. Smart City Lab toimib Tartu linna põhise eluslaborina erinevate **e- ja m-rakenduste** kavandamiseks, testimiseks ja juurutamiseks. Peamiseks eesmärgiks on aidata kaasa hästi skaleeritavate lahenduste loomisele, mida saaks hiljem edukalt teistes linnades nii Eestis kui ka mujal maailmas rakendada.

Tartu Linnavalitsuse eestvedamisel on alates 2010. aasta algusest arendatud **terviseklastri initsiatiivi**, mille eesmärgiks on tugevdada koostööd ettevõtete, ülikoolide, haiglate ja hooldekodude vahel ning seeläbi soodustada Tartus kõrgemat lisandväärtust pakkuva tervise- ja heaolutööstuse arengut. Praeguseks on välja kujunenud **20-25-liikmeline huviliste grupp, mis tegeleb tervise- ja heaolutööstuse järk-järgulise arendamisega Tartus.**

Klastrite eesmärkide ja tegevuste tutvustamiseks korraldas Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakond valdkonnast huvitatutele 2012. aastal **seminari „Koostöö võlu ja valu Eesti klastrite näitel“**, kus nii klasterjuhid kui ka klastrites osalevad ettevõtted tutvustasid klastrite tegevust, arutasid ettevõtete koostööga seonduvat ning jagasid oma kogemusi klastritest saadava kasu osas.

Tartu tugistruktuurid ja ettevõtted osalevad ka **Eesti Spordimeditsiini klasteris, Tartu Ülikool kaitse- ja julgeolekutehnoloogiate klasteris ja Finance Estonias**. Lisaks on TBP juhtimisel moodustumas **looduskosmeetika klasteri** algatus. Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakond osaleb URBACT II programmi projekti „4D CITIES: Four drivers for cities: health, innovation, public-private cooperation & networking“ projektis, mille eesmärgiks on **kogemuste ja heade näidete jagamine**, kuidas edukalt arendada innovatiivsust tervisetööstuses, mis aitaks kaasa linna majanduslikule ja sotsiaalsele arengule (paremad elutingimused, kõrgema lisandväärtusega töökohad jne). Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakonnal kavas 4D Cities projekti raames aktiveerida veelgi terviseklastri senist tegevust.

Tartu linn on **konkursi „Ajujaht“ üks toetaja**. Konkursi eesmärk on julgustada Eesti noori ettevõtlikkusega alustama ja aidata neid oma ideede realiseerimisel ning ettevõtte loomisel kogenud ettevõtjatest koolitajate ja mentorite toel. Konkursil „Ajujaht 2011/2012“ premeeris Tartu linn eriauhinnaga 3200 eurot BoatArt OÜ-d, mis tegeleb innovatiivsete väikelaevade tootmisega. Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakond hindas ka konkursile esitatud äriideesid. Samuti **tunnustatakse jätkuvalt innovatiivseimat ja kõrgeima rakendusväärtusega Tartust pärit ettevõtet/ideed 3200 euroga**, et innustada Tartu noori ettevõtjaid konkursil osalema.

Tartu Linnavalitsuse poolt toimub **ettevõtjate jooksev nõustamine**. Jätkuvalt **toetatakse kohaliku ettevõtluse rahvusvahelistumist ning korraldatakse ettevõtetele välisurgude ja ekspordimise alaseid kursusi, tihendatakse koostööd saatkondadega, vahendatakse väliskontakte, pööratakse tähelepanu investorteenindusele, kutsutakse Tartusse välisdelegatsioone** Lisaks tegeletakse koostöös Tartu Ärinõuandlaga investorteeninduse tugevdamisega Tartu linnas.

Tartu Linnavalitsus tegeleb rahvusvahelise koostöö arendamisega alljärgnevate initsiatiivide raames: **infopäevade korraldamine ettevõtjatele pakutavatest toetusvõimalustest rahvusvahelise koostöö vallas; rahvusvaheliste koostöösoovide edastamine Tartu ettevõtjatele; rahvusvaheliste messide alase informatsiooni edastamine Tartu ettevõtjatele; business.tartu.ee portaali uuendamine ja arendamine ja välisdelegatsioonide vastuvõtmine. Tehakse koostööd Eesti välisesindustega ning välisriikide esinduste majandusatašeedega. Viiakse läbi Tartu sõpruslinnade rahvusköökide kuu.**

Tartu Linnavalitsuse poolt toimub traadita interneti (WiFi) võimaldamine Tartu ettevõtjatele. Hallatakse ja arendatakse internetiportaali business.tartu.ee.

Tartu Linnavalitsuse üheks oluliseks eesmärgiks on kasvatada linnakodanike (eeskätt ettevõtjate ja ettevõtlusest huvitatud inimeste) innovatsiooniteadlikkust, mis tugevdaks olemasolevate Tartu ettevõtete konkurentsivõimet ja annaks täiendava impulsi uute kõrge lisandväärtusega ettevõtete loomiseks. Lisaks ettevõtluse tugistruktuuride, ettevõtete ja ülikoolide tööle innovatsiooniteadlikkuse ning tootlikkuse kasvatamise võimaluste suurendamiseks korraldas Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakond linnakodanikele mitmeid valdkonnaga seotud seminare ja koolitusi. Suurt tähelepanu pööratakse heade näidete tutvustamisele ning panustatakse ettevõtete juhtide koolitamisega. Koostöös Tartu Ülikooliga viidi läbi spetsiaalne kaheksast koolitusest koosnenud tasuta koolitustsükkel väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele. Koolitustsükkel hõlmas järgnevat teemasid: rahastamisvõimalused, ettevõtte väärtused ja väärtuspõhine juhtimine, kliendisuhete loomine, internetiturundus, äriline ebaõnnestumine, finantside juhtimine ning ärietika ja avalikkussuhted.

Tartu kui ettevõtluslinna maine kujundamisel on oluliseks sündmuseks iga-aastane Tartu ettevõtlusnädal, mida Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakond korraldab juba alates 2005. aastast. See on suunatud kõikidele ettevõtlusest huvitatud sihtrühmadele: potentsiaalsed, alustavad ja tegutsevad ettevõtjad, õpilased, tudengid, noored ja eakamad linnakodanikud. Tartu ettevõtlusnädala 2012 raames toimus 78 erinevat üritust, millel osales kokku 3813 huvilist. Tartu ettevõtlusnädal 2012 paistis silma mitmete uute algatuste poolest. Näiteks korraldati esmakordselt parlamendierakondade noortekogude esindajate vahel debatt „Kuidas saab Tartu linn paremini soodustada ettevõtete alustamist ja uute töökohtade loomist?“ ja ettevõtlusnädala avakonverentsiks valmisid lühikesed videoklipid ettevõtjate arvamustest, miks on Tartus hea ettevõtlusega tegeleda ning mida võiks teha, et siinset keskkonda veel rohkem ettevõtjasõbralikumaks muuta.

Tartu linn korraldab projekt „Hea Teenindusega Linn“ alates 2006. aastast ja selle eesmärgiks on suunata tähelepanu klienditeenindusele ja teenindajatele, propageerida hea teeninduse põhimõtteid ning väärtustada teenindaja ametit. Eesmärgi saavutamiseks korraldatakse erinevaid klienditeeninduse ja teenindajate arendamisele suunatud koolitusi, infopäevi ja ettevõtete külastusi. Lisaks korraldatakse „Tartu parima teenindaja“ konkursi alates 2005. aastast.

Alates 1998. aastast korraldatakse konkursi „Parim ettevõtja“. 2012. aasta konkursil osales 147 ettevõtjat, asutust ja organisatsiooni ning välja anti 15 auhinda.

Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakonna korraldatud üritustel osalevate inimeste arv on aasta-aastalt kasvanud.

Osalejaid	2009	2010	2011	2012
Koolitused ja infopäevad	2241	1985	997	1187
Tartu Ettevõtlusnädal	2812	3362	3928	3813
Projekt „Hea	598	414	669	805

teenindusega linn”				
KOKKU:	5951	5761	5594	5805

Allikas: Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakond

Tartus asub Tartu Kutsehariduskeskus (KHK), mis on Eesti suurim kutse- ja täiendõppekeskus. Koolis õpib 3500 õppijat tasemeõppes ja 3000 õppijat täiskasvanute koolituses. Elukestva õppe arendamiseks Tartus korraldab Tartu Linnavalitsuse ettevõtlusosakond koostöös Tartu KHK-ga **täiendõppevõimaluste alaseid seminare ja infopäevi**. Lisaks toimuvad ettevõtjate teadlikkuse suurendamisele suunatud koolitused.

Tartu Ülikooli juures jätkas 2012. aastal edukalt tegevust 2010. aasta sügisel **Tartu linna toel alustanud Väärikate Ülikool**, mis on mõeldud peamiselt vanemaealistele inimestele. Samuti korraldab Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakond iga aasta novembris **Tartu sõpruslinnade rahvusköökide päevasid**. 2012. aastal toimus see sündmus juba kuuendat korda ning üritusest võttis osa kuus sõpruslinna ja kuus toitlustusettevõtet.

Tartu Ärinõuandla juhtis Tartu Linnavalitsuse toel **Tartu- ja Jõgevamaa mentorklubi projekti**. Seejuures kaasati projekti 19 mentiidi ja 6 mentorit ning toimus 7 klubiõhtut. Lisaks toetas Tartu Linnavalitsus **rohemajandusega seotud arutelusid**.

Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakond korraldab projekti „Study trips for council members of business development organisations of Tartu” raames Tartu Teaduspargi, Tartu Loomemajanduskeskuse ja Tartu Ärinõuandla esindajatele **visiidi Tartu sõpruslinnadesse** Tampere ja Hämeenlinna, et tutvuda sealse ettevõtluse tugiorganisatsioonide süsteemiga ning vahetada kontakte ja tugevdada koostööd.

Rahvusvahelise koostöö edendamiseks alustas ettevõtluse osakond 2012. aastal **tegevuste elluviimist mitmetes välisprojektides** (Effective Technology Transfer in Biotechnology (ETTBio), Estonian-Latvian Joint Business Development Support for Increased Competitiveness of Northern-Latvia and Southern-Estonia, Funding Policies to bring Innovation to Finance/market/people (InnoFun), Study trips for council members of business development organisations of Tartu; Tartu, Turu ja Kopenhaageni restoranide koostööprojekt; 4D CITIES: Four drivers for cities: health, innovation, public-private cooperation & networking).

Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakond hoiab jätkuvalt käigus **ettevõtlusteemalisi meililiste**, mille kaudu levitatakse Tartu Linnavalitsuses tekkivat ja linnavalitsusse jõudvat informatsiooni, mis puudutab ettevõtlust ja ettevõtteid Tartu linnas ning võiks ettevõtjatele huvi pakkuda. Jagatavaks infoks on näiteks uued **seadused ja normatiivaktid** (nii Tartu linna kui riiklikul tasandil), **erinevad üritused** (kontaktüritused, Tartu linnavalitsuse poolt korraldatavad infopäevad ja seminarid), **konkursid** Tartu linnas tegutsevatele ettevõtetele jmt. Vastavalt ettevõtete tegevusaladele on kõigil võimalik **ühineda viie meililistiga**: kaubandus, tootmine, teenindus, turism, toitlustus. Listides on liikmeid kokku ligi 2400. Meililistide käivitamine on andnud suure rahalise kokkuhoiu ja ettevõtluse osakond ajalehereklaamile vahendeid ei kuluta. Tartu Linnavalitsus **korraldab regulaarselt ettevõtlusalaseid uuringuid**.

Tartu linnavalitsus ja Tartumaa Omavalitsuste Liit asutasid 1999. aastal **Sihtasutuse Tartumaa Turism**, kelle tegevuse eesmärgiks on **koordineerida Tartu linnas ja maakonnas turismialast arendustööd**, st tegeleda piirkonna marketingi, turismitoodete arendusega, piirkonna maine kujundamisega ning turismialase informatsiooni kogumise, analüüsi ja levitamise. Organisatsioonis töötab 7 põhikohaga inimest. Sihtasutuse **nõukogusse kuulub 5 liiget, kellest kaks on Tartu Linnavalitsuse töötajad**. 2012. aastal rahastas Tartu linn läbi avalike suhete osakonna SA Tartumaa Turism personali- ja majandamiskulusid summas **137 208 eurot**. Leping sõlmitakse iga aastaselt. Tartu linna avalike suhete osakond jälgib Tartu linna arengukava täitmist turismivaldkonnas (vt ka Tartu linna turismi arengukava 2008-2013).

Sihtasutus viib oma tegevusi ellu **viiel prioriteetsel sihtturul**: Soome, Venemaa, Saksamaa, Rootsi ja Läti, mis kattuvad Eesti üldise turunduskontseptsiooni prioriteetsete sihtturgudega. SA Tartumaa Turism viis 2012. aastal ellu sihtturgude lõikes erinevaid tegevusi alates trükiste väljaandmisest kuni tootetutvustusreiside ja pressireiside korraldamiseni ning messidel osalemiseni. Jooksvalt saadetakse materjale EASi välisesindustesse ning Eesti saatkondadesse välismaal. Koos partneritega hallatakse Tartu&South-Estonia inglisekeelset Facebook kontot ning antakse välja rahvusvahelist uudiskirja.

Sihtasutuse struktuuriüksuseks on **Tartu Külustuskeskus**, mis jagab turismiinfot. Külustuskeskuses on lai valik suveniire ja trükised. Korraldatakse **infoseminare, ümarlaudaid ja infopäevi**. Sihtasutuse turismiinfospetsialiste on kaasatud projektidesse. Kõrgel hinnatakse Tartu **Konverentsibüroo** tegevust. 2012. aastal osales Tartu Konverentsibüroo Saksamaal konverentsiturismi messil ELBTM ja teeb tihedat koostööd Eesti Konverentsibürooga. Ühiselt korraldatakse üritusi, antakse välja materjale, vastatakse päringutele jms.

Tartu linnavalitsuse esindaja kuulub **Sihtasutuse Lõuna-Eesti Turism** 9-liikmelisse nõukogusse. Organisatsioon loodi 1998. aastal ja eesmärgiks seati Lõuna-Eesti turismipiirkonna ühtne kujundamine, turismi ja turismialase turundustegevuse arendamine, turismi arengut soodustavate ja toetavate projektide määratlemine ja nende realiseerimine, samuti projektide prioriteetsuse ja koordineeritud realiseerimise tagamine regiooni kui terviku arengust lähtudes. Sihtasutus viib läbi **konkurssi „EHE Lõuna-Eesti“**, eesmärgiga tõsta Lõuna-Eesti kui turismipiirkonna mainet ja konkurentsivõimet ning tunnustada ja motiveerida turismiettevõtteid. Sihtasutus Lõuna-Eesti Turism teeb tihedat koostööd Sihtasutusega Tartumaa Turism.

Sihtasutus Teaduskeskus AHHA on Tartu linna koostööpartner. Organisatsioon missioon on väärtustada õppimist pakkudes kõigile avastamisrõõmu ja selle täitmiseks tahab AHHA muuta hoiakuid õppimise väärtustamiseks, pakub motivatsiooni elukestvaks õppeks ja kujundab teadus- ja teadmispõhist avatud mõttelaadi läbi inspireeriva elamusliku kogemuse. AHHA põhiülesanne on teaduse tutvustamine laiale avalikkusele. AHHA üritusi on külastanud enam kui 1,7 miljonit inimest.

Tartu Linnavalitsus on teinud **jõupingutusi regulaarlennuliini taasavamiseks Tartust**, kuid praeguse seisuga pole läbirääkimised edu toonud. Tartu lennujaama läbis 2012. aastal 20 302 reisijat, mis on ligi 2000 inimese võrra enam kui aasta varem.

Intervjuud:

Malle Blumenau - juhataja, Tartu Linnavalitsus ettevõtluse osakond

Siim Espenberg - ettevõtluse arengu peaspetsialist, Tartu Linnavalitsus ettevõtluse osakond

Piret Arusaar - juhatuse liige, Tartu Ärinõuandla

Toomas Noorem - tegevdirektor, Tartu Teaduspark

Valdek Rohtma - juhataja, SA Tartumaa Turism

7.2. Haapsalu linn

Haapsalu linnavalitsuse struktuuris **eraldi ettevõtlusega tegeleva töötaja ametikohta** ei ole. Ettevõtlusteemaga tegeleb linnapea ja abilinnapea, kelle ülesandeks on linna infrastruktuuridega, sh ettevõtluse tarvis, tegelemine.

„**Haapsalu linna arengukava 2012-2020. Tegevuskava 2012-2016**“ raames esitatakse lühiülevaade tööhõivest ja ettevõtlusest linnas. Eraldi peatükis (Ptk 2.2 Ettevõtluskeskkond) tuuakse välja linna ettevõtlusvaldkonna arenguvajadused. Esitatakse linna ettevõtluse valdkondlik SWOT (Lisa 6.2). Ettevõtluse arendamisel on **suur rõhuasetus koostööl** eri institutsioonidega. Eraldi märgitakse koostööd TÜ Haapsalu Kolledži ja Haapsalu Kutsehariduskeskusega. Oluliseks peetakse **tööjõu motiveerimist ja ümberõppe korraldamist** vastavalt kohalike ettevõtete vajadustele. Samuti Haapsalu (Läänemaa) **turundamist läbi rannarootsi temaatika parema ärakasutamise ja ühise identiteedi loomise** (näit. imperaatorliku kuurordi lugu, Alveri-aegne kuurort jms). Haapsalu linnavalitsus soovib ajaloolisest Saare-Lääne piiskopilinnusest kujundada Lääne-Eesti turismimagneeti koos atraktiivsete ja innovaatiliste väljapanekutega. Tegevuste ja teenuste mitmekesistamise läbi soovitakse suurendada linna küllastajate arvu aasta ringselt.

Haapsalu linnavalitsus toetab aktiivselt **raudtee ja rongiliikluse taastamist** Riisiperest Rohukülani.

Haapsalu linnavalitsus toetab ettevõtlust **infrastruktuuri rajamisega**, näiteks reoveetrasside ehitamine, teede renoveerimine. Linnavalitsuse algatusel on initsieeritud **planeeringute algatamisi**. Kaasa aidatakse **Kiltsi tööstusala** rajamisele ja väikelennukite vastuvõtu ja parkimise teenuste arendamisele **Kiltsi lennuväljal**. Olulisel kohal on **sadamate taristu** kaasajastamine (meresõidulaste hooldusteenuste pakkumiseks ja talviseks hoiustamiseks) ja Haapsallu **meretee süvendamine**. Prioriteedina tuuakse välja, et soovitakse luua **IT-sektori ettevõtete** tegutsemiseks eeldusi ja rajada **Haapsalu turg**.

Septembris 2013 avatakse Haapsalus **innovatsioonikeskus**, mille eesmärk on luua linna tugikeskus, mis **toetab tehnoloogia kasutuselevõttu** erinevates valdkondades ja innovaatiliste praktiliste lahenduste rakendamist. Haapsalu linnavalitsus annab selleks renoveeritud ruumid ja maksab keskuse eestvedaja palga. Keskuse sihtrühmadeks on õpilasfirmad ja ettevõtlikkuse õpetajad, üldhariduskoolid ja IT-valdkonna tugiisikud ning

alustavad ettevõtjad. Kavatsus on innovatsioonikeskus panna toimima maakondliku tugikeskusena IKT ja tehnoloogiavaldkonnas. Selle abil soovitakse kutsuda ellu õpilasfirmasid, pakkuda teenuseid ettevõtjatele eri arengufaasis, toetada noorte ja ettevõtjate kontakte läbi erinevate tegevuste (ettevõtete külastused, noorte ja ettevõtjate ajurünnakud, IT-teenuste arendamine, näit. internetipõhised kodulehed. Alustavatele ettevõtjatele nähakse ette IKT alast nõustamist, juhendamist, praktiliste tehnoloogialahenduste tutvustamist, töötubade korraldamist ning bürootöök ja ärikohtumisteks sobiva keskkonna pakkumist. Keskuse **partneriteks** on Haapsalu Linnavalitsus, Läänemaa Arenduskeskus (LAK), TLÜ Haapsalu kolledž (TLÜ HK), Haapsalu Kutsehariduskeskus (HKHK), HITSA (Hariduse Infotehnoloogia Sihtasutus, endine. Tiigrihüppe Sihtasutus), Riist- ja tarkvara tootjad, tehnoloogiaettevõtted, tehnoloogiat õpetavad ülikoolid, instituudid, kolledžid, JA Estonia, Rotary, JCI, LENKS (Läänemaa Ettevõtlike Noorte Koostöö Selts), Lääne Maavalitsus, Läänemaa Omavalitsuste Liit. Keskuse **koostöövõrgustikku** on peale kohalike üldharidusasutuste ja maakonna ettevõtjate kavas võtta ka edumeelsed IT lahenduste pakkujaid mujalt.

Haapsalu linnavalitsus partner **Läänemaa õpilasmaleva** projektis.

Haapsalu Linnavalitsus osaleb koos Ridala vallavalitsuse ja Kaitseliiduga **Kiltsi Tööstusala arendamises**, mille arendamisel lähtutakse kolmest võimalikust rakendusmudelist: logistikapark, töötleva tööstuse park ja öko-tööstuspark. Tegemist on Kiltsi külas asuva endise militaarlennuvälja kirdenurgas paikneva sõjaväelinnakuga ja sellega piirneva maa-alaga, mille suurus on ligi 45 hektarit. Kiltsi tööstusala loomisel on kohaliku omavalitsuse esmane eesmärk uute töökohtade loomine ning maksubaasi suurendamine. Teostatavus- ja tasuvusanalüüsi kohaselt on soov, et 2015. aastaks on tööstusosal vähemalt 7 tootmisettevõtet ja nendes on loodud ca 50 uut töökohta. Oodetakse, et tööstusala infrastruktuuri arendamine toob piirkonda vähemalt 6,39 miljonit eurot tootlikke investeeringuid.

Haapsalu Linnavalitsus kuulub **Läänemaa Omavalitsuste Liitu**, kelle kaudu rahastatakse **Läänemaa Arenduskeskust**. Viimane pakub alustavale ettevõtjale tasuta nõustamist. Lisatasu eest pakutakse äriplaanide, finantsprognooside ja projektitaotluste koostamist (välja arvatud EASi toetusprogrammide taotlused); väikeettevõtte diagnostika läbiviimist; tasuvus-teostatavusanalüüside koostamist; töökeskkonna riskianalüüsi läbiviimist mikroettevõtetele.

Haapsalu linn osaleb **riiklikus investorteeninduse programmis**, mille raames anti kohalike omavalitsuste ja maakondlike arenduskeskuste esindajatele Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning EAS investorteeninduse programmi „Investorteeninduse võimekuse tõstmine kohalikul tasandil“ raames teadmised investorite vajadustest, määratleti üldine investeerimisinfo ja suuremad objektid ning viidi läbi omavalitsuste arengusuundadele vastav investeerimisvõimaluste kaardistus.

Haapsalu Linnavalitsus osaleb **Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledži nõukogu** töös. Eelkõige ollakse huvitatud muuta kuurortinnana tuntud Haapsalu ülikoolilinnaks ja luua võimalused kõrghariduse omandamiseks kohapeal. Tuginedes Tallinna Ülikooli traditsioonidele ja kvaliteedile, panustab kolledž läbi õppe-, arendus- ja uurimistöö teadlikult ka regionaalarengusse.

TLÜ Haapsalu Kolledži juures tegutseb **Haapsalu Terviseedenduse ja Taastusravi Kompetentsikeskus (TERE KK)**. Selle tegevuse peamiseks ideeks on terviseedenduse ja taastusravi valdkonna arendus ning koostöö suurendamine piirkonna ettevõtetega, tagades valdkonnas teadmistemahukama ettevõtluse arendamise. Kompetentsikeskus soovib kujuneda rahvusvaheliselt tunnustatud uurimise, arendamise, rakendamise ja teabe vahendamise keskuseks, keskendudes kahele kitsamale fookusele: a) ravimuda uurimine, selle mõjude hindamine, oskusteabel põhineva ettevõtluse arendamine; b) elanikkonna liikumis- ja tegevusvõime hindamine, arendamine (preventsioon ja taastamine), nõustamine, oskusteabe ettevõtlusesse rakendamine. Haapsalu linnavalitsus on organisatsiooni **koostööpartner**, mille kinnituseks on sõlmitud koostööleping. Sellega võtab linn kohustuse toetada rahaliselt 127 823,3 euroga kompetentsikeskust 2014. aastani ja aidata kaasa selle jätkusuutlikule arengule tulevikus. Haapsalu linnavalitsus andis Kompetentsikeskuse käsutusse ruumid Lihula mnt 12. Haapsalu linnapea kuulub Haapsalu linna esindajana kompetentsikeskuse nõukogusse.

Tallinna Ülikool ja Läänemaa Omavalitsuste Liit asutasid 2008. aastal TLÜ Haapsalu Kolledži juurde **Läänemaa Elukeskkonna Tuleviku-uuringute Sihtasutuse (LETS)**. Sihtasutuse eesmärkideks on omavalitsuste strateegilise juhtimissuutlikkuse arendamine läbi uurimistegevuse ja koolitamise ning kolledži õppeprotsesside ja regionaalse arendustegevuse sidususe tugevdamine. Sihtasutus on võtnud endale eesmärgiks koondada olemasolev teadusinfo ja senise uurimistegevuse tulemused Läänemaal ja algatada, koordineerida ja teostada piirkonna vajadustest lähtuvaid uuringuid ning prognoosida maakonna tulevikusuundumusi. Sihtasutuse nõukogu moodustavad kolm Läänemaa Omavalitsuste Liidu esindajat ning kolm TLÜ Haapsalu Kolledzi esindajat. LETS eestvedamisel viiakse läbi projekti, mis aitab Läänemaa koolide **õpetajatel integreerida ettevõtlikkusõpet koolitundidesse ning kooli üritustesse vastavalt riiklikule õppekavale**. Toetatakse mini- ning õpilasfirmade tegevust ja seeläbi Läänemaa noorte ettevõtlikkust ja konkurentsivõimet.

Haapsalu Linnavalitsus tegeleb aktiivselt linna **turimiturundusega ning turismitoodete ja -teenuste arendamisega, et suurendada külastajate arvu**.

Haapsalu Linnavalitsus on **MTÜ Läänemaa Turism asutajaliige**. Tegemist on maakondliku katuseorganisatsiooniga, mis pakub oma liikmetele turismialaseid koostöö-, arendus- ja turundusvõimalusi ning koordineerib maakondlikke turismitegevusi. Organisatsiooni struktuuri osaks on **Haapsalu Turismiinfokeskus**. Haapsalu Linnavalitsus tasub vastavalt lepingule Turismiinfokeskusega organisatsioonile tegevustoetust halduskuludeks ja turunduseks (2012. aastal 6700 eurot) ning iga-aastast liikmemaksu (2013. aastal 10401 eurot). MTÜ Läänemaa Turism haldab Haapsalu linnapiiril asuvaid reklaamtahvleid ja linnas asuvaid turismiinfoviitasid. Oluliselt panustatakse teabe jagamisse Haapsalu kui turismi sihtkoha tutvustamisel, mida kaasrahastatakse EAS turundusmeetme projektist "Haapsalu ja Läänemaa kultuuripuhkuse sihtkoht 2010-2013".

Turismiarengu seisukohalt on oluline Eesti-Läti programmist rahastatav 2-aastane **projekt Riverways** ("Development of water tourism as nature and active tourism component in Latvia and Estonia"), mis on suunatud loodusturismi ja **aktiivse puhkuse ning eelkõige veeturismi arendamisele ja veeturismi konkurentsivõime tõstmisele**. Projekti raames ehitatakse aurulaev ajalooliste jooniste (1908) järgi, mis võiks korrada mahutada 15-20 reisijat ja sõitma Haapsalu lähel. Selline autentse laevakooopia oleks esimene omataoline

Eestis. Haapsalus on kavas ajalooliste laevade eksponeerimiseks ja mugavama teenindamise tagamiseks ujuvkai soetamine Promenaadi paadisillale ning Rannarootsi muuseumi juurde. Maaomavalitsused kavandavad kajaki- ja kanuumatkade korraldamiseks 9 puhkepaiga rajamist. Projekti käigus töötatakse välja täpsemad tootekirjeldused ja turundusmaterjalid, koolitatakse ettevõtjaid, tehakse koostööd piirkonnas asuvate turismisettevõtjate vahel. Kokku on projektis 39 partnerit. Läänemaalt osaleb projektis Haapsalu linn ja Läänemaa Arenduskeskus.

Oluliseks iga-aastaseks sündmuseks on **ettevõtlusnädal**, mida tehakse koostöös Läänemaa Arenduskeskusega. Samuti on Haapsalu linnavalitsus kutsunud kokku **ettevõtjate ümarlaudasid**, kuid süstemaatilist kooskäimist pole välja kujunenud.

Ettevõtluskeskkonna toetamiseks on arutatud on turismimaksu kehtestamist Haapsalus asuvatele turismisettevõtetele²⁰, kuid selle rakendamisest on loobutud.

Haapsalu linnavalitsus **osaleb aktiivselt Haapsalust Tallinna sõiduks raudtee taastamise aktsioonides.**, mida peetakse osaks ettevõtlusaktiivsuse suurendamisest kohapeal.

Haapsalu linn toetab oma **eelarvest kultuurisündmuste korraldamist**. Linna eelarves on selleks eraldi eelarverida.

Intervjuude käigus toodi **kitsaskohtadena** välja, et Haapsalu ettevõtlussuunalist tegevust pärsib kõige enam **munitsipaalma puudumine, ettevõtluse toetamiseks vahendite nappus linnaeelarves, tööjõu madal kvalifikatsioon, suuremad tootmiskulud tulenevalt ettevõtja kaugusest pealinnast, elektrienergiaga varustamise probleemid, ettevõtjate vähene motiveeritus ja ideede puudus, tootmisettevõtete vähesus, IT alal on kohapeal vähe õppimisvõimalusi, kõrge maa ja kinnisvara hind.**

Intervjuud:

Urmas Sukles - linnapea. Haapsalu linnavalitsus

Andres Huul - juhataja, Läänemaa Arenduskeskus

Talis Vare - direktor, Terviseedenduse ja Rehabilitatsiooni Kompetentsikeskus (TERE KK)

Hele Leek-Ambur - juhataja, Läänemaa Elukeskkonna Tuleviku-uuringute Sihtasutuse (LETS).

Jane Möll - juhataja, MTÜ Läänemaa Turism

---

²⁰ Turismimaksu kehtestamine toob ettevõtetele täiendava maksukoormuse, mis pärsib kohaliku ettevõtluse arengut (näiteks vahendeid investeeringuteks ja palkadeks) ja ettevõtete konkurentsivõimet teistes piirkondades asuvate ettevõtetega. Arvutused on näidanud, et saadav tulu Haapsalu linnakassasse ei pruugi olla sellises mahus, millega saaks oluliselt ettevõtlusolukorda parandada. Juhul kui näiteks turismimaks siiski kehtestada, on eelduseks, et raha kogumise eesmärk on üheselt mõistetav ja raha kasutamine sihiäprane, tõhus ja läbipaistev ning et raha ei panna linna arengu teistesse valdkondadesse, mis vajavad ka rahastamist. Haapsalu linnas ettevõtluse toetuseks on arutatud võimalusi rakendada regionaalpoliitilisi meetmeid, näiteks ettevõtete maksukoormuse vähendamist väljapool Tallinna. Hea näide on Harju Elekter investeering Haapsallu, kus tol ajal kehtis ettevõtetele tulumaksu soodustus, mis oli nende Haapsallu kolimise üks peamisi põhjusi. Samuti võiks ettevõtlust soodustada teenuseid käibemaksuga erinevalt maksustades (selles osas on riiklik poliitika olnud vastupidine). Eriti oluline oleks selline käibemaksu erisuste olemasolu turismi- ja meelelahutuse tööstuses.

7.3. Rakvere linn

Rakvere Linnavalitsuse struktuuris on **ettevõtlusega tegelemine otsese tööülesandena** arendusspetsialistil ja haldusspetsialistil. Arendusspetsialist teeb koostööd ettevõtjatega linna arengut ja haldusspetsialist tööstusala turundamist puudutavates küsimustes.

Rakvere linna arengukava aastateks 2012-2030 sisaldab ülevaadet linna ettevõtluskeskkonnast ja sellega seotud taristust. Linna ruumilist arengut käsitlevas osas nähakse, et tööstusalad on välja arendatud, tootmises kasutatavad tehnoloogiad on kaasaegsed ja keskkonnasõbralikud. Linna tootmisettevõtted on innovaatilised ja töötajad motiveeritud. Ettevõtlusele on tagatud on head logistilised võimalused toodangu ja tooraine vedudeks (raudtee sh ühendus sadamatega, maanteed, lennuväli). Töökohtade ja elupiirkondade vahel toimivad mugavad, kiired ja ohutud transpordiühendused. Konkreetselt peetakse oluliseks **tööstuspargi taristu väljaehitamist ja kruntide realiseerimist**, lisaks teiste perspektiivsete arendusalade ettevalmistamist investeringuteks. Oluliseks peetakse Rakvere **atraktiivsust**, mis aitab meelitada linna nii ettevõtjaid kui ettevõtteid. Arengukavas tõdetakse, et rakverelastele on töökohtadega kindlustamisel tähtis kõrge ekspordipotentsiaaliga mitmekülgne tööstussektor, mis toetub olulisel määral kohalikule ressursibaasile, mida väärindatakse tehnoloogilist taset tõstes ja rahvusvahelises tööjaotuses osaledes. Rakvere tööjõuareaali laiendamise huvides on **oluline maanteevõrgu kvaliteedi parandamine ja liiklusohutuse suurendamine**. Samuti on vajalik Viru- ja Järvamaa avaliku transpordivõrguga kaetuse suurendamine ning ühistranspordiliinide töö parem koordineerimine.

Ettevõtluse tulevikku nähakse kvaliteetse taristuga ja mitmekülgsete võimalustega piirkondades Rakvere põhja- ja idaosas: Lennuvälja, Mõisavälja ja Paemurru tööstusalad.

Lennuvälja tööstusala suurus on 24 hektarit ja alal asuvad tootmiskaaks mõeldud 39 kinnistut ja kaks ärimaaks mõeldud kinnistut Raudtee tänaval. Linn näeb sihtrühmana ehitusmaterjalide-, toiduainete-, metalli- ja puidutööstuse ettevõtteid, samuti väiksemaid keemiatööstuse, aparaadi- ja masinaehituse ning logistika- ja autotranspordiettevõtteid. Tööstusala väljaarendamine maksis üle 2,1 milj. eurot, millest EASi toetus oli 1,4 milj eurot. Tulevikus on piirkonda planeeritud rajada väikelennukite lennuväli koos vastatavale sektorile teenust pakkuva ettevõtlusega. 2009. aastal valmis tööstusala ühendava raudteeülesõidu projekt maksumusega 1 miljon eurot, mis on kavas ellu viia 2014+ rahastamisperioodil.

Paemurru tööstusala arendamise käigus parendatakse juurdepääsu tööstusalale, et seeläbi luua eeldused alal jätkusuutlike töökohtade loomiseks, olemasolevate ettevõtete arenguks ning erainvestorite kaasamiseks.

Nähakse ette uue tööstusala rajamist Rägavere teega, Ehituse ja Karja tänavatega piirnevale alale. Hea logistilise asendiga kinnistute müügitöös soovitakse keskenduda Skandinaavia riikide ettevõtetele, kes on huvitatud sealsete tootmisüksuste kulude

vähendamisest ning kvalifitseeritud tööjõule baseeruva väike ja keskmise suurusega ettevõtetes tootmise arendamisest. Toetamaks Virumaa ettevõtluse tulevikuvisionide elluviimist kvalifitseeritud spetsialistide, erinevate uuringute ja koolituste ning füüsilise keskkonnaga tegutseb Rakveres **intelligentsete hoonete tehnoloogiaid uuriv ja arendav Targa Maja Kompetentsikeskus**. Kavas on Rakvere Ametikooli renoveerimine ja selle kujundamine Virumaa kutse- ja täiendõppekeskuseks.

Rakvere linna arengukavas nähakse vajadust suurendada rongide reisijateveo kiirust, mugavust ja sagedust nii Tallinna kui Narva suuna. Selleks pikendada elektriraudteed vähemalt Tapalt Rakvereni ja hiljem ka Narvani. Piirkonna majanduselu aktiveerimiseks on oluline Tallinn - Narva - St.Peterburgi neljarealise maantee (Via Vironia) ja Narva uue maantee ehitamine.

Rakvere linna soovitakse muuta ühe-kahe päeva külastuspaigast pikemaks kohalolekuks põhjust andvaks sihtkohaks. Selleks nähakse ette turismipaketid, mis kaasavad lisaks Rakverele veel linna lähiümbruse ja Lahemaa. Samuti võiks nendes olla Rakverele ainuomaste tootmisettevõtete külastamine koos toodangu ostmise või degusteerimisega. Eesmärgistatakse ka Rakveret külastavate turistide arvu suurendamist.

Rakvere Linnavalitsus rahastab Turismiinfokeskuse tööd, ca 60-70% aastaeelarvest. Turismiinfo kulu 11960 eurot, EAS-ilt 12782 eurot. Siia lisandub veel trükiste kulu, mida samuti rahastatakse Rakvere linna eelarvest.

SA Lääne-Viru Arenduskeskuse asutajateks on Lääne-Viru Maavalitsus ja Lääne-Virumaa Omavalitsuste Liit. Keskus pakub ettevõtjatele infoteenuseid, tasuta nõustamisteenuseid ja proaktiivsete tegevuste läbiviimist, mis tulenevad Keskuse ja EASi sihtfinantseerimise lepingust ning maakondlike partnerite kaasfinantseerimislepingust.

SA Lääne-Viru Arenduskeskus korraldab ettevõtjatele infopäevi, koolitusi ja seminare. Infopäevade põhiteemaks on ettevõtlustoetused, ettevõtlusaktiivsus Lääne-Virumaal ja Lääne-Viru Arenduskeskuse teenuste tutvustus. 2012. aastal viidi läbi seitsmepäevane baaskoolitus alustavatele ettevõtjatele, milles osales Lääne-Virumaalt 21 inimest, neist Rakverest 8. Aastal 2012. loodi Lääne-Virus 354 uut ettevõtet, millest Rakveres 125. Aastal 2013 tuli maakonda juurde 73 uut ettevõtet, neist 26 Rakveres.

Korraldatakse ettevõtluspäevi. Viimase peateemaks oli ideede genereerimine, inimeste motiveerimine ja enesuse tõstmine. Ettevõtluspäeva raames toimus ettevõtjate tunnustamisüritus. Koostöös koolidega viiakse läbi ettevõtlusteadlikkuse tõstmisele suunatud seminare ja infopäevi. Jätkatakse programmi „Ettevõtlik kool/ettevõtlik haridus“, mille eesmärk on ettevõtliku ja algatusvõimelise inimese/ettevõtja kasvatamine. Rakvere mõned haridusasutused on lülitunud ettevõtliku lasteaia ja ettevõtliku kooli võrgustikku ja SA Lääne-Viru Arenduskeskus kaasabil on kava selle tegevuse oluliseks võimendamiseks lähiaastatel. Praegu Rakvere koolides õpilasfirmasid ei ole.

Rakvere Linnavalitsus tunnustab igal aastal linna parimaid ettevõtjaid. Koos käib ettevõtjate ümarlaud, regulaarselt iga aasta kevadel toimub turismiettevõtjate arutelu, mille eesmärgiks on kooskõlastada tegevused algavaks turismihooajaks.

Kõige suurem piirang linna ettevõtlussuunal tegemistes on rahaliste vahendite nappus. Vajalik on oluliselt enam raha infrastruktuuri arendamiseks ja turundustegevuse tõhusaks läbiviimiseks, kiirendada ja lihtsustada asjaajamist, et kasutada riigimaad, suurendada koostööd era- ja avaliku sektoriga ja naaberomavalitsustega.

Rakvere linn toetas 1. septembrist 2012 kuni 15. veebruarini 2013 kestnud pilootprojekti, milles Rakvere Ametikool koos partneritega töötas välja uue **ettevõtlikkuse ja ettevõtluse õpetamise metoodika Ettevõtlusteater** (<http://www.facebook.com/Ettevotlusteater>), mis on suunatud kõrg- ja rakenduskõrgkoolide tudengitele, gümnaasiumide ja ametikoolide õpilastele.

Intervjuud:

Tea Treufeldt - juhataja, Lääne-Viru Arenduskeskus

Inge Peebu - arendusspetsialist, Rakvere linnavalitsus

7.4 Kose vald

Kose vallavalitsuses ettevõtlusega tegelev struktuuriüksus ja töötaja puuduvad.

Kose valla arengukava 2011-2025 esitab ülevaate valla ettevõtluskeskkonnast. Selles nenditakse töökohtade vähesust ja elanike madalat kohapealset ettevõtlusaktiivsust. Rahul ei olda olmeteenuste vähesusega ja nende madalala kvaliteediga. Kohapeal puudub kingsepp, keemiline puhastus, autopesula. Halb on kohalike teede sõidukatte kvaliteet, parem võiks olla vallasisese ühistranspordi korraldus. Ei jätku eelarveliste vahendeid valla arenguliste vajaduste katmiseks. Samuti on kitsaskohaks valla rikkaliku kultuuriloo ja -traditsioonide vähene kasutamine kohaturunduses ja turismi alases tegevuses.

Väljakutsetena ettevõtluses nähakse Tallinn-Tartu maantee väljaehitusega kaasnevatele muutustele reageerimist, mis võimaldab Tallinna suunalise pendelrände võimaluste parenemist, aktiivset osalemist pealinnaregiooni valglinnastumise protsessis ja sellest tulenevas kinnisvara- ja tööturu arendamises. Soovitakse parandada kohaturunduse korraldust. Keskesel kohal on valla arengukavas uute töökohtade loomise toetamine, eriti töökohtade loomine naistele, kes on huvitatud töötamisest kodu lähedal. Nähakse ette meetmeid uute investeeringute meelitamiseks valda, soovitakse tõhustada tööjõu väljaõpet koostöös Töötukassaga. Samuti on kavas teha investeeringuid elukeskkonda, et parandada valla üldist elukeskkonna kvaliteeti ja suurendada selle atraktiivsust investoritele.

Kose valla arengukava koosseisu kuuluvas tegevuskavas aastani 2020 nähakse ette tööjõu-uuringu läbiviimist töötute ja töötavate Kose valla elanike hulgas, Kose-Risti moto- ja vaba aja kompleksi detailplaneeringu ja ehitusprojekti koostamist. Suurt tähelepanu pööratakse infrastruktuuri rajamisele ja parendamisele: ühisvesi ja reovee ärajuhtimine, teed ja tänavad, soojamajandus, kergliiklusteed ja tänavavalgustus. Olulisel kohal on koostöö eri partneritega valla arengulistes küsimustes

Kose vallas on hea koostöö SA Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskusega (HEAK), kelle eesmärk on aidata kaasa ettevõtjate, kodanikeühenduste ja kohalike omavalitsuste ideede elluviimisele, mis toetavad kohalikku arengut ja maakonna tasakaalustatud regionaalarengut.

HEAK pakub Kose vallas **teenuseid alustavale ja tegutsevale ettevõtjale**. Näiteks ettevõtte asutamine, äriidee analüüs, äriplaani, finantsprognoside, projektide koostamine, rahastusvõimaluste tutvustamine EASist, Euroopa Liidu fondidest, tegutseva ettevõtte arendamine ning ettevõtete abistamine investorite leidmisel. HEAK koordineerib Harjumaa turismitegevust ja toetab noorte ettevõtlikkuse kasvule suunatud tegevusi. Koostatakse ja hinnatakse projekte, nõustatakse ettevõtjaid projektidele finantseeringute leidmisel, aidatakse kaasa projektide teostamisele.

Kose Vallavalitsuse initsiatiivil on toimunud valla **ettevõtjate ümarlaudasid**. Arutatud on ettevõtluskeskkonna parandamise teemadel. Regulaarset ettevõtjate kooskäimist pole kujunenud, vaid see toimub vajadusest lähtuvalt. **Kose valla kodulehel on valla ettevõtteid tutvustav alajaotus.**

Kose Vallavalitsus viib igal aastal läbi **konkursi Kose valla vallasõbralikuma ettevõtte tunnustamiseks**. Auhinda antakse Kose vallas tegutsevale jätkusuutlikule ettevõttele või ettevõtte Kose vallas asuvale allüksusele, mis on andnud oma pikaajalise tegutsemisega Kose vallas tööd valla elanikele ning on mitmeti toetanud Kose valda tema ettevõtmistes. Kose vallasõbralikuma ettevõtte tunnustuse andmise otsustab Kose vallavolikogu majandus- ja finantskomisjon koos Kose Vallavalitsusega. Tunnustus omistatakse kahes kategoorias: a) väikeettevõtte, kuni 15 töötajat ja b) suureettevõtte, 15 ja enam töötajat. Vallasõbralikuma ettevõtte nimetusega kaasneb **Kose teeneteplaat**, mis antakse üle Kose Vallavalitsuse poolt Eesti Vabariigi aastapäeva tähistaval pidulikul aktusel.

Kose valla võimalusi ettevõtluse suunal tegutsemisel **piirab munitsipaalmaa puudumine**, näiteks tööstusala arendamiseks. Samuti **napib rahalisi vahendeid** ettevõtjate toetamiseks. Kose valla ettevõtjad saavad osaleda konkursil **Harjumaa Aasta Ettevõtja**, kus tunnustatakse ettevõtteid, kes on aasta jooksul silma jäänud tublide tulemuste või maakonna (ja ka riigi) maastaabis tegudega, mis väärivad äramärkimist.

Kõneaineks on olnud **kaugtöökeskuse rajamine** Kose valda, kuid kavatsus soikus. Erinevate koostööpartneritega on viidud läbi **ettevõtjate koolitusi**, näiteks turismivaldkonnas tegutsevatele väikeettevõtjatele. Kose valla noortel on olnud võimalusi osaleda noorte motivatsiooni- ja isikliku arengu alastel koolitustel.

Kose vald on Ida-Harju Koostöökoja liige, mille kaudu toetatakse ka ettevõtlusalaste projektide elluviimist. Näiteks on toetatud valla ettevõtete osalemist messil Tourest 2013. Koos Aegviidu, Anija ja Raasiku valdadega viidi ühiselt läbi **koolitusi töötutele**.

Intervjuud:

Vello Jõgisoo - vallavanem, Kose vallavalitsus

Kaupo Reede - juhataja, SA Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus

7.5 Rõuge vald

Rõuge vallas töötab täiskohaga **arendusjuht**, kelle üheks ülesandeks on ettevõtlusega tegelemine.

Valla ettevõtlusvaldkonna kujundamist toetavad **Rõuge valla arengukava 2010-2017** (Muudetud Rõuge Vallavolikogu 31.10.2012 määrusega nr 10) ja **Rõuge valla aktiivturismi arengukava aastani 2013**. Piirkondade arengu tulevikku kajastavad **Sänna piirkonna arengukava 2011 - 2017**, **Nogo küla arengukava**, **Nursi küla arengukava**, **Rõuge aleviku arengukava 2008-2012** ja **Viitina küla arengukava 2010-2017**.

Rõuge valla arengukava 2010-2017 näeb ette, et perioodi lõpuks on Rõuge vallas kõrge teeninduskultuuriga kvaliteetset teenust ja toodangut pakkuvad ning uutele tehnoloogiatele avatud ettevõtted. Selle tarvis soovitakse töötada välja ettevõtluse arendamise meetmed, parendada infrastruktuuri, tihendada koostööd avaliku sektori ja erasektori vahel. Kavas on investorite meelitamine valda ja omavalitsuse äriühingu tegevuse laiendamine. Samuti on kavas tõsta valla kui elu- ja töökoha atraktiivsust, rajada ja arendada tööstusalasid ning teha jõupingutusi soodsa majanduskeskkonna loomiseks. Konkreetselt on lähiaastatel soov rajada tööstustsoon Rõugesse, Nurssi, Sännasse ja Viitinasse, mitmekesistada ettevõtlustoetusi, luua kaugtöökohti ja vabade töökohtade andmebaas valla internetipõhisel kodulehel. Selleks kaardistatakse vaba tööjõud vallas. Ettevõtluse infrastruktuuri alal nähakse ette riigi põhiteede, Rõuge-Kurgjärve-Haanja, Mustahamba-Viitina-Luutsniku-Läti, Põdrasoo-Sadra teede mustkatte alla viimine, samuti tööstuspinna rajamist ja tankla ehitamist Rõugesse. Veel soovitakse ettevõtjate kaasamist Nursipalu laskeväljaga seotud majandustegevusse, teede korrashoidu, toitlustamisse jne. Kavas on koostöö arendamine töötute aktiveerimisel - töötutele rehabilitatsiooni korraldamine.

Rõuge valla ettevõtjad/ettevõtted (FIE-d, OÜ-d, AS-id) saavad taotleda Rõuge valla eelarvest toetust ettevõtlusega alustamise, tegevuse ümberorienteerumise, tegevuse laiendamise ja ettevõtte uue tegevusvaldkonna arendamiseks Rõuge vallas. Toetuse abil tehtavad investeeringud peavad olema suunatud ettevõtluse arendamisele koduvallas. Samuti on võimalik taotleda koolitustoetust. Toetuse taotleja peab olema registreeritud ja tema tegevuskoht (FIE-l elukoht) asuma Rõuge vallas

Taotlusi võetakse vastu jooksvalt. Rõuge vallavalitsuse poolt makstava ettevõtlustoetuse (sh koolitustoetuse) ülemmäär on 1000 eurot ja suuremahulise toetuse (projekti kogumaksumus vähemalt 16 000 eurot, selleks on vajalik äriplaan) korral kuni 3000 eurot. Taotleja omafinantseeringu suurus peab olema vähemalt 30% projekti kogumaksumusest, v.a suuremahulised projektid. Tingimus, et üks ettevõtja saab taotleda toetust maksimumsumma ulatuses kokku kolme aasta jooksul alates esimesest taotlusest.

Aastatel 2003 - 2012 on jagatud Rõuge valla poolt ettevõtlustoetust enam kui 56000 eurot. Toetatud on kokku 84 valla ettevõtjat-ettevõtet. Neist 52 FIE-t ja 32 osahingut. Koolitustoetusi on antud välja kolmele majandusüksusele. 2013. aastal on Rõuge valla eelarves kavandatud ettevõtluse arengu toetamiseks ja stardiabiks 10550 eurot.

Rõuge valla alustavatele ja tegutsevatele ettevõtjatele pakub **tasuta nõustamisteenust iga kuu neljandal teisipäeval Võrumaa Arenguagentuuri ettevõtluskonsultant**. Nõustamine toimub Rõuge vallamajas kella 09.00 - 12.00 ja vajalik on eelregistreerimine. **Alustavale ettevõtjale** pakutakse tasuta nõustamist järgnevates küsimustes:

- Ettevõtte alustamine. Sobivaima ettevõtlusvormi valik
- Ettevõtte elektrooniline asutamise nõustamine
- Äriidee hindamine
- Äriplaani ja finantsprognoside koostamise nõustamine
- Alustavale ettevõtjale suunatud toetusprogrammide alane nõustamine
- Maksud ja aruandlus ettevõttes
- Turundus ja müük ettevõttes
- Ettevõtte juhtimise alane nõustamine
- Personalijuhtimine, töölepingute sõlmimine
- Abi koostööpartnerite leidmisel.

Lisatasu eest pakutakse äriplaani, finantsprognoside ja projektitaotluse koostamist (välja arvatud EASi toetusprogrammide taotlused).

Tegutsevatele ettevõtjale on esmane infopäring mistahes küsimuses tasuta. Lisaks pakutakse tasuta nõustamist kuni 4 tunni ulatuses järgnevates küsimustes:

- Ettevõtte kitsaskohtade hindamine ja likvideerimise nõustamine
- Ettevõtte arendusplaanide elluviimise nõustamine
- Riiklike toetusprogrammide alane nõustamine
- Äriplaani koostamise ja elluviimise nõustamine
- Projektitaotluste koostamise alane nõustamine
- Abi koostööpartnerite leidmisel
- Abi ettevõtja jaoks sobiliku ärikonsultandi leidmisel.

Lisatasu eest pakutakse äriplaanide, finantsprognoside ja projektitaotluste koostamist (välja arvatud EASi toetusprogrammide taotlused); väikeettevõtte diagnostika läbiviimist; tasuvus-teostatavusanalüüside koostamist; töökeskkonna riskianalüüsi koostamist mikroettevõtetele. Lisainfo veebilehel www.vaa.ee

Rõuge vallas hakati esimestena Võrumaal turistidele infot jagama aastal 1995. **Turismiinfopunkti** haldab ja finantseerib Rõuge Vallavalitsus. Infopunkt asub Ööbikuoru keskus aleviku piiril Tindi külas. Hoone on valla bilansis.

Ööbikuoru keskuse ehitamise vajaduse tingis suur küllastajate arv suveperioodil. Ööbikuoru piirkonda väisab suvel 40-60 tuhat inimest. Keskuse hoones käib turismiinfot küsimas olenevalt aastast 6000 - 12 000 inimest. Välismaalastest küllastajate hulk jääb 20% piirimaile. Välismaalaste TOP 3 on aasta-aastalt olnud lätlased, sakslased ja soomlased. Enamus küllastajatest tutvub ka ümbruskonnaga.

Keskuses on avatud 2 käsitööpoodi. Huvilistele jagatakse suuliselt ja paber kandjal turismiinfot, samuti on müügil suveniirid ja muud turismitrukised. Infoletis on tööl maist-septembrini 2-4 klienditeenindajat. Rõuge vald maksab töötajate palga.

Ööbikuoru keskuse kõrval asub valla poolt ehitatud ja hallatav tuulegeneraatoriga vaatetorn:http://rouge.kovtp.ee/et/vaatamisvaarsused//asset_publisher/f9zl/content/oo-bikuoru-vaatetorn. Rõuge vald on ka taastuenergeetiliste lahenduste propageerijateks <http://energiapark.rauge.ee/>.

Igal aastal korraldatakse valla **ettevõtjatele infopäevi ja ümarlaua vestlusi**. Sageli kutsutakse erinevaid esinejaid, et ettevõtjad saaksid rohkem infot "maailmas toimuvast", mille abil oma ettevõtet paremini arendada. Mõnel aastal kutsutakse ettevõtjad kokku vaid korra, teistel jälle 3-6 korda aastas, vastavalt vajadusele. Samuti toimub aastas korra ettevõtjatega **ringsõit-õppevisiit** oma maakonnas või naabrite juures. 2012. aastal käidi Rõuge Vallavalitsuse initsiatiivil ettevõtjatega Soomes (ühe valla projekti raames, kogu reis ettevõtjatele tasuta).

Rõuge vald on Võru Maavalitsuse Est-Lat-Rus projekti partneriks. Projekt on algusjärgus. Selle raames tehakse valmis **Rõuge aleviku piiril asuv tulevase tööstusala detailplaneering** ning tehnilised projektid kommunikatsioonidele.

Rõuge vald on liitunud ka **Invest in Estonia programmiga**, osalenud vastavatel koolitustel ning täitnud ankeedi välisinvestorite valda meelitamiseks.

Rõuge vallas töötab **Rõuge Noortevolikogu**. Tegemist on noorteühendusega, mille töös osalevad noored on valitud valimiste teel. Rõuge Noortevolikogu annab seal osalevatele noortele võimaluse olla rohkem kursis vallas toimuvate tegevuste ja tehtavate otsustega. Rõuge Vallavalitsus ja Rõuge Vallavolikogu annavad iga vallavolikogu istungi eel noortele teavet arutlusele tulevate küsimuste kohta. Noortevolikogusse kuuluvatel liikmetel on teistest suurem võimalus mõjutada vallas toimuvaid otsustusprotsesse ning õppida tundma kohaliku omavalitsuse ja riigi korraldust.

Rõuge vallas tegutseb **internetipõhine Rõuge TV**, mis on omavalitsusest sõltumatu ja vabatahtlikkuse alusel tegutsev. Idee ja teostus ning kaubamärk kuulub valla ühele vanimale ja elujõulisemale vabäühendusele MTÜ Noorsooühing Rõuge Noorteklubi (www.noorteklubi.ee). Selles kajastatakse lisaks aeg-ajalt ka valla ettevõtjate tegemisi, jagades infot uutest turule tulijatest ja osutatavatest teenustest.

Rõuge vald on liitunud **kodanikualgatusega „Maale elama!“**, mille kaudu aidatakse inimestel ületada takistusi maale elama tulemisel ja otsitakse tegusaid inimesi, kes soovivad uut elu- või puhkekohta rahulikus, kuid moodsas maapiirkonnas.

Intervjuud:

8. Kokkuvõte ja ettepanekud

Kohalikel omavalitsustel puudub seadusega pandud kohustus tegeleda ettevõtluskeskkonna arendamisega. Uuring näitas, et sellele vaatamata osalevad omavalitsused aktiivselt ettevõtluskeskkonna kujundamises. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja küsitlusuuringu põhjal 78% omavalitsuste juhtidest arvasid, et omavalitsused on ettevõtjasõbralikud ja 75% arvas, et omavalitsused peaksid aktiivselt toetama ettevõtluse arengut kohtadel. Sama küsitluse põhjal hindas 58,8% omavalitsustest koostööd ettevõtjatega väga heaks ja heaks. Seega on omavalitsuste juhid ettevõtluskeskkonda panustamise suhtes positiivselt meelestatud ja valdavalt on nende kogemus omavalitsuste poolsest ettevõtluskeskkonna arendamisest positiivne.

73% omavalitsusi kajastab oma interneti kodulehel ettevõtlusega seonduvat. 92% omavalitsusi käsitleb linna või valla arengukavas ettevõtluskeskkonda ja 81% esitab ettevõtluse arendamiseks meetmed. Konkreetset vormi ettevõtluse iseloomustamiseks ja meetmete koostamiseks arengukavades ei ole. Kõige enam tuuakse arengukavades meetmete all välja koostööle suunatud tegevusi (46% arengukavadest), vabade pindade ja tootmisalade kasutusele võtmist (38%), infrastruktuuri väljaarendamist (37%), koolituste, seminaride ja nõustamiste läbiviimist (35%) ning tööpoliitikas ja noortega töös kaasarákimist (30%). Ettevõtlusega tegelev eraldi struktuuriüksus või ametnik on 66 omavalitsusüksuses (29%). Ettevõtlusega tegelemise ülesanne on ametnikule teiste tööülesannete hulgas määratud 39 omavalitsuses. See ei tähenda, et teistes omavalitsustes ettevõtlusega ei tegeleta. Omavalitsustes viiakse ettevõtluskeskkonna arendust läbi väga erinevatel viisidel: a) omavalitsuste iseseisva tegevusena oma territooriumil; b) omavalitsuste koostööna läbi ühiste tugistruktuuride - ennekõike koostöös maakondlike arenduskeskuste ja piirkondlike turismiorganisatsioonidega - kelle tegevus- ja halduskulusid omavalitsused iga-aastaselt rahastavad; c) läbi konkreetsete ühekordsete koostöölepingute, näiteks Eesti Töötukassaga. Valdav enamus omavalitsusi kuuluvad Leader ja kalanduse tegevusgruppidesse, mille strateegiate koostamises ja ettevõtlusele suunatud tegevuste rahastamises on omavalitsustel tegevusgrupi liikmetena oluline sõnaõigus. Omavalitsused on ka projektitaotluste algatajad, mille tulemusena rajatakse ettevõtlusinfrastruktuuri piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetmetest, mille tulemused on ettevõtluskeskkonnale on olnud väga positiivsed.

Omavalitsuste ettevõtlusalases tegevuses on raske tuua välja seaduspärasusi. Ennekõike sõltub ettevõtlussuunal aktiivsus ettevõtluse olukorrast omavalitsuses, ettevõtluskogemusest ja -kultuurist, omavalitsusjuhtide motiveeritusest, aga ka omavalitsuse rahalistest võimalustest ettevõtluskeskkonna arengusse panustada. Suurematel omavalitsustel on olnud enam võimekust investeerida ettevõtluse infrastruktuuri, sh luua ettevõtlusalasid, tööstusparke ja inkubatsioonikeskusi. Juhtumite uuring omavalitsustes kinnitas, et ettevõtluskeskkonna arendamine neis on kohaspetsiifiline ja väga eripalgeline. Regionaalarengu strateegia 2014-2020 eelnõus nähakse toimepiirkondade põhists ettevõtluse arendamist ja eelisarendatavatele kasvuvaldkondadele panustamist. Selle edu üks eeldusi on omavalitsuste suurem

panustamine ettevõtluskeskkonda ja piirkondliku koostöö kasvatamine. Täna omavalitsused eristuvad oluliselt ettevõtlustoetuse aktiivsuses, kuid selle tulemuslikkuseks on vaja omavalitsustele tekitada motivatsioonimehhanism. Selleks on ennekõike vaja taastada ettevõtete seotus oma asukoha territooriumiga läbi ettevõtlusest laekuvate maksude omavalitsuste eelarvesse ja lihtsustada riigilt ettevõtluse arendamiseks maa munitsipaliseerimist. Võttes arvesse, et paljudel juhtudel inimesed liiguvad töö ja elukoha vahel omavalitsuse administratiivpiire ületavalt, st elukoht on ühes omavalitsuses ja töökoht on teises omavalitsuses, on aktuaalne riiklikult kogutava üksikisiku tulumaksust kohalikesse eelarvetesse laekuva raha jagamine isiku elu- ja töökohta omavalitsuste vahel. Proportsiooni arvutamisel tuleks võtta arvesse, et põhiosa üksikisiku tulumaksust kulub elanikele teenuste osutamiseks elukohajärgses omavalitsuses. Samuti on vaja suurendada eri haldustasandite vahelist koostööd, et koondada eri osapoolte ressursid ettevõtluse alase poliitika tõhusaks elluviimiseks kohtadel. Oluline on laiendada toetusmeetmeid, mis soosivad piirkonnale eripärase ressursi ja oskusteabe kasutamist ning aitavad kaasa piirkondade nutikale spetsialiseerumisele. Tuleks tõsta maakondlike arenduskeskuste rolli ettevõtlusalase tegevuse eestvedamises, investorteeninduses ja ettevõtlusalaste tugistruktuuride koordineerimises maakondades. Selleks sidustada omavalitsuste arengudokumendid ettevõtluse valdkonnas maakondlikul tasandil ja koostada maakondlikud ettevõtlusalased arengustrateegiad, mis on sisendiks riigieelarvest ja struktuurivahenditest raha eraldamiseks. Eri haldustasandite koostöös regionaalseid majanduskasvu võimalusi otsides saab täpsustada ülesannete jaotust ning rahastamist riigi ja omavalitsuste vahel ettevõtluskeskkonna arendamisel kaasates nendesse juba toimivad ettevõtluse arendamise tugistruktuurid. Vaja on algselt arutelu, et kas muuta ettevõtluskeskkonnaga tegelemine omavalitsustele kohustuslikuks ülesandeks või piisab nende poolsest vabatahtlikust tööst ettevõtluskeskkonda panustamisel.

Kasutatud allikad

- Avalikuks kasutamiseks mõeldud objektide mõju kogukonnale ning investeringute vajadus sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri parandamiseks maapiirkondades. Lõpparuanne, Ernst ja Young Baltic AS 2012.
- Eesti kalanduse strateegia 2007-2013.
- Eesti maaelu arengukava ja maaelu arengu strateegia 2007-2013.
- Eesti maaelu arengukava (MAK) 2014-2020. Eelnõu seisuga 22.07.2013.
- Eesti regionaalarengu strateegia 2020 lähteolukorra tervikanalüüs. Siseministerium 2012.
- Kilti tööstusala teostatavus- ja tasuvusanalüüs. ERKAS Valduse OÜ 2011.
- Kohalik omavalitsus ettevõtluse edendajana. Eesti Kaubandus-Tööstuskoda 2013.
- Kohalike omavalitsuste ettevõtjasõbralikkus. Eesti Kaubandus-Tööstuskoda 2012.

- Kohaliku omaavalitsuse üksuste võimekuse indeks 2012. Metoodika ja tulemused. Geomedia 2013.
- Lühikokkuvõtte E-äri ja e-kaubanduse kasutamine Eestis ja kasutamise laiendamise võimalused. AS PricewaterhouseCoopers Advisors 2013.
- Maapiirkonna ettevõtluse arenguvajadused ja -takistused Läänemaal ja Valgemaal. Uuringu lõpparuanne. Eesti Maaülikool, 2012.
- Maapiirkonna ettevõtjate olukord, arengutrendid ning toetusvajadus. Uuringu lõpparuanne. Majandus- ja sotsiaalinstituut. Eesti Maaülikool 2012.
- Regionaalse pendelrände kordusuuring. Tartu Ülikooli inimgeograafia ja regionaalplaneerimise õppetool. Koostajad: Rein Ahas, Siiri Silm. Tartu 2013.
- Pilte rahvaloendusest. Statistikaamet 2013.
- Tartu linna ettevõtluse arengukava 2007-2013. 2012. aasta täitmise aruanne. Tartu linna ettevõtluse osakond. Tartu 2013.
- <http://www.stat.ee/>
- Kohalike omaavalitsuste internetipõhised kodulehed.

Lisa 1. KOV investeerimisootuses objektid

Asukoht	Arv				Pindala, ha			
	Üld- planeer- ring	Detail- planeer- ring	sh. tehno- tööstus- park jms	Kokku	Üld- planeer- ring	Detail- planeer- ring	sh. tehno- tööstus- park jms	Kokku
HARJUMAA (va Tallinn)	13	17	9	30	155	240	182	395
Aegviidu	1			1	3,4			3
Anija vald	1			1	52,0			52
Jõelähtme vald		1		1		6,0		6
Keila linn		2	2	2		60,0	60,0	60
Keila vald	1			1	1,4			1
Kiili vald		2	1	2		3,7	1,9	4
Kose vald	2			2	5,2			5
Kuusalu vald	1	1		2	35,0	3,2		38
Loksa linn		1		1		2,0		2
Maardu linn		1		1		3,2		3
Saue vald		3	2	3		53,0	28,0	53
Saku vald		2	2	2		7,3	7,3	7
Paldiski linn		2	2	2		81,2	81,2	81
Raasiku vald	2			2		3,8	3,8	4
Rae vald	4	2		6	56,1	16,8		73
Vasalemma vald	1			1	1,6			2
LÄÄNE-VIRUMAA	10	1	0	11	354	34	0	388
Rakvere linn		1		1		34,0		34
Kunda linn	2			2	114,0	0,0		114
Kadrina alevik	1			1	21,5	0,0		22
Tapa linn	1			1	50,0	0,0		50
Haljala vald	1			1	34,0	0,0		34

Asukoht	Arv				Pindala, ha			
	Üld- planeer- ring	Detail- planeer- ring	sh. tehno-, tööstus- park jms	Kokku	Üld- planeer- ring	Detail- planeer- ring	sh. tehno-, tööstus- park jms	Kokku
Põdruse küla	1			1	1,4	0,0		1
Haljala	1			1	0,5	0,0		0
Tamsalu linn	1			1	73,0	0,0		73
Pajusi alevik	1			1	25,0	0,0		25
Vinni alevik	1			1	35,0	0,0		35
JÄRVAMAA	6	0	0	6	79	0	0	79
Ambla vald	1			1	8,3			8
Imavere vald	1			1	35,0			35
Järva-Jaani vald	1			1	0,9			1
Koigi vald	1			1	7,5			7
Türi vald	1			1	27,0			27
Mäo	1			1	0,0			0
LÄÄNEMAA	3	0	0	3	53	0	0	53
Ridala vald	1			1	45,0			45
Uuemõisa	1			1	2,0			2
Haapsalu linn	1			1	6,0			6
RAPLAMAA	0	3	2	3	0	274	31	274
Kohila vald		2	1	2		243,0		243
Rapla vald		1	1	1		31,3	31,3	31
Kohila vald		0		0		0,0		0
PÕLVAMAA	3	0	0	3	9	0	0	9
Põlva vald	1			1	5,5			6
Põlva linn	2			2	3,4			3
Põlva linn				0				0
TARTUMAA	1	10	10	11	121	610	610	731

Asukoht	Arv				Pindala, ha			
	Üld- planeer- ring	Detail- planeer- ring	sh. tehno-, tööstus- park jms	Kokku	Üld- planeer- ring	Detail- planeer- ring	sh. tehno-, tööstus- park jms	Kokku
Ülenurme vald		5	5	5	71,8	0,0		72
Tartu vald		2	2	2		552,0	552,0	552
Tartu linn	1	1	1	2	49,0	31,3	31,3	80
Vara vald		1	1	1		24,0	24,0	24
Tähtvere vald		1	1	1		2,4	2,4	2
PÄRNUMAA	4	1	1	5	43	8	8	50
Pärnu linn	1			1	27,0			27
Sauga alevik		1	1	1		7,8	7,8	8
Paikuse vald	1			1	5,6			6
Tahkuranna vald	2			2	10,0			10
Tahkuranna vald				0		0,0		0
HIIUMAA	8	1	0	9	95	13	0	108
Käina vald	4	1		5	8,3	12,5		21
Kärdla linn	3			3	17,0			17
Kõrgessaare vald	1			1	70,0			70
SAAREMAA	2	1	0	3	9	9	0	18
Kaarma vald	1			1				0
Kuressaare	1	1		2	9,0	9,0		18
Kuressaare		0		0		0,0		0
VILJANDIMAA	11	3	0	14	77	68	0	145
Karksi vald	1			1	14,8			15
Karksi-Nuia	1	1		2	0,7	1,0		2
Karksi vald	1			1	13,0			13
Suure-Jaani vald	1			1	14,3			14
Paistu vald	2			2	17,2			17

Asukoht	Arv				Pindala, ha			
	Üld- planeer- ring	Detail- planeer- ring	sh. tehno- tööstus- park jms	Kokku	Üld- planeer- ring	Detail- planeer- ring	sh. tehno- tööstus- park jms	Kokku
Kolga-Jaani vald	1			1	2,5			3
Halliste vald	2			2	2,2			2
Viiratsi vald		1		1		61,6		62
Võhma linn	1			1	7,5			8
Kõo vald	1			1	5,0			5
Viljandi linn		1		1		5,5		6
IDA- VIRUMAA	0	5	5	5	0	387	387	387
Narva		1	1	1		127,0	127,0	127
Jõhvi		1	1	1		40,0	40,0	40
Kohtla-Järve		1	1	1		150,0	150,0	150
Kiviõli		1	1	1		30,0	30,0	30
Vaivara vald		1	1	1		40,0	40,0	40
JÕGEVAMAA	3	2	1	5	10	1	0	11
Jõgeva vald		1	1	1				0
Jõgeva linn	1	1		2	0,3	1,0		1
Põltsamaa vald	2			2	9,6	0,0		10
Põltsamaa vald		0		0		0,0		0
VALGAMAA	2	1	0	3	33	60	0	93
Valga linn		1		1		60,0		60
Tõrva linn	1			1	14,5			15
Karula vald	1			1	18,4			18
VÕRUMAA	0	0	0	0	0	0	0	0
KOKKU	55	44	28	99	933	1691	1218	2 624